

T.C.

TUNCELİ VALİLİĞİ

İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON

MÜDÜRLÜĞÜ

TUNCELİ
2017

SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN ETKİ ANALİZİ PROJESİ

SÖZLEŞME NO: TRB1/16/DFD/0053

RAPOR

ADAMOR

TOPLUM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Bu proje, Fırat Kalkınma Ajansı 2016 Yılı Doğrudan Faaliyet Destek Programı kapsamında desteklenmiştir.

Bu yayının içeriği, Fırat Kalkınma Ajansı ve/veya Kalkınma Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup içerik ile ilgili sorumluluk Tunceli Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğüne aittir.

T.C.
TUNCELİ VALİLİĞİ
PLANLAMA VE KOORDİNASYON İL MÜDÜRLÜĞÜ
Proje Yürütücüsü

Osman KAYMAK

Vali

Selami KAYA

Vali Yardımcısı

Özgür DEMİREZER

İl Planlama ve Koordinasyon Müdürü

Saha Koordinatörü

YUSUF SUNAR

Akademik Koordinatörler

Doç. Dr. Murat Cem DEMİR

Doç. Dr. Erdal YILDIRIM

Araştırmacılar

Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ

Öğr. Gör. Nilgün DEMİR

Öğr. Gör. Olcay TİRE

Öğr. Gör. Nuray YILDIRIM

Aytekin TÜRKOĞLU

Araştırma ve Uygulama

ADAMOR

Toplum Araştırmaları Merkezi

Kapak Tasarım

Mustafa SUNAR

Birinci Basım 2017, Ankara

İletişim

T.C. Tunceli Valiliği, 1. Atatürk Mahallesi, Elazığ Karayolu Hükümet Konağı Tunceli/TÜRKİYE

Telefon +90 (428) 213 33 03 +90 (428) 213 33 03 +90 (428) 213 33 03 +90 (428) 213 33 03

Fax +90 (428) 213 33 05

E-Posta tunceli@icisleri.gov.tr

©2017 Bu raporun tüm yayın hakları saklıdır.

T.C. Tunceli Valiliği Planlama ve Koordinasyon İl Müdürlüğünün izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde veya yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi ve kayıt olarak çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	9
1.Bölüm.....	14
Giriş.....	14
Araştırmanın Amacı	14
2. Bölüm.....	16
Metodoloji.....	16
Araştırma Modeli	16
Evren Ve Örneklem	16
Veri Toplama Aracı	17
Verilerin Toplanması Ve Analizi	17
3. Bölüm.....	20
Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi: Yoksulluk, İstihdam Politikaları Ve Sosyal Yardım.....	20
3.1. Yoksulluk, Tanımlar, Sosyolojik Tartışma Ve Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları	20
3.1.1. İnsani Yoksulluk Yaklaşımı.....	22
3.1.2. Yoksulluk Kültürü.....	24
Slum Ve Gecekondu Arasındaki Farklar	30
3.1.3. Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma.....	32
A. Ekonomik Dışlanma.....	34
B. Sosyal İlişkilerin Zayıflaması.....	35
C. Kurumsal Dışlanma-Kurumsal Destek Yoksunluğu	36
3.1.4. Sosyolojik Teori Ve Yoksulluk.....	38
3.1.5. Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları	46
3.1.6. Kadın Yoksulluğu Ve Türkiye’deki Durum.....	48
3.2. Yoksullukla Baş Etme Stratejisi Olarak İstihdam Politikaları Ve Toplum Yararına Çalışma Programı (Tyçp).....	51
3.3. Yoksullukla Mücadele’de Etkili Bir Kurum Olarak Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı (Sydv).....	51
3.4. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bünyesinde Verilen Sosyal Yardımlar.....	52
4.Bölüm.....	55
Bulgular.....	55
4.1. Sosyal Yardım Etki Analizi Araştırması Anket Verilerinin Betimsel Analizi	55
4.3. Odak Grup Toplantısı Değerlendirmesi	124
5. Bölüm.....	128
Sonuç Ve Öneriler.....	128
Kaynakça.....	134

TABLolar

Tablo 1. Örneklem Dağılımı	16
Tablo 2.Sosyal Koruma Harcamaları, 2014, 2015	47
Tablo 3.Sosyal Koruma Kapsamında Maaş Alan Kişi Sayıları, 2014, 2015.....	47
Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	55
Tablo 5. Katılımcıların Yaş'a Göre Dağılımı	56
Tablo 6. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	58
Tablo 8. Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalıştınız mı, Çalışmadıysanız Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız?	59
Tablo 9. Katılımcıların Hanelerine Giren Aylık Ortalama Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	60
Tablo 10. Katılımcıların Hanelerinin Ekonomik Gelir Düzeyini Tanımlamalarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 11. Katılımcıların Ailede Yaşayan Birey Sayısına Göre Dağılımları	62
Tablo 12. Katılımcıların Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları.....	63
Tablo 13.Katılımcıların Oturdukları Evin Durumu Dağılımı.....	64
Tablo 14. Katılımcıların Sağlık Güvencesi Durumuna Göre Dağılımları	65
Tablo 15. Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşılama Yetiyor mu?	66
Tablo 16. Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?	67
Tablo 17. Sosyal Yardımların Aile Fert Sayısı Gözetilerek Dağıtıldığını Düşünüyor musunuz?	68
Tablo 18. Katılımcıların İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 19. Katılımcıların SYDV "Sosyal Yardımlaşma"dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı	70
Tablo 20. Katılımcıların STK'dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 21. Katılımcıların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı .	72
Tablo 22. Katılımcıların Ev Eşyası Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	73
Tablo 23. Katılımcıların Giyim Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	74
Tablo 24. Katılımcıların Gıda Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	75
Tablo 25. Katılımcıların Yakacak Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	76
Tablo 26. Katılımcıların Nakit Para Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	77
Tablo 27. Katılımcıların Birinci Önceliği Olan Harcamalar	78
Tablo 28. Katılımcıların İkinci Önceliği Olan Harcamalar.....	79
Tablo 29. Katılımcıların Üçüncü Önceliği Olan Harcamalar.....	80
Tablo 30. Katılımcıların Dördüncü Önceliği Olan Harcamalar	81
Tablo 31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumuna Göre Dağılımı.....	82
Tablo 32. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumuna Göre Dağılımı.....	86
Tablo 33. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumuna Göre Dağılımı.....	87
Tablo 34. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmı Durumuna Göre Dağılımı .	88
Tablo 35. Katılımcıların Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türüne Göre Dağılımı.....	89
Tablo 36.Katılımcıların Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgilerin Öğrenilme Durumuna Göre Dağılımı	90
Tablo 37. Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşadıkları Zorluklara Göre Dağılımı	91
Tablo 38. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumuna Göre Dağılımı	93

Tablo 39. Katılımcıların Aldıkları Yardımların İhtiyaçlarını Karşılama Durumuna Göre Dağılımı	94
Tablo 40. Sosyal Yardımlardan Faydalanıldığı için Toplumsal Baskı Altında Kaldığınızı Düşünüyor musunuz?.....	95
Tablo 41. Katılımcıların Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımlarına Dair Görüşleri	96
Tablo 42. Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?	97
Tablo 43. Almış Olduğunuz Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarınızda İyileşme Var mı?	98
Tablo 44. Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?	99
Tablo 45. Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursu Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?	100
Tablo 46. Evet ise Hangi Kurs veya Sertifika	101
Tablo 47. Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları.....	102
Tablo 48. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?	105
Tablo 49. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?	107
Tablo 50. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi İş Yapıyorsunuz/Yapıyordunuz?.....	109
Tablo 51. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?	110
Tablo 52. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?.....	111
Tablo 53. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?.....	112
Tablo 54. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?	113
Tablo 55. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?.....	114
Tablo 56. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışırken Başka Bir İş İçin Herhangi Arayıta Buldunuz mu/Bulunuyor musunuz?.....	115

GRAFİKLER

Grafik 1. Cinsiyet Dağılımı	55
Grafik 2. Yaş Gruplarına Göre Dağılım	56
Grafik 3. Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	57
Grafik 4. Eğitim Durumuna Göre Dağılım	58
Grafik 5. Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumu	59
Grafik 6. Katılımcıların Hanelerine Giren Aylık Ortalama Gelir Durumu	60
Grafik 7. Katılımcıların Hanelerine Giren Gelir Düzeyi Durumu.....	61
Grafik 8. Ailede Yaşayan Birey Sayısı Dağılımı	62
Grafik 9. Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları	63
Grafik 10. Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları	64
Grafik 11. Katılımcıların Sağlık Güvencesi Durumuna Göre Dağılımları.....	65
Grafik 12. Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşılamaya Yetiyor mu?	66
Grafik 13. Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?	67
Grafik 14. Sosyal Yardımların Aile Fert Sayısı Gözetilerek Dağıtıldığını Düşünüyor musunuz?.....	68
Grafik 15. Katılımcıların İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı.....	69
Grafik 16. Katılımcıların SYDV “Sosyal Yardımlaşma”dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı	70
Grafik 17. Katılımcıların STK'dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı.....	71
Grafik 18. Katılımcıların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı	72
Şekil 19. Katılımcıların Ev Eşyası Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	73
Grafik 20. Katılımcıların Giyim Yardımı Alma Oranına Göre Dağılım	74
Grafik 21. Katılımcıların Gıda Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	75
Grafik 22. Katılımcıların Yakacak Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	76
Grafik 23. Katılımcıların Nakit Para Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı	77
Grafik 24. Katılımcıların Birinci Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı.....	78
Grafik 25. Katılımcıların İkinci Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı.....	79
Grafik 26. Katılımcıların Üçüncü Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı.....	80
Grafik 27. Katılımcıların Dördüncü Sıradaki Harcama Oranına Göre Dağılımı.....	81
Grafik 28. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumuna Göre Dağılımı.....	82
Grafik 29. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Banka Kredisi Çekme Durumuna Göre Dağılımı	83
Grafik 30. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Mal Varlığını Satma Durumuna Göre Dağılımı	84
Grafik 31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ek İş Yapma Durumuna Göre Dağılımı.....	85
Grafik 32. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumuna Göre Dağılımı.....	86
Grafik 33. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumuna Göre Dağılımı.....	87
Grafik 34. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmı Durumuna Göre Dağılımı	88
Grafik 35. Katılımcıların Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türüne Göre Dağılımı.....	89
Grafik 36. Katılımcıların Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgilerin Öğrenilme Durumuna Göre Dağılımı	90
Grafik 37. Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşadıkları Zorluklara Göre Dağılımı ...	91
Grafik 38. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumuna Göre Dağılımı	93

Grafik 39. Aldığınız Yardımların İhtiyaçlarınızı Karşılama Durumu	94
Grafik 40. Sosyal Yardımlardan Faydalanıldığı İçin Toplumsal Baskı Altında Kalma Durumu.....	95
Grafik 41. Katılımcıların Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımlarının Yorumlanmasına Dair Görüşleri.....	96
Grafik 42.Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?	97
Grafik 43. Almış Olduğunuz Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarınızda İyileşme Var mı?	98
Grafik 44. Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?	99
Grafik 45. Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursa Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?	100
Grafik 46. Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları (%).....	103
Grafik 47. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?	106
Grafik 48. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?	108
Grafik 49.Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi İş Yapıyorsunuz /Yapıyordunuz?	109
Grafik 50.Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?	110
Grafik 51.Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?.....	111
Grafik 52. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?	112
Grafik 53. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?	113
Grafik 54. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?.....	114
Grafik 55. Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışırken başka bir iş için herhangi arayışta bulundunuz mu/bulunuyor musunuz?	115

KISALTMALAR

BİMER	: Başbakanlık İletişim Merkezi
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
EYHGM	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İYE	: İnsani Yoksulluk Endeksi
İYE-1	: İnsani Yoksulluk Endeksi-1
İYE-2	: İnsani Yoksulluk Endeksi-2
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYGM	: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Türk-İş	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TYÇP	: Toplum Yararına Çalışma Programı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları

YÖNETİCİ ÖZETİ

|

Bu çalışmada, Tunceli Valiliği bünyesinde verilen sosyal yardım hizmetlerinin etki analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, vatandaşların almış oldukları sosyal yardım hizmetleri hakkındaki düşünceleri, yardım sağlayıcı kurumlardan beklentileri, yardım alma sürecinde karşılaştıkları sorunlar, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ve yardımların onların hayatına olan etkileri ele alınan temel konu başlıklarını oluşturmuştur.

Çalışmada Tunceli Valiliğine bağlı kurumlardan sosyal yardım alan vatandaşların, bu yardımlara ilişkin memnuniyet düzeyleri, görüş ve önerilerini betimlemek amacıyla veri toplama yöntemleri olarak anket, mülakat ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır.

Çalışmaya Tunceli il merkezi ve ilin yedi ilçesinden oransal örneklem yöntemiyle seçilen 668 kişi katılmıştır. Ayrıca ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler neticesinde belirlenen 40 kişi ile mülakat yapılmış olup TYÇP bünyesindeki 10 kişilik bir grup ile de odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan toplam 668 katılımcının %56,1'i (375 kişi) kadın ve %43,9'u (293 kişi) erkektir.

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımlarında %67,7 gibi yüksek bir oranda katılımcının, 50 yaş ve altı gibi aktif işgücü potansiyeline sahip ve üretkenlik çağındaki bireylerden oluştuğu gözlenmiştir. Bu yaş aralığındaki kişilerin sosyal yardım alma durumunda kalmalarının sebebi olarak bölgedeki istihdam olanaklarının yetersiz olması öne çıkmaktadır.

Katılımcıların %63,3 gibi yüksek bir oranda evli bireylerden oluştuğu, bekâr olanların oranının ise %19,5 olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde okuma yazma oranının düşük olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim TÜİK'in açıkladığı 2015 yılı eğitim istatistiklerine göre Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,78 iken bu oran Tunceli'de %7,3'tür. Araştırmanın katılımcıları arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının %18,7 olduğu göz önüne alındığında durumun Tunceli ortalamasının çok üstünde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun hanesine giren aylık ortalama gelir "1000-1500 TL"nin altındadır. Katılımcılara sahip oldukları gelir miktarını nasıl yorumladıkları sorulduğunda çoğunluğu "düşük" veya "çok düşük" olarak dile getirmiştir.

Ailede yaşayan birey sayısı incelendiğinde en büyük yüzdeler (%25,3) "4" kişilik

hanelere aittir. Katılımcıların çoğunluğu (%46,4) kirada oturmaktadır ve bu evlerin oda sayısı genellikle “2+1”dir. Bu göstergeler, yoksulluğa ait önemli bilgileri de içerisinde barındırmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun sağlık güvencesi açısından “yeşil kart” sahibi oldukları (%57) bunun yanı sıra %26,6’sının ise “SSK”lı olduğu saptanmıştır. Ayrıca herhangi bir şekilde sağlık güvencesi olmayanların yüzdeleri dilimi ise sadece %7,3 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların %86,1 gibi büyük bir çoğunluğu aylık gelirlerinin, hane halkının ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade ettikleri bunun yanı sıra hiçbir şekilde ihtiyaçlarını karşılayamıyorum diyen katılımcıların da olduğu gözlenmiştir.

Katılımcıların yarısından fazlası (%64,1) sosyal yardımlara ulaşmanın kolay olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun en büyük nedeni **başvuru prosedürlerinin ağırlığı** ile yardım veren kuruma **ihtiyaç sahibi olduğunu ikna etmekte yaşadıkları güçlüklerdir**.

Tunceli’deki ihtiyaç sahiplerinin İŞKUR, SYDV, Aile ve Politikalar Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alma oranları incelendiğinde SYDV’nin öne çıktığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, SYDV’ye kömür yardımı için başvuranların oranının yüksek olmasıdır.

Katılımcıların bugüne kadar sosyal yardım adı altında birinci sırada yakacak yardımı aldıkları görülmüştür. İkinci sırada ise %56,1 ile nakit para yardımı bulunmaktadır.

Katılımcıların hane halkı harcama kalemlerinin başında gıda harcaması (%61,2) gelmektedir. Bunu sırasıyla yakacak %30,8, sağlık %25 ve barınma %13,1 harcamaları takip etmektedir.

Katılımcıların yaşadıkları ekonomik bir krizden kurtulmak amacı ile belirledikleri en önemli çıkış stratejisi komşu ve akrabalarından borç almaktır (%66,5). Ekonomik sıkıntılardan kurtulmak amacıyla izlenen diğer stratejiler; ek iş yapmak (%27,1) ve bankadan kredi çekmektir (%11). Ekonomik sıkıntılardan kurtulmak için mal varlığını satan çok az sayıda katılımcı bulunmaktadır.

Katılımcıların çoğu sosyal yardımlarla ilgili duyuruları komşulardan veya eş dosttan öğrenmiştir (%45,4). %38’lik bir kitle ise ilgili kurumlardan bizzat kendileri başvurarak bilgi almıştır. **Bu anlamda, kurumların daha etkili bir bilgilendirme politikası belirlemesi gerekmektedir.**

Katılımcılar, sosyal yardımlara ulaşma noktasında daha çok “ihtiyaç sahibi olduğu konusunda ikna etme zorluğu”, “çok fazla evrak istenmesi”, “başvuru işlemlerinin çok uzun

olması” ve “hangi kuruma başvuru yapılacağını bilmeme” gibi zorluklarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir.

Verilen yardımların ihtiyacı karşılama kapasitesi değerlendirildiğinde katılımcıların sadece %4,8’i aldıkları yardımı yeterli, %70,1’i ise verilen yardımları çok yetersiz bulmaktadır.

Sosyal yardım kuruluşları tarafından verilen bu yardımlar, yardımı alan kişiler üzerinde çoğunlukla toplumsal baskıya (%73,1) neden olmamaktadır.

Katılımcıların %61,5 oranında önemli bir bölümü, sosyal yardımı yapan kişilerin yaklaşımlarını “nazik” olarak değerlendirmektedir. Ancak yaklaşık %12’lik bir kesimin yardım yapan kişilerin yaklaşımlarını “kaba” ve “incitici” bulmaları, bu konuda hizmet verenlerin daha hassas davranmaları gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Sosyal yardımların hayatı kolaylaştırdığını düşünenlerin oransal dağılımı %24,4’tür. Katılımcıların %30,4’ü yardımların hayatlarını kısmen değiştirdiğini düşünmektedir. Fakat sosyal yardımların hayatlarını kolaylaştırdığını düşünmeyenler çoğunluktadır (%36).

Katılımcıların %82,9’luk kesimi iş imkânı sunulduğu takdirde yardım almayacaklarını dile getirmiştir. İş imkânı sunulmasına rağmen yardım alma talebinde bulunacağını ifade eden %16,1’lik bir kesim de bulunmaktadır. Meslek edindirme amacıyla katılımcılara herhangi bir sertifika veya kursa gitmek isteyip/istemedikleri sorulduğunda, katılımcıların yaklaşık yarısı kurs ve sertifikalara olumlu bakarken diğer yarısı da olumsuz bir tavır sergilemişlerdir. Katılımcıların meslek edinme kapsamında en çok hangi alanda eğitim ve sertifika almak istediğine bakıldığında 31 farklı alanda sertifikaya talep olduğu görülmüştür. Bunlar içinde en çok yüzdeliğe sahip olanların başında **bilgisayar sertifikası** gelirken onu **aşçılık, temizlik ve arıcılık** sertifikaları izlemektedir.

Katılımcılara iş imkânı dâhilinde kendilerini hangi alanda yeterli gördükleri sorulduğunda ise ön plana çıkan meslek grubu tarımdır.

TYÇP kapsamında çalışan katılımcıların İŞKUR bünyesinde 13 farklı resmi kurumda çalıştıkları, ancak İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve bağlı okullar ile Orman İşletme Müdürlüğü’nün diğer kurumlara kıyasla daha çok istihdam sağladığı tespit edilmiştir.

TYÇP kapsamında çalışan katılımcıların ortalama 6 ile 9 ay arası istihdam süresine sahip oldukları ve bunların 16 farklı iş alanında çalışmakla birlikte %82,7’lik gibi çok büyük bir bölümünün “Temizlik Elamanı” olarak çalıştırıldığı tespit edilmiştir.

TYÇP kapsamında kurs alanların; **yaklaşık %42,2’si yaptıkları işin onlara herhangi bir beceri kazandırmadığını, %33,2’si ise beceri kazandırdığını söylemektedir. Buna**

rağmen yaptıkları işi bir gelir kapısı olarak rasyonelleştirmişlerdir. Ayrıca İŞKUR kapsamında yaptıkları işleri kendileri seçmemesine rağmen Tunceli’de başka bir iş imkânı olmadığı için, katılımcılar (%75,2) yine İŞKUR’a başvuracaklarını ve aynı işi tekrar yapabileceklerini belirtmişlerdir.

Proje genelinde yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler ışığında, Tunceli toplumunun sosyal yardımlara başvurularda aktif bir rol aldığı söylenebilir. Tunceli toplumunun çoğunluğunun sosyal yardımlar konusunda farkındalık düzeyinin yüksek olduğu, bilinçli bir şekilde başvuru süreçlerini takip edip prosedürleri yerine getirdikleri yapılan görüşmelerden elde edilen bir sonuçtur.

ARAŞTIRMA HAKKINDA

1.BÖLÜM

GİRİŞ

İşsizlik ve yoksullukla mücadele, tüm ülkelerin gündeminde olan bir konu ve sosyal problemdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de yetkili kurumları vasıtası ile bu sosyal problemi ortadan kaldırmak veya tahrip edici etkisini azaltmak için çeşitli politikalar geliştirmekte ve bununla mücadele stratejileri uygulamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de yoksulluk ve işsizliği azaltmaya yönelik olarak kurulmuş birçok kurum bulunmaktadır. Bu kurumların işlevselliği; yardımların amacına ne derece hizmet ettiği, yardım alanların memnuniyet düzeyleri, yardım sürecinde yaşanan problemler gibi olgulardan doğrudan etkilenir. Bundan dolayı yardım ve istihdam sağlayıcı kurumların kamusal performansını ölçecek çalışmalar oldukça önem taşımaktadır. Tunceli’de uygulamaya konulan bu çalışmanın asıl amacı, kurumsal performansı değerlendiren sosyal yardım etki analizinin yapılmasıdır.

Tunceli Valiliği bünyesinde ihtiyaç sahiplerine üç kurum tarafından yardım verilmektedir. Bu kurumlar; “İŞKUR”, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüdür. “İŞKUR” kapsamında yürütülen TYÇP’nin amacı, bazı nedenlerle istihdam dışı kalan çalışanlara geçici gelir desteği sağlayarak yardımcı olmaktır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ise sağladığı gıda, sağlık, ayni ve maddi yardımlar ile ihtiyaç sahiplerinin yaşamını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü ise ihtiyaç sahiplerine sosyal yardım kapsamında evde bakım hizmetleri, sosyo-ekonomik destek ve doğum yardımı vermektedir.

Araştırmanın amacı

Tunceli Valiliği bünyesinde il ve ilçelerde kurumlar tarafından verilen istihdamı artırıcı faaliyetler ile sosyal yardım hizmetlerinin etki analizinin yapılması bu çalışmanın amacıdır. Yararlanıcıların almış olduğu bu hizmetlere yönelik geliştirdikleri olumlu veya olumsuz tutumları, yardım sağlayıcı kurumlardan beklentileri, yardım alma sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik geliştirilen çözümler ile yardımların onların hayatına olan etkileri bu çalışmanın temel inceleme konularıdır. Ayrıca bu çalışmadan elde edilecek bulgular sonucunda ilgili kurumların, kamusal performanslarını olumlu veya olumsuz etkileyen değişkenleri gözlemleyip hedeflerine ne ölçüde ulaştıklarını saptamaya dönük bir tespit yapılması da amaçlanmaktadır.

METODOLOJĪ

2. BÖLÜM

METODOLOJİ

Araştırma Modeli

Bu araştırma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Tunceli Valiliğine bağlı kurumlardan sosyal yardım alan insanların memnuniyet düzeyleri, görüş ve önerilerini betimlemek amacıyla anket, mülakat ve odak grup soruları oluşturularak gerekli veriler toplanmıştır. Araştırmada, toplanan veriler aracılığıyla var olan durumun betimlenmesi amaçlandığından çalışma tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Tunceli il ve ilçelerinde yaşayan ve Tunceli Valiliğine bağlı kurumlardan sosyal yardım alan vatandaşlar oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları, Tunceli il merkezi ve ilin yedi ilçesinden oransal örneklem yöntemiyle seçilen 668 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler neticesinde belirlenen 40 kişi ile mülakat yapılmış olup TYÇP bünyesindeki 10 kişilik bir grup ile de odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Dağılımı

Anket Uygulanan Kişi Sayısı	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Merkez	464	69,5
Mazgirt	74	11,1
Çemişgezek	15	2,2
Pertek	20	3,0
Nazimiye	30	4,5
Ovacık	21	3,1
Pülümür	20	3,0
Hozat	24	3,6
Toplam	668	100,0

Veri Toplama Aracı

Çalışmada verileri toplamak amacıyla proje ekibi tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Geliştirilen anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş vb. demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik kapalı uçlu sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise katılımcıların sosyal yardımlara ilişkin görüşleri ve alınan yardım türleri ile kurumlara yönelik görüş ve beklentilerinin yer aldığı sorulardan oluşmaktadır. Anket formunun üçüncü bölümünde ise TYÇP bünyesindeki kursiyerlere yönelik geliştirilmiş açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Çalışmanın mülakat boyutunda görüşülen kişilerin yardım sağlayıcı kurumlardan beklentileri, yardım alma sürecinde karşılaşılan sorunları, bu sorunlara yönelik geliştirilen çözümleri ve yardımların sosyal etkilerini ortaya çıkarmaya dönük 15 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Ayrıca bu sorulardan 3 tanesinde yardım alınan kuruluşa yönelik beklentilerin ne olduğu irdelenmiştir. Mülakat için geliştirilen bu soru formunun maddelerinin çoğunluğu odak grup çalışmasında da kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Geliştirilen anket formu sahadan veri toplamaya uygun bir formata getirilerek bir pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan pilot çalışma sonrasında anket formuna son hâli verilerek saha uygulamasına geçilmiştir. Anket formları sosyal yardım alanlar ile doğrudan iletişim kuracak şekilde yönlendirilen anketörler tarafından uygulanmıştır. Çalışmanın anketörlerine saha çalışmasının sağlıklı yürütülmesi amacıyla saha uygulaması öncesi eğitim verilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi SPSS 22.00 programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma amacına yönelik olarak betimsel bulguları ortaya koymak amacıyla öncelikli olarak frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır. Mülakat sorularından ve odak grup çalışmasından elde edilen veriler ise tematik olarak özetlenmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ: YOKSULLUK, İSTİHDAM POLİTİKALARI VE SOSYAL YARDIM

Bu bölümde, yoksulluk kavramının tanımı ve sosyolojik muhtevası kuramlar çerçevesinde açıklanmış ve yoksulluğun cinsiyet, toplumsal dışlanma gibi diğer olgularla ilişkisine değinilmiştir. Ayrıca Türkiye’de yoksulluğun şu anki görünümü ve yoksulluk için çözüm olarak sunulan politikalar ve sosyal yardımlara konu olan faaliyet alanları özetlenmiştir.

3.1. Yoksulluk, Tanımlar, Sosyolojik Tartışma ve Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları

İnsanlar topluluklar halinde yaşamaya ve üretim ilişkilerinde bulunmaya başladıklarından bu yana yoksulluk hep var olmuştur. Yoksulluk tanımı bu süre boyunca farklı şekillere bürünmüş, farklı anlamlar ifade etmiştir. Buna rağmen üzerinde görüş birliğine varılan tek bir yoksulluk tanımı olduğunu söylemek çok zordur.

Modern kapitalist toplum ve piyasa ilişkilerinin belirleyiciliği çerçevesinde, 18. yüzyıldan 1960’lara kadar yoksulluğun kavramsallaştırılması ağırlıklı olarak ekonomik temelli olarak yapılmıştır. Ancak 1960’lardan itibaren yoksulluğun bireysel mi, yoksa kapitalist piyasa ilişkilerinin bir ürünü mü olduğu, ya da kültürel mi yoksa yapısal bir sorun mu olduğu tartışmaları hız kazanmıştır. Günümüzde yoksullukla ilgili alanyazına bakıldığında yoksulluk olgusunun; bireysel refah ve sorumluluk, sınıf, alt-sınıf, sınıf-altı, yoksulluk kültürü, ayrımcılık, sosyal patoloji, toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, mekânsal ayrışmışlık, çalışma refahı gibi kavramlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu da yoksulluğun tanımlanmasında, ekonomik etkenler kadar kültür olgusunun da önemli bir öge olduğunu ortaya koymaktadır (Gül ve Sallan Gül, 2008: 57-58).

Her çalışma yoksulluğu farklı tanım ve ölçeklerle açıklamaktadır. Bunlardan en yaygın olanı, yoksulluğu “mutlak yoksulluk” ve “görelî yoksulluk” gibi iki kategoriye ayırarak incelemektedir. “Dar anlamda yoksulluk anlamına gelen mutlak yoksulluk, kişinin varlığını sürdürmesi ve en temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli gelir düzeyine sahip olmaması durumudur” (Sallan Gül, 2002: 108). Kalaycıoğlu ve Tılıç’a (2002: 200) göre ise mutlak yoksulluk, hanelerin veya bireylerin asgari geçim standardının

altına düşmesini veya hesaplanmış yoksulluk sınırının altına düşenleri tanımlar. Şenkal'da (Akt: Hacımuratoğlu, 2010: 6) aynı yaklaşımla mutlak yoksulluğu, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması için bireylerin yaşamlarını sürdürebilmelerine yetecek asgari tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun tanımına göre ise “mutlak yoksulluk, hane ya da bireylerin yaşamlarını fiziksel olarak sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan minimum tüketim seviyesi olarak tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluk gıda ve gıda dışı bileşenler dikkate alınarak ayrı ayrı belirlenebilmektedir” (TÜİK, 2008: 33). Mutlak yoksulluk seviyesini belirleyen iki unsur bulunmaktadır. İlki, aile büyüklüğü ile en düşük seviyede tüketilecek mal ve hizmet gereksinimleri; ikincisi ise, bu gereksinimleri giderecek olan harcama miktarının belirleyicisi olan mal ve hizmetlerin fiyatlarıdır. Bu noktadan hareketle para birimi ile ifade edilen miktar ise yoksulluk çizgisi olarak anılmaktadır. Birey veya hane halkından geliri belirlenmiş yoksulluk çizgisi gelirinden az olanlar yoksul, fazla olanlar ise yoksul olmayanlar olarak sınıflandırılmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2666). Kısaca mutlak yoksulluk, yaşamak için gerekli olan en temel ihtiyaçların karşılanamaması durumudur. Burada en temel ihtiyaçlar, beslenme, barınma, giyimin yanı sıra yaşam için gereken temiz içme suyu, sağlık, eğitim, altyapı hizmetleri gibi toplu tüketilen hizmetleri de kapsamaktadır.

Günümüzde mutlak yoksulluk tanımının yetersizliği beraberinde ülkeden ülkeye değişen görelî yoksulluk kavramını getirmiştir. Görelî yoksulluk, kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir (Öztürk ve Çetin: 2009: 2666). Bu çerçevede “görelî yoksul bireyler mutlak olarak temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler ve sürekli bir gelirleri vardır, ancak kaynaklara ulaşmalarının yetersizliği yüzünden toplumun genel refah düzeyinin altında kalırlar ve topluma sosyal katılımları olumsuz etkilenir” (Uçar, 2011: 10). Hacımuratoğlu da (2010: 7) yukarıdaki tanımları dikkate alarak ortak bir bakış açısıyla görelî yoksulları, gelirden tamamen yoksun olmayıp insan haysiyetine yaraşır bir yaşam sürdürebilmek için yeterli geliri olmayan insanlar olarak tanımlamaktadır. Bu tür yoksullar, sürekli bir gelir sahibi olmalarına rağmen gelir düzeyleri, toplumun ortalama refah seviyesinin altında olduğu için sosyo-kültürel katılım ve eğitim kalitesinden de mahrumdurlar.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu'nun 1998'de ele aldığı yoksulluk yaklaşımı da görelî yoksulluğu tanımlamaktadır. Bu rapora göre, yoksulluk temelde insan

haklarına karşı bir ihlaldir. Diğer bir deyişle, sağlıklı olmak, yeterli ve dengeli beslenmek, eğitim ve istihdam olanaklarından yararlanmak hükümetlerin ya da uluslararası kuruluşların yoksullara bağışlayacağı şeyler değildir. Bu bağlamda rapora göre, yoksulluk ve eşitsizlik sadece toplumsal istikrarı tehdit eden olgular değil, aynı zamanda yurttaşlık ve siyasi hakları da tehdit eden olgular olarak ele alınmaktadır. Yine rapora göre, yoksulluğa neden olan tüm unsurları ortadan kaldırmak toplumsal statü, cinsiyet, din, ırk ve etnik köken bağlamında dışlanmanın ve ayrımcılığın tüm biçimlerini yok etmekten geçmektedir (Açıkalın, 2007: 46).

Yoksulluk, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de birçok ülkenin baş etmek zorunda kaldığı en önemli toplumsal sorunlardan birisidir. Yoksulluğun boyutları gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için farklı olsa da yoksulluk sorunu çözüm bekleyen öncelikli sorunlar arasındadır. Mutlak yoksulluk, daha çok bireylerin fiziksel yaşamlarını sürdürebilme hedefine yönelik iken göreceli yoksulluk, bireylerin içinde yaşadıkları toplumun kültürel yapısına uygun olarak bireylerin insani ve sosyal ihtiyaçlarının yeterince karşılanıp karşılanmadığına yöneliktir. Dolayısıyla mutlak yoksulluk kavramı ile sadece gıda yoksulluğu ön plana çıkarken, göreceli/göreceli yoksullukta ise kişi başına düşen ortalama gelir ve alt sınıfın geliri vurgulanmaktadır. Bu çerçevede mutlak yoksullar çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunurken, göreceli yoksullar gelişmiş ülkelerde gözlemlenmektedir.

Bu açıklamalardan sonra yoksulluğu genel olarak şöyle tanımlayabiliriz. “Yoksulluk; insanların kabul edilebilir yaşam koşullarına özgür ve insana yakışır, kendine ve başkalarına saygılı, uzun, sağlıklı ve yaratıcı bir hayat sürebilmeleri için gerekli insani, en temel öge olan fırsat ve olanaklardan yoksun olmalarıdır” (Gül ve Sallan Gül, 2008: 59). Yani toplumun maddi kaynaklarından, kültürel sermayesinden, toplumsal sermayesinden ve birikiminden mahrum kalma durumudur.

3.1.1. İnsani Yoksulluk Yaklaşımı

Yoksulluk ölçümlerinde son zamanlarda yaygın olarak kabul gören bir eğilim, yoksulluğun tek bir kıstasla ölçülemeyeceği; bu nedenle gelir ve tüketim harcamalarına ilişkin verilerin yanı sıra sağlık, eğitim ve diğer sosyoekonomik göstergelerin birlikte yani bileşik göstergeler halinde kullanılması uygulamasıdır (Tireli, 2009: 37). Birleşik ölçütler arasında en çok ilgiyi gören, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen ve 1990 yılından bu yana kullanılmakta olan İnsani Gelişim Endeksi (İGE)'dir.

Endeks, iyi ve uzun yaşam, bilgiye erişim ve yüksek yaşam standardı esasına dayalı insani gelişme tanımından yola çıkarak gelir, eğitim ve sağlık göstergelerinden oluşmakta, sosyo-ekonomik göstergeleri ekonomik büyümeyle ilişkilendirmektedir (Şenses, 2009: 100).

UNDP tarafından 1997 yılında İGE'ye ek olarak İnsani Yoksulluk Endeksi (İYE) geliştirilmiştir. İYE içerik ve kapsam bakımından İGE ile çok büyük benzerlikler göstermektedir. İYE az gelişmiş ülkeleri de zengin ülkeleri de kendi içlerindeki ulusal yoksulluk, cehalet, işsizlik ve yaşam süresi düzeylerine göre sıralamaktadır (Kaymak, 2011: 65-66). İnsani yoksulluk, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden yoksunluk olarak tanımlanmaktadır (Açıkgöz-Yusufoğlu, 2012: 86). Görüldüğü gibi insani yoksulluk yaklaşımı, diğer yoksulluk yaklaşımları ile örtüşen noktalar taşımakla beraber daha kapsamlıdır.

İYE, “bir ülkedeki yoksul sayısını veya oranını hesaplama olanağı vermemekte, yoksullukla mücadelede bir ülkenin aldığı yolu, yani yoksullukla mücadele politikalarının etkinliğini somut göstergeler ışığında ölçme olanağı vermektedir” (İnsel, 2001: 71). Böylece pratikte uygulananların ne ölçüde doğru ve etkin olduğu da ölçülebilir.

UNDP, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için insani yoksulluğu dört kriterden (beklenen yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkânlar) yola çıkarak hesaplamaktadır.

İnsani Yoksulluk Endeksi-1 (İYE-1) gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu ölçmektedir. İYE-1 dört boyutta yoksulluğu değerlendirmektedir. Bu dört boyut şu şekilde açıklanmaktadır:

- Doğumdan 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı,
- Yetişkin okur-yazarlık oranı,
- Sosyal imkânlar,
- Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi,
- Temel sağlık imkânlarından yoksun olan nüfus yüzdesi,

- 5 yaşından küçüklerde yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesi (Uçar; 2011: 20). Ekonomik imkânlar çerçevesinde günlük 1,25 dolar ile 2 doların altında gelirle geçinen nüfus yoksul olarak kabul edilmektedir (Şener, 2009: 1).

İnsanî Yoksulluk Endeksi-2 (İYE-2), görece daha fazla verilerin temin edilebildiği gelişmiş ülkelerdeki insani yoksulluğu ölçmek için dizayn edilmiş bir endekstir.

- Doğumdan 60 yaşına kadar yaşamama olasılığı,

- İşlevsel okur-yazar olmayan yetişkin oranı,

- Gelir yoksulluğu sınırı altında bulunan nüfus oranı, (Kullanılabilir kişisel gelirin %50'sinden daha az gelire sahip nüfus oranı olarak hesaplanmaktadır.)

- Uzun dönem (12 ay veya daha fazla) işsizlik oranı (Uçar, 2011: 20).

Gelir yoksulluğuna, günlük 4 doların altında ile günlük 11 doların altında bir gelirle geçinen nüfus ölçüt olarak belirlenmiştir (Şener, 2009: 1).

İnsanların sağlık hizmetlerine, temiz su kaynaklarına, eğitim hizmetlerine erişme bilirliliği ve yaşam süresi ile belirlenmiş olan insani yoksulluk kavramı, ayrımcılık ve yoksunluklarla sınırlandırılmamış insani bir yaşama vurgu yapmaktadır. Bireyin insanca bir yaşam sürdürebilmesini engelleyecek yoksulluklar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre belirlenmektedir. Böylece ülkelerin yoksullukla mücadele de ne kadar başarılı ya da başarısız olduğu ortaya konur.

3.1.2. Yoksulluk Kültürü

Yoksulluk kültürü kavramı, gelişmekte olan ülkelerin büyük kentlerinde göçler sonucu oluşan sefalet mahallelerinde (slum), yoksulluk içinde yaşayan insanların hayat tarzını ifade etmek için (Erdem, 2003: 40), 1960'larda Amerikalı Antropolog Oscar Lewis tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Lewis, bu kavramı Meksika ve Porto Riko'daki kent yoksulları üzerine yapmış olduğu alan çalışmalarına dayandırmaktadır. Lewis, yoksulluk kültürü kavramıyla anlatılmak istenenleri, 'Beş Aile: Yoksulluk Kültüründeki Meksikalılar Üzerine Alan Çalışması', 'Sanchez'in Çocukları' ve 'İşte Hayat' adlı eserlerinde ele almıştır. Lewis (Özdoğan, 2009: 12), yoksulluk kültürü kavramını ilk kez kullandığı "Beş Aile: Yoksulluk Kültüründeki Meksikalılar Üzerine Alan Çalışması" adlı eserinde, ailelerden dördünün alt-gelir grubundan seçildiği beş Meksikalı ailenin günlük yaşamını aktarmaya çalışmaktadır. Bir yaşam tarzı olarak ele alınan yoksulluk kültürü, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasını, belirli yoksul kesimlerin farklı kentlerde, bölgelerde, ülkelerde yaşamalarına rağmen benzer davranışlar göstermelerini ve bu davranışlar ile toplumdan ayrılmalarını dile getiren bir kavramdır.

Yoksulluk kültürü yaklaşımı, “yoksulluğu, modernleşme kuramları bağlamında, kentle bütünleşememenin bir sonucu olarak ortaya çıkan, alt kültürde gelişen patolojik bir olgu, suçla birlikte ele alınan bir toplumsal sorun olarak görmektedir” (Gül-Sallan Gül, 2008: 66). Bu kültür, umutsuzluk ve yılgınlığın içinde eritildiği itaat kültürüdür. Yoksulluk kültürü içindeki insanlarda yoğun bir kaderci anlayış hâkim olduğu için bu insanların yoksulluktan kurtuluş mekanizmaları üretmeleri beklenemez. Dolayısıyla yoksulluk kültürü, sürekli bir yoksulluk durumunu ifade etmektedir (Güneş, 2010: 5). Yoksulluk kültürünün bir toplumda oluşmasını Lewis bazı koşullara bağlamaktadır. Bunlar (1971a: LI):

- 1- Para ekonomisi, ücretli işçilik ve kâr amacıyla üretim,
- 2- Devamlı, büyük ölçüde işsizlik,
- 3- Düşük ücretler,
- 4- Dar gelirli tabaka içinde, sosyal, politik ve ekonomik örgütlenmenin olmaması,
- 5- Tek taraflı yerine çift taraflı bir akrabalık sisteminin varlığı,

(Tek taraflı bir akrabalık sisteminde kalıtımın kadın ya da erkekten gelmiş olması farz edilir. Çift taraflı bir sistemde ise akrabalığın hem baba hem ana tarafından geldiği kabul edilmektedir).

6- Hâkim sınıfın, alt sınıfa mensup olmanın kişisel yeteneksizlikten kaynaklandığını savunan değer yargısına sahip olması.

Az gelişmiş ülkelerin tipik özellikleri olan yüksek oranda işsizlik, düşük ücretler, örgütlenme bilincinin eksikliği ve yoksullukla yeteneksizlik arasında bağlantı olması, yoksulluk kültürünün kaynağı olarak görülmektedir (Erdem, 2003: 40). Yoksulluk kültürü kesin tabakalara ayrılmış, kişiselliğe aşırı derecede eğilimli kapitalist bir düzendeki aşağı sınıfın gösterdiği tepki ve koşullara uyma çabasıdır. Yüksek tabakanın koyduğu değer yargıları çerçevesinde, başarıya ulaşmanın imkânsızlığının verdiği hayal kırıklığını ve çaresizliği yenmek için harcanan çabaların yansımasıdır (Lewis, 1971a: LII). Sonuç olarak, yoksulluk kültürü pasif bir tepki ve kabullenmişlik olarak algılanmakta ve tanımlanmaktadır. Lewis, yoksulluk kültürünün oluşumunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Çoğu zaman yoksulluk kültürü, feodalizmden kapitalizme geçiş ya da teknolojik değişiklikler ve gelişmeler döneminde olduğu gibi, bir sosyal ve ekonomik düzenin yıkılan yerine de yenisi yerleşmeye başladığı zaman meydana

gelir. Çoğu zaman toprak yerlilerinin başka bir ülkenin sömürgesi hâline girdiği sosyal ve ekonomik durumun yıkıldığı uzun kuşaklar boyunca sömürgecilik döneminin sürdüğü zamanlarda oluşur” (Lewis, 1971a: LII-LIII).

Lewis yoksulluk kültürünün, eski sömürge toplumlarda ya da üçüncü dünya ülkelerindeki kapitalizmin erken dönemindeki yoksulların konumlarıyla en iyi şekilde tanımlanıp açıklanabileceğini iddia eder (Oktik, 2008: 34). Buralarda da şehirlere göç eden topraksız köylülerin ve göçmenlerin daha fazla yoksulluk kültürünü benimsediklerini belirtir.

Lewis yoksulluk kültüründe, bireylerin ortak değer ve inançlarının nesilden nesile geçtiğini, bir yaşam şekline dönüştüğünü, bu nedenle yoksulluk kültürünü yok etmenin yoksulluğu yok etmekten zor olduğunu iddia eder. Çünkü yoksulluk kültürü, çocukları etkilemek suretiyle yoksulluğu sürekli kılar (Güneş, 2010: 13). Gecekondu bölgelerinin çocukları 6-7 yaşlarında iken bu kültürü benimserler ve içselleştirdikleri bu davranış kodlarını hayatları boyunca değiştirme çabası içine girmezler. Lewis’e (1971a: LXII) göre, gelişmemiş ülkelerde halkın büyük bir kısmının yoksulluk kültürü içinde yaşadığı yerlerde sosyal çalışmayla sağlanacak çözüm yolu da olumlu olmayacaktır, bu durumu ortadan ancak ihtilaller kaldırabilir. Toplum yapısında değişiklikler yaratarak, zenginliği dağıtarak, yoksulları örgütleyerek, var olduklarını, bir yere bağlı bulduklarını göstererek, güç ve liderlik duygusunu aşılıyarak yapılan ihtilaller, yoksulluğun kendisini tümüyle yok edemeseler bile; çoğu zaman yoksulluk kültürünün başlıca birtakım özelliklerini yok etmeyi başarırlar.

Lewis, yoksulluk kültürünün çeşitli görüş açılarından incelenebileceğini ifade etmektedir. Bunları; alt kültür ve bu kültürün daha geniş olan toplumla ilişkileri, gecekondu mahallesi topluluğunun doğası, bireyin davranışları, değer ve kişilik yapısı olarak sıralayarak yoksulluk kültürü kavramsallaştırmasında yer verdiği bazı özellikleri şu şekilde sıralamaktadır: (1971a: LIII-LVI)

- 1- Yoksulluk kültürü içinde yaşayan yoksulların hem kendi aralarında hem de toplumsal kurumlarla etkili iş birliği ve birlik bulunmamaktadır. Yoksulluk kültürünü benimseyenlerin okuma yazmaları ve öğrenimleri kıttır; çoğu sendikalı değildir, siyasi partilere üye olmazlar; ulusal refah kurumlarının işlerine girmezler, bankalar, hastaneler, çok katlı mağazalar, müze ve sanat galerilerine pek az girip çıkarlar.

- 2- Bölgesel toplum açısından yoksulluk kültürüne baktığımız zaman imar ve konut koşullarının berbat olduğunu, kalabalık, fakat her şeyin üstünde özlü bir ailede bulunan örgütlenmenin bunlarda olmadığını görürüz.
- 3- Aile düzeyinde yoksulluk kültürünün başlıca özellikleri çocukluk döneminin bulunmaması, cinsiyetle erken tanışma, nikâhsız evlilikler, kocaların karıları ve çocuklarını çok sık olarak terk etmeleri.
- 4- Birey düzeyinde ise başlıca özellikler toplumda ayrı tutulma duygusu, çaresizlik, başkasına bağlı olduğunu hissetme, aşağılık duygusu, zayıf bir benlik yapısı, içgüdünün kontrol edilmemesi, bugünü yaşama ve yarını pek düşünmeme, kendini bırakma ve tevekkül, erkeğin büyüklüğüne, üstünlüğüne olan yaygın inanç ve her türlü psikopatolojiye (ruh ve kişilik bozukluğu) karşı gösterilen hoşgörü dikkat çekmektedir.

Bunlara ek olarak yoksulluk kültürü içinde olan insanlar çok kalabalık yerlerde yaşarlar, kalabalık gruplar halinde gezerler, birey gizliliğini önemsemezler, çok sık kavga ederler, çocuklarına yetiştirme dönemlerinde sık sık dayak atarlar ve alkol bağımlıdırlar (Lewis, 1971b: XXV). Ayrıca bu insanlar, sadece kendi çevrelerinde yaşarlar ve tarihi bilgileri çok kıttır. Yalnız kendi derterini, kendi çevrelerini ve kendi yaşam tarzlarını bilirler. Sınıf farkı gözetmezler, ancak statü konusunda çok hassastırlar (Lewis, 1971a: LVI-LVII). Lewis, kendi dışındaki olaylar ve kendilerine benzer yaşam koşullarında yaşayan diğer çevrelerdeki insanlardan habersiz olduklarından, bu kişilerin sınıf bilincini geliştiremediklerini iddia eder.

Lewis'e göre insanlar çok yoksul olabilirler, ancak yoksulluk kültürü içinde olmayabilirler. Yoksul olmakla birlikte yoksulluk kitleleri içine dâhil edilemeyecek kitleleri şu şekilde sınıflar (Lewis, 1971a: LVII-LVIII):

- 1- İlkel, okuması yazması hiç olmayan toplumlar, teknoloji yetersizliği, yetersiz doğal kaynaklar ya da ikisinin varlığından dolayı yoksulluk içinde yaşarlar. Ancak yoksulluk kültürünün özellikleri görülmez. Çünkü bu toplumlarda hem yüksek sınıflar bulunmamaktadır hem de ava giderken bile bir örgütlenme içindedirler.
- 2- Hindistan'daki aşağı kastlar ve klanlar (Charmarlar, deri işçileri Bhangiler ve çöpçüler) yoksulluk kültürü içine dâhil edilmezler. Çünkü

kastlar ve klanlar, insanlara kendine ait tarihi bulunan birleşik topluluğa bağlı olduğu duygusunu verir.

- 3- Doğu Avrupa'daki Yahudiler yoksul olmalarına rağmen yoksulluk kültürünün özelliklerini taşımazlar. Çünkü okuma yazma bilmeleri, eğitime verilen önem, hahambaşının etrafında toplanan toplumun örgütlenmesi onları yoksulluk kültürünün içine sokmaz.
- 4- Sosyalist ülkelerde yoksulluk kültürü oluşmaz (Küba). Çünkü sosyalist toplum aşağı tabakayı insanlığın umudu olarak niteler, halk da liderlerine büyük ölçüde güvenir. Bu toplumlarda çaresizlik ve umutsuzluk azalmıştır.

Lewis için yoksulluk kültürünün ekonomik özellikleri ise şunlardır: Yaşamak için devamlı uğraşma, işsizlik ve gereği kadar kazanç sağlayamama, düşük ücretler, kişilerin yetenekleri olmayan iş dallarında şanslarını denemeleri, çocukların çalıştırılması, özel eşyaların rehine konması, elden düşme eşya ve giysi kullanmaktır (Lewis, 1971b: XXV).

Yoksulluk kültürüne sahip yoksulların konumunu benimsemesini sağlayan teslimiyetçi, kaderci kişilikleri, sendikalara ve diğer birliklere katılmadaki başarısızlıkları gibi özellikleri yoksulluk kültürünün sürekliliğini sağlamaktadır. Ancak Lewis, yoksulluk kültürünün bazı durumlarda ortadan kalkacağını ve bu durumlarda yoksul insanların varlığına rağmen, yoksulluk kültürünün olmayacağını öne sürmekte ve bu duruma şu sözleriyle işaret etmektedir: “Yoksul, sınıf farkı gözetmeye başlar, sendikalarda militanlaşır, dünya hakkındaki bilgisi genişlerse ne kadar yoksul olursa olsun artık yoksulluk kültürünün bir parçası değildir” (Lewis, 1971a: LVII). Yani yoksul bireyler sınıf bilinci kazanırlarsa, sendikalara üye olurlarsa, örgütlü hareket ederlerse, dünya ve olaylar hakkında uluslararası bir bakış açısı kazanırlarsa, kaderci kişiliklerinden kurtulurlarsa bu kişiler yoksulluk kültüründen kurtulurlar. Bu özellikleri kazanmakta kolay olmadığından Lewis'e (1971a; LX) göre yoksulluk kültürünü yok etmek, yoksulluğu yok etmekten daha zordur.

Yoksulluk kültürünü yansıttığı öne sürülen yoksullara atfedilen özelliklerin, hemen hemen hepsinin olumsuz anlamlar taşıdığı görülmektedir. Yoksulluk kültürü, yoksulların ekonomik yoksunluklarına ek olarak, suça yatkınlık, vurdumduymazlık, dışlanmışlık, miskinlik, isteksizlik ve özgüven eksikliği gibi davranışsal ve kişisel özelliklerini de içerir. Bu, toplumsal, siyasal ve ekonomik belirleyicileri göz ardı ederek yoksulluğu, yoksulluk içinde yaşayanların kendi suçu olarak gören ve yoksulların yaşam tarzlarının bir ürünü

olduğunu kabul eder. Yoksulluk kültürü, yoksulları suçlayarak onları kendi kaderlerine terk etmeyi ve eşitsizliklerin sürdürülmesini sağlamaktadır.

Yoksulluk kültürü yaklaşımında, yoksulluk ile suç arasında kurulmaya çalışılan ilişkide, yoksulların disiplin, çalışma ve ahlak konusundaki tutumlarının suç oranlarını yükselttiği iddia edilmektedir. Ancak bu iddialar sosyal etiketlemeyi beraberinde getirmekte ve yoksulların toplumsal ve ekonomik süreçlerden dışlanmalarına yol açmaktadır (Gül-Sallan Gül, 2008: 81). Ayrıca orta ya da üst sınıf üyesi gruplarda da değerlerin ihlali yaygındır, suçu sadece yoksullar işlemez fakat onlar yoksul oldukları için değer ihlalleri daha kolay görünür.

Marksist yazarlar, yoksulluk kültürü yaklaşımını dikkati gerçek nedenlerden yani toplumun genel yapısı ve gelir dağılımından uzaklaştırdığı için eleştirirler. Onlara göre, yoksullukla gerçek mücadele zenginliğin ve gücün yeniden dağıtımını ve üretim araçlarının mülkiyetinde özel mülkiyetten kamu mülkiyetine geçiş yönünde radikal bir değişimi gerektirir. Dolayısıyla, yoksullar zenginler tarafından yoksulluk içinde tutulurlar, kendi hayat tarzları yüzünden değil (Slattery, 2012: 392).

Yoksulluk kültürü, ABD sağına yaygın bir biçimde benimsenmekte ve yoksulluğun, yoksulların suçu, kendini sürekli yeniden üreten bir yaşam tarzı olduğu yolundaki argümanlara destek olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır. Ayrıca yoksulluk yardımlarının kısıtlanmasını öngören neo-liberal siyasalara da malzeme sağlamaktadır (Özbudun, 2002: 61). Bu da yoksullukla mücadelede devletin üstlenmesi gereken sorumlulukların, piyasaya, geleneksel yapılara, aileye, etnik ve dinsel ağlara terk edilmesine yol açmaktadır (Gül- Sallan Gül, 2008: 88).

1970'lerde ülkemizde Türkdoğan, Lewis'in görüşlerini gecekonduya yaşayanların kültürünü ve yoksulluklarını açıklamada kullanmıştır. Türkdoğan, kente göç ile gecekondu alanlarında ve aileleri arasında, ulusal kültürden kopuk, yaratıcılığını kaybetmiş bir kültürün yerleştiğini öne sürer. Türkdoğan'a göre Kongar, Karpat, Kıray, Gökçe gibi yazarlar yoksulluk kültürünü görmezden gelmektedirler. Türkdoğan, Türkiye'de yoksulluk kültürünün bir gerçeklik olduğunu belirtir. Yoksulluk kültürü gecekonduya yaşayan insanların yaşam biçimi ve dünya görüşüdür. (Gül- Sallan Gül, 2008: 73-74-75)

Lewis'in yoksulluk kültürünü ortaya çıkaran nedenlerin birçoğu Türkiye için doğrudur, düşük ücretler, yüksek işsizlik gibi. Ancak Türkiye'de göçlerin genellikle akrabaların yanına doğru olduğu düşünüldüğünde dayanışma, hemşeri gruplarının kente ilk yerleşimle birlikte başladığı görülebilir. Bu aslında yoksulluk kültüründe olmayan

örgütlenmenin başlangıcı sayılabilir (Erdem, 2003: 45). Türkiye’de büyük kentlerde, neredeyse her köyün bir derneği olduğu düşünülürken gecekondularda yaşayan insanların örgütlenme gücü zayıftır diye nitelenmek yanlış olur. Lewis, yoksulların örgütlenme eksikliği yanında siyasetle de ilgilenmediklerini belirtir. Ancak Türkiye’de özellikle 12 Eylül 1980 askeri dönem öncesi siyasi hareketliliğin ve çatışmaların en yoğun yaşandığı bölgeler gecekonduların bölgeleridir. Türkiye’de gecekonduların apolitik bir konumda bulduklarını söylemek doğru olmaz (Erdem, 2003: 45).

Lewis’e göre, yoksulluk kültürü içinde yaşayanların eğitim düzeyleri düşük olduğu gibi eğitime olan istekleri de azdır. Ancak Türkiye’deki gecekondularda yaşayanları bu şekilde etiketlemek doğru değildir. Eğitimsizlik, Türkiye’de yoksulluğun en temel nedenlerinden biridir. Ancak eğitimsizlik, yoksulların bir tercihi değil, sosyal ve ekonomik yapının bir sonucudur. Bununla birlikte (Gül- Sallan Gül, 2008: 82), yoksulların okul çağındaki tüm çocuklarının eğitime devam etmesi, yoksulların eğitimi önemsediklerini ve çaba harcadıklarını göstermektedir. Yoksulların, çocuklarının sosyal hareketliliğini sağlama konusundaki istekleri, toplumsal sistemle bütünleşme konusunda umutlu olduklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yani Türkiye’de gecekondularda yaşayanlar, yoksulluklarını çocuklarına miras bırakmak istememekte ve eğitim aracılığıyla çocuklarının yoksulluktan kurtulması için uğraşmaktadırlar. Dolayısıyla Türkiye’deki gecekondularda yoksulluk kültüründen söz etmek pek mümkün görünmemektedir.

Bu noktada yoksulluk kültürünün kaynağı olan slumlarla Türkiye’deki gecekonduların temel özellikleri sıralandığında aradaki farklar anlaşılacaktır (Erdem, 2009: 324):

Slum ve Gecekondular Arasındaki Farklar

SLUM	GECEKONDULAR
Genellikle çok katlı birden çok ailenin yaşadığı, ağaçsız, eski, genellikle düşük standartlı yapılardır.	Türdeş görümlü, tek katlı, bahçeli, ahşap olan yapılardır.
Kent kökenli insanlar yaşar.	Daha önceleri düşük gelirli köy kökenli insanlar yaşarken bugün artık kentle eklemlenmiş gecekondular alanlarından bahsedilebilir.
Hektar başına nüfus oranı gecekondulara göre yüksektir.	Nüfus oranı slumlara göre azdır.

Gelişmiş toplumlardaki eski mahallelerdir.	Kentlerin eski ve yeni kesimleri arasındaki maddi ve manevi geçiş alanlarını oluşturur.
Şiddet, cinayet vb. yasadışı olayların çok sık görüldüğü yerlerdir.	Gecekonuda suç işleme, kamu düzenini bozucu eylemde bulunma oranının yüksek olduğu belirtilse de Türkiye gecekondualarında yapılan araştırmalar bu savı doğrulayacak nitelikte değildir.
Kente intibak ve kentle mekânsal ve kültürel bütünleşme gerekmez.	Kente intibak sürecinin olduğu ayrı mekânsal yerleşimlerdir.
Geçici amaçlı kullanılır. Bu yüzden kiracılık oranı yüksektir.	Barınma ihtiyacını sürekli karşılamak için kurulmuş yapılardır. Bu yüzden kiracılık oranı düşük, ev sahipliği oranı yüksektir.
İnsanlar kendi içine kapanıktır ve dış dünyayla bağını koparmışlardır.	Kentle bütünleşme çabası olan, beklenti düzeyi yüksek ve eğitime istekli insanlardan oluşur.
Genellikle kent merkezinde yer alırlar.	Gelişmekte olan ülkelerde, hızlı göç alan büyük kentlerin çevresinde bulunurlar.

Lewis yoksulluk kültürü yaklaşımında yok saysa da yoksulluğun en önemli nedenleri arasında işsizlik, çalışma koşulları ve ücretler yer almaktadır. Çalışmayan yoksulların, çalışmama nedenleri tembellikleri değil, bu insanlar formel sektörün gerektirdiği eğitim düzeyine sahip olmadıklarından enformel sektörde ucuz işgücü olarak çalışmaktadırlar. Dolayısıyla ekonomik krizlerde sosyal güvencesiz çalıştıklarından ilk işsiz kalan, işten çıkarılan bu yoksullar olmaktadır, böylece yoksullukları katlanarak artmaktadır. Ayrıca yoksul kadınlar, evde bakıma muhtaç kişilerin (çocuk, yaşlı, hasta vb.) olması ve ev işleri konusundaki sorumlulukları nedeniyle çalışmamaktadırlar, aslında çalışmaları engellenmektedir. Çalıştıklarında ise, bir meslekleri olmadığından yaptıkları işler geçici nitelikteki enformel sektör ve ev eksenli işler olmaktadır. Bu işler de sosyal güvencesiz ve yeterli ve sürekli gelir sağlama olanağından yoksun olduğundan kadınlar çalıştıkları halde yoksulluktan kurtulamamaktadırlar.

Yoksulluk kültürü, diye tek ve genel geçer bir yoksul kültür tipinin yoksulların tümünün davranışlarını açıklar olarak kabul edilmesi, günümüz toplumlarının ve yoksullarının gerçeklikleriyle örtüşmemektedir. Örneğin (Erdem, 2009: 325), Türkiye’de

yoksulların durumu daha çok içinde bulunulan duruma verilen tepkiler olarak görülebilir. C. A. Valentine'ye (Akt: Erdem, 2009: 325) göre, “yoksulluğun davranış kalıpları duruma bağlıdır. Yoksulluk kalıbı içselleştirilmiş değildir, kolayca terk edilebilecek dış uyum şartlarıdır. Yoksulluk kültürel kalıplarla ilgili değil, içinde bulunulan duruma yönelen tepkilerle ilgilidir”. Dolayısıyla yoksulluk kültürü, şartlar değiştiğinde terk edilebilir.

Yoksulluk kültürü yaklaşımı, yoksulları etiketleyerek onların toplumdaki dışlanmalarına neden olacağından, yoksulları ve yoksulluğu ele almak için uygun bir yaklaşım değildir. Ayrıca yoksulluğun altında yatan yapısal nedenlerin, gerçek nedenlerin görülmesine engel olduğu için de yoksulluk sorununu çözümsüz bırakmaktadır.

3.1.3. Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma

Yoksulluk, ekonomik sonuçlarının ötesinde, önemli sosyal ve siyasal sonuçları da olan bir olgudur. Bu sonuçlarından biri de sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma kavramı, özünde bazı bireyler veya gruplar açısından sosyal bütünleşmenin her zaman tam olarak gerçekleşmediğini anlatan bir kavramdır. Sosyal bütünleşmenin karşıtı olan bu kavram, bireyin veya grubun toplumla bütünleşmesini sağlayan temel gereksinimlerden yoksun kalmasını, toplumla olan bağlarının kopmasını, sivil, politik, ekonomik ve sosyal yurttaşlık haklarından yoksun bırakılma durumunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, “sosyal dışlanma fiziksel, ruhsal ve toplumsal bir engellilik hâlidir ve sosyal dışlanmış birey veya gruplar, eşitsizliğe uğramış, her türlü riske karşı korunmasız, savunmasız ve zayıf kişilerdir” (Sapançalı, 2005a: 29). Sosyal dışlanma, kişilerin veya grupların toplumun dışına itilmelerine ve toplumsal yaşama hak ettikleri şekilde katılımlarına engel olduğundan aynı zamanda dinamik bir süreçtir.

Sosyal dışlanma, Fransa kökenli bir kavramdır. Fransa'da 1960'lı yıllarda politikacılar, bürokratlar, gazeteciler, akademisyenler yoksullardan ideolojik ve üstü kapalı olarak dışlanmış olarak söz etmişlerdir. 1970'li yıllarda Fransa'da ekonomik büyümenin yavaşlamasıyla dışlanma bir sosyal sorun olarak tanınmıştır (Sapançalı, 2005a: 13). 1974 yılında ise Fransa'nın sosyal işlerden sorumlu bakanı, Rene Lenoir, dışlanmış bu grupları zihinsel ve fiziksel engelliler, suçlular, bakıma muhtaç yaşlılar, uyuşturucu madde bağımlıları, istismar edilen çocuklar, yalnız ebeveynler, marjinal ve asosyal insanlar olarak nitelendirmiştir. Bu gruplara işsizlerin ve yoksulların eklenmesi ise 1980'li yıllarda gerçekleşmiş ve sosyal dışlanma tanımı, yoksulluk ve eşitsizlik olgularıyla açıklanmaya başlanmıştır (Çakır, 2002: 84).

1980’li yılların ekonomik krizi ve yeniden yapılanma sürecinde, refah devletinin krize girmesiyle sosyal dışlanma kavramı daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Öztepe-Ulutaş, 2013: 310). 1980’li yıllardan itibaren dünyanın hemen her yerinde uygulanan yeni liberal politikalar derinleşen bir sosyal krize neden olmuştur. Tüm dünyada işsizliğin ve yoksulluğun artması öte yandan sosyal korumanın azalması geniş toplum kesimlerinin sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmuştur (Erol, 2013: 53). Erdoğan’a göre (Akt: Şahin, 2010: 31), uzun süreli işsizliğin ve esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaşması, sosyal korumanın ve sosyal hizmetlerin daraltılması ve azaltılması, mutlak ve göreceli anlamda yoksulluğun artması ve demokratik katılımın zayıflaması ile bağlantılı çok yönlü dinamik bir süreç olarak beliren sosyal dışlanma, sosyal politika alanına “Avrupalı” bir kavram olarak girmiştir.

Sosyal dışlanma; işsizlik, gelir ve mal varlığı yetersizliği gibi ekonomik nedenler; eğitimsizlik, yaş ve cinsiyet gibi bireysel nedenler; sosyal güvence eksikliği ve toplumsal destek yoksunluğu gibi sosyal ve kurumsal nedenler ve politik haklardan yararlanamamak ve politik karar alma mekanizmalarına katılamamak gibi politik nedenler neticesinde ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2010: 13). Dolayısıyla sosyal dışlanma, bireyin maddi-manevi ihtiyaçlarının karşılanamaması durumudur. İhtiyaçların bir bütün ve karşılıklı etkileşim içinde olması nedeniyle de bir ihtiyacın giderilememesi yani herhangi bir alanda yoksunlukla karşılaşma bireyin toplumdaki dışlanma sürecini başlatmaktadır. Sosyal dışlanmanın göstergeleri (Şahin, 2010: 54-55); işsizlik, gelir seviyesinin düşük olması, düşük eğitim düzeyi, yalnızlık, psikolojik rahatsızlıklar, engellilik ve diğer fiziksel sağlık problemleri, kalabalık evler, kötü yaşam koşulları, suç ve şiddet unsurlarının varlığı, politik aktivitelerin dışında kalma, yaşanan mekânın özellikleri, sosyal bütünleşmenin dışında kalma sayılabilir.

Sosyal dışlanma kavramı, bireylerin yurttaşlık haklarından eşit bir biçimde yararlanabilmesine önem vermektedir. Yurttaşlık haklarından dışlanma ise; toplumdaki önemli ekonomik ve toplumsal fırsatlara katılmayı sağlayan ve yaşam standartlarını belirleyen temel haklardan yoksun olma ya da bunlara ulaşamama durumudur. Marshall (2009: 833), yurttaşlık haklarının üç bileşeninden bahseder. Bunlar medeni, siyasal ve toplumsal haklardır. Medeni haklar bireysel özgürlükler (düşünce, inanç) için gereklidir ve mahkemelerce kurumsallaşmıştır. Siyasal yurttaşlık ya oy kullanarak ya da siyasal bir görev üstlenerek topluluk içinde siyasal gücün kullanılması sürecine katılma hakkını güvence altına alır. Toplumsal yurttaşlık ise, doğru düzgün bir yaşam standardına sahip olma hakkıdır; bu hak modern toplumların refah ve eğitim seviyelerinde somutlaşır. Bu haklar,

yurttaşların eğitim, sağlık, konut, emeklilik ve diğer hizmetler aracılığıyla ekonomik ve sosyal güvenliğinin sağlanmasıdır. Burada (Sapancalı, 2005b: 56) üzerinde durulması gereken, asıl nokta sosyal haklardır. Çünkü, sosyal haklar kendisinden önce ortaya çıkan medeni haklar ile siyasal hakların gerçek anlamda kullanılmasını sağlayan ve yurttaşlığın temel ilkesi olan eşitliğin sağlanmasına yönelik haklardır. Sosyal hakların gerçekleşmesi ölçüsünde diğer hak ve özgürlükler gerçekleşebilmektedir.

Sosyal dışlanmayı ortaya çıkaran unsurlar, ekonomik dışlanma, sosyal ilişkilerin zayıflaması, sosyal destek yoksunluğu ve kurumsal destek yoksunluğu şeklinde ele alınmaktadır. Sosyal dışlanmaya neden olan faktörler birbirine bağlı ve karşılıklı etkileşim içinde olan olgulardır. Bunlar işgücü piyasasında değişim, gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluk ile artan eşitsizlik ve sosyal korumanın gerilemesidir. Bugün, işsizlik ve yoksulluk sosyal dışlanmanın açıklanmasında anahtar hâle gelmiştir (Çakır, 2002: 83).

Sosyal dışlanmayı meydana getiren unsurlar, birbirine bağlı ve karşılıklı etkileşim içinde olan unsurlardır. Bu unsurlar ortaktır ve toplumlar arasında bu unsurlar benzerlik gösterir. Dışlanmanın unsurları şu şekilde ele alınabilir.

a. Ekonomik Dışlanma

Bireylerin beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi en temel insani ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gelirden yoksun olması ekonomik dışlanmayı ifade eder. Gelirden yoksunluğun en büyük nedeni işsizliktir. Özellikle uzun süreli işsizler ekonomik dışlanmanın başlıca aktörleridir. Öztepe ve Ulutaş'ın da (2013: 310) belirttiği gibi iş, birey ve ailesi için geçim kaynağı olarak düzenli bir gelir anlamı taşır. Bunun yanında iş, bireye sosyal statü ve kimlik sağlar, yaratıcılığını geliştirir, bireye amaç yaratır, kendine saygı ve işe yarama duygusu oluşturur. İşsizlik (Çakır, 2002: 86) bugün ekonomik dışlanmanın en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Ancak bir iş sahibi olmak ekonomik dışlanmayı önleyememektedir. Düşük ücretle, kötü çalışma koşullarına maruz kalarak çalışma ve belirli bir güvence sağlamayan her türlü çalışma da ekonomik dışlanmaya neden olmaktadır.

Yoksullar, günlük yaşamlarını sürdürebilmek için her işi kabul etmek durumunda kalırlar. Pek çok yoksul, formel sektördeki güvenceli işlerde istihdam olanağına sahip olmadıklarından dolayı önlerine çıkan ve görel olarak daha kolay elde edebildikleri, düşük ücretli, süresiz ama günü kurtaran enformel işleri kabul etmek zorunda kalırlar. Ayrıca bir iş sahibi olmak her zaman, yoksulluktan kurtulmak anlamını taşımadığından dolayı, uygun olmayan, sağlıksız ortamlarda, çoğu zaman iş güvencesinden yoksun işler, onları “çalışan

yoksul” konumuna düşürmektedir (Erol, 2013: 64). Çalışan yoksullar (Şahin, 2010: 74-75) bir işte çalışmakla birlikte yeterli gelir, sosyal koruma ve sosyal ilişkiler edinememişlerdir. Düşük olan işçi ücretleri neticesinde yeni yoksullar ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler esasen sadece en temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelir elde ettiklerinden, bu gelir daha iyi bir geleceğe sahip olmalarını sağlayacak eğitime, sosyal ve kültürel faaliyetlere yetmemektedir. Bu bakımdan yarı zamanlı çalışma, çağrı üzerine çalışma, iş sözleşmesi olmadan çalışma gibi geçici istihdam biçimlerini içeren yeni istihdam şekilleri işgücü piyasalarından dışlanma anlamında önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle yoksul aile ortamında yetişen, gerekli mesleki eğitime sahip olmayan dolayısıyla da uygun iş bulmakta güçlük çeken bu insanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Dolayısıyla kayıt dışı istihdam, günümüzde tüm ülkelerin en önemli ekonomik ve sosyal sorunlarından birisidir. Erol’a (2013: 65) göre, düzensiz ve güvencesiz bir işte çalışanlar arasında ayrılmaların, boşanmaların daha çok olduğu, aile içi bağların zayıfladığı, sosyal faaliyetlere katılımın düşük olduğu ve arkadaşlık, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı belirlenmiştir. İşsizlik, bireylerin sosyal ve psikolojik açıdan yalnız hissetmelerine neden olmaktadır. Böylece uzun süreli işsizlik ya da kayıt dışı istihdam bireyler için maddi olduğu kadar manevi konularda da yoksunluğuna neden olabilmektedir.

Kısacası zamanla işgücü piyasalarının değişmesine paralel olarak, küresel rekabet toplumlarda enformel sektörü artırırken ücretleri geriletmiş, işsizliği artırmış, sosyal korumayı azaltmış ve böylece toplumun büyük kesiminin insan onuruna yaraşır çalışma koşullarına ve ücretlere erişememek anlamında sosyal dışlanmaya maruz kalmasına neden olmuştur.

İşgücü piyasasından dışlanma, toplumsal dışlanmanın diğer biçimlerine toplumsal ilişkilerden ve hizmetlerden dışlanmaya da neden olmaktadır.

b. Sosyal İlişkilerin Zayıflaması

Ekonomik dışlanmanın bir uzantısı olarak zayıflayan sosyal ilişkiler, insanların toplumsal yaşamla bütünleşmelerinin önündeki engellerden biridir. Çalışma yaşamı ile birlikte kurulan sosyal ilişkiler, işsizlikle birlikte sona erer ya da zayıflar. Çalışma bir gelir elde etmenin yanı sıra, başka insanlarla ilişki kurma, topluma yararlı olma duygusu ve sosyal birliktelik sağlama imkânı vermektedir. Çalışma insanlar için bir doyum kaynağıdır. Bu getirilerden yoksun kalmak insanın toplumdan dışlanmasına, kendisini dışlanmış hissetmesine neden olmaktadır (Çakır, 2002: 86-87).

Bauman, yoksulların modern toplumun yükselen değeri olan tüketim etkinliğinden dışlandıkları için de sosyal dışlanmayla karşı karşıya kaldıklarını belirtir; çünkü modern toplumda tüketim, hayatın merkezinde yer almaktadır. Yoksul olmak “tüketim toplumunda mutlu ya da sadece normal bir yaşama erişememek başarısız ya da yeterince tüketemeyen tüketici olmak demektir. Ve böylece tüketim toplumunun yoksulları, her şeyden önce sakat, arızalı, kusurlu ve noksan, diğer bir deyişle yetersiz olarak tanımlanırlar ve kendilerini de böyle tanımlarlar (Bauman, 1999: 60).

Tüketim toplumunda toplumsal aşağılanmaya ve iç sürgüne neden olan, her şeyden önce bireyin tüketici olarak yetersizliğidir. Yoksul için bu durum, kendini beğenmeme, utanç ya da suçluluk duyma ve şiddet içeren davranışlar biçiminde sonuçlanır (Bauman, 1999: 60). Çalışmak ve yeterli bir gelire sahip olmak, insanların arkadaşlık kurmalarını, sosyal birliktelik oluşturmalarını, tüketim toplumuna tüketici olarak katılmalarını sağlayarak onların mutlu ve topluma yararlı olmalarına katkıda bulunur.

c. Kurumsal Dışlanma-Kurumsal Destek Yoksunluğu

Ekonomik ve sosyal alanda dışlanmanın bir diğer boyutu, toplumda bireyleri sosyal koruma altına alacak kurumların yetersizliğidir. Gereksinimlerini karşılayacak bir işe, bir gelire sahip olmayan, işi ve geliri olsa da muhtaç durumda olanları koruyacak yasal ve kurumsal düzenlemeler dışlanmayı önleme konusunda önemli bir işlev üstlenmektedir (Çakır, 2002: 87). Bu gruplara örnek olarak; işsizleri, çocukları, engellileri, yaşlıları, kadınları verebiliriz. Kurumsal yapılardan ve hizmetlerden dışlanma, tüm bireylere onurlu bir yaşam sağlayacak devlet destekli barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ile sosyal sigorta ve sosyal yardım mekanizmalarından dışlanma anlamına gelmektedir. Özellikle eğitimden ve sağlıktan dışlanma az gelişmişliğin ve yoksulluğun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimden dışlanma ile istihdamdan dışlanma arasında doğru orantı bulunmaktadır (Öztepe-Ulutaş, 2013: 310). Çocukluk çağında yaşanan eğitimden dışlanma, gittikçe artan bir biçimde bireyin yaşamının ileriki aşamalarında diğer sosyal dışlanma biçimleriyle karşılaşmasına da neden olmaktadır. İyi eğitim almamış birey, meslek edinmemekte, dolayısıyla işgücü piyasasından dışlanmakta; işgücü piyasasından dışlanan birey gelirden ve tüketimden, konuttan ve sosyal güvenlikten dışlanmakta; toplumla bağları kopmakta, suça yönelmekte ve yabancılaşmaktadır (Sapançalı, 2005b: 80-81). Herhangi bir alanda dışlanmaya maruz kalan bireylerin, diğer alanlarda da zincirleme olarak dışlanmaya maruz kalması olasılığı çok yüksektir. Ayrıca kadınlarla erkekler arasında da eğitime erişimde farklar bulunmaktadır, kadınlar erkeklere göre dezavantajlı konumdadırlar. Özellikle ataerkil toplumlarda kadınların eğitime erişimi erkeklere göre çok

düşüktür. Dolayısıyla kadınlar, sosyal dışlanmayı daha çok yaşamaktadırlar; çünkü eğitim en azından belirli düzeyde bir fırsat eşitliği sağlamaktadır. En azından eğitim yoluyla alt gelir gruplarındaki bireylere yukarı hareket etme şansı verilmekte, böylelikle eşitsizlikler ve sosyal dışlanma riski azaltılmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizdeki kadınların da eğitime ulaşmaları, eğitim seviyeleri erkeklere göre düşüktür, dolayısıyla istihdam oranları da düşüktür. Özellikle mesleki bir beceri gerektiren formel işlerde çalışan kadın sayısı düşüktür. Dini inançların eğitim politikamız üzerindeki belirleyiciliği ve etkisi, ataerkil yapıyla birleşince kadınların okullaşma oranları düşmektedir. Kız çocuklarının eğitim-öğretim hayatlarını uzatmak ve onları istihdama katmak için 1997-1998 öğretim yılında sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime başlanmıştır. Ancak bu uygulamadan 2012-2013 öğretim yılında vazgeçilmiştir, bunun yerine 4+4+4 on iki yıllık zorunlu kademeli eğitime geçilmiştir. Bu sistemde zorunlu eğitim on iki yıla çıkarılmıştır, ama son dört yıllık kısım örgün eğitimin dışına (yaygın eğitim, açık lise) çıkarılmıştır. Bu durumda kız çocuklarının örgün eğitimden uzaklaşmasına, eğitim hayatlarının sonlanmasına neden olmaktadır. Erken yaşta örgün eğitimden koparılan kız çocukları ya cinsiyetçi iş bölümünün gereği olan işlere (ev işleri, yaşlı bakımı, çocuk bakımı vb.) yönelirler ya da maalesef çocuk gelin olurlar.

Sağlık hakkı ve sosyal dışlanma arasında çok karmaşık bir neden sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Öncelikle sağlık doğrudan gelire bağlantılıdır. Genellikle düşük gelir, sağlığın bozulması ve hastalıkların yayılması anlamında bir tehdit oluşturmaktadır. Düşük gelirli grupların ve yoksulların sağlık durumunun genellikle bozuk olduğu ve sağlık hizmetlerinden de tam yararlanamadığı bir gerçektir (Sapançalı, 2005b: 84).

Yoksulluk ile sosyal dışlanma arasında çok yakın bir bağ vardır. Yoksulluk, birçok durumda, karar alma mekanizmalarından dışlanma; siyasal sürece, çalışma hayatına ve kültürel faaliyetlere katılımın kısıtlanmasına ve yurttaşlık haklarının kullanılmamasına neden olur. Sosyal dışlanmanın bu süreçte yoksulluğu yeniden bir kısır döngüde üretmesi yoksulluğun kalıcı hâle gelmesine neden olmaktadır (Geçgin, 2009: 9). Uzun süreli işsizlik açık bir biçimde sosyal bir tehlikedir. Uzun süre işsiz kalan birey, uygulamanın dışında kaldığı için yeteneklerini, kendine olan güvenini ve sevgilerini yitirir. Bu durum klinik olarak tanımlanabilir hastalıklara ve ölümlere (sadece intihar değil) neden olur. Uzun süreli işsizlik bireyin haklarını ve özgürlüklerini yitirmesi anlamına gelir. Çünkü işsiz birey sigorta, emeklilik, sağlık koruması gibi birçok hakka erişemez. (Sapançalı, 2005b: 74-75). Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan birey bu ihtiyaçlarını karşılamak için, toplumsal

normlara uygun olmayan davranışlara yönelebilir, yani suç işleyebilir. Bu durumda toplumsal kurumların, normların etkinliğini yitirmesine ve yabancılaşmaya neden olur.

Kapitalizm öncesi dönemde alt sınıflar için dışlanma gibi bir durum söz konusu değildi, çünkü onlar olmadan sistem işleyemezdi (Kaymak, 2011: 101). Günümüzde ise yoksullar yaşamın tüm alanlarından dışlanmaktadır. Eskiden zenginlerin daha zengin olmak için ihtiyaç duydukları yoksullar, günümüzde ilerleyen teknoloji sayesinde hiç de ihtiyaç duyulmayan nesnelere haline dönüşmüşlerdir (Erdem, 2009: 316). Kapitalist süreçte birlikte bu sınıfların işlevleri giderek daralmaktadır. Yoksulların kendilerine yabancılaşmalarının ve toplumdan dışlanmış hissetmelerinin gerisinde bu gereksiz nesne olma duygusu yatmaktadır. Yoksulluk, insanların toplumsal hayata katılarak dengeli ve huzurlu bir yaşam sürdürmelerinin önündeki önemli bir engeldir. Çalışma bireye hem gelir sağlamak hem de bireyi toplumda bir statü sahibi yapmaktadır. Bugün, işsizlik ve yoksulluk sosyal dışlanmanın en önemli nedenleri hâline gelmiştir.

3.1.4. Sosyolojik Teori ve Yoksulluk

Yoksulluk farklı disiplinlerin aynı sorun üzerinde farklı şekilde çalıştıkları toplumsal sorunlardan biridir. Sosyolojinin de çalıştığı konulardan biridir. Ancak (Erdem, 2009: 312) kuruluşundan itibaren sosyal düzenin nasıl mümkün olacağı ile ilgilenen sosyoloji için düzensizliğin bir unsuru olarak görülebilecek olan yoksullar dikkate değer bir ilgi toplayamamıştır. Marx'ın proletarya kavramı dışında sosyolojinin kuruluş ve sistemleşme dönemlerinde yoksullar üzerinde durulmamıştır. "Düzen için bir tehdit unsuru olmasının ötesinde, yoksulların uyum, toplumsallaşma vb. türden sorunları hiçbir ciddi araştırmaya konu olmamıştır. Yoksulluğun kendisi kadar bilimsel disiplinlerde sorunun ele alınma sayısı da yoksuldur" (Erdem, 2009: 312).

Yoksulluk, sosyolojik bir kavramdır. Çünkü yoksulluk bir başka önemli sosyolojik kavramla eşitsizlik ile bağlantılıdır (Erdem, 2009: 338). Eşitsizlik, bir toplum içinde yer alan bir grup ya da gruplar içindeki farklı bireylere eşitsiz ödüller veya fırsatlar sunmayı karşılayan terimdir (Marshall, 2009: 210). Eşitsizliğin genel belirleyicileri incelendiğinde aynı belirleyicilerin yoksulluk içinde kullanıldığı görülür. Bireylerin eşitsiz konumları aynen yoksullukta olduğu gibi iki farklı şekilde açıklanmaktadır. Bir taraftan eşitsizliğin nedenini bireyin kendisi ile açıklayan işlevselcilik, diğer tarafta sorunun bireylerden değil de toplumsal yapıdan kaynaklandığını söyleyen Marksist bakış açısı vardır.

İşlevselci yaklaşıma göre, insanlar rasyonel varlıklar olarak kendi yoksulluklarından kendileri sorumludurlar. Bu yaklaşım, yoksulluğun nedenlerini (Erdem,

2009: 339) yoksulların kendilerinden kaynaklanan beceri, yetenek yönünden eksiklik ve tutum ve davranışlardaki ahlaki olmayan tavırlara bağlar. Ahlaki olmayan tutum ve davranışlarla çalışma isteği duymamak, yardım kurumlarına veya başkalarına bağımlı gelmek şeklinde anlatılmak istenmektedir. Yoksul kişiler, topluma katkı sağlamayan, sosyal görevlerini ihmal eden, tembel, yeterli gayret göstermeyen kişilerdir.

İşlevselci yaklaşım, toplumun istikrar, denge ve düzenini korumak için kullandığı mekanizmalara odaklanmıştır. Yaklaşımına göre, tabakalaşma sistemi toplum açısından oldukça önemli pozisyonların korunması ve bu pozisyonların en uygun bireyler bakımından çekici duruma getirilebilmesine hizmet eden eşit olmayan ödüllerin sunulmasıyla meydana gelir (Demirbilek, 2005: 268). Eşitsizlikler, bireylerin özgürlüklerini farklı biçimde kullanmasının sonucudur. Bireylerin diğer bireylerden daha az çalışmaya ya da daha az risk almaya karar verebilmelerinden ileri gelir. Dolayısıyla bu eşitsizlikler adildir. Adaletsizlik değil, özgürce arzulanmış farklılıklar anlamına gelirler. Bu nedenle bu eşitsizlikleri düzeltmeye ya da onlarla savaşmaya gerek yoktur (Özdoğan, 2009: 41).

Bu tabakalaşma sisteminde, bireylerin görevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerini motive etmek için bireylere para, refah, statü ve prestij gibi ödüller verilir. Bireyler görevlerini tam olarak yerine getirmezlerse, ödüller açısından daha az karşılık alarak cezalandırılırlar. Bu yaklaşım açısından tabakalaşma sistemi iki ana faydaya sahiptir. İlki (Demirbilek, 2005: 268), bireylerin yetenekleri ve nitelikleri için ödüllendirilmelerinin; ikincisi, nitelikli bireylerin pozisyonları doldurmalarının güvence altına alınmasıdır.

İşlevselciliğin siyasi alana yansımaları olan liberalizmde, devlet mümkün olduğunca toplumdaki işleyişe karışmamalı, piyasanın özgürlük alanına müdahale etmemeli ve bireyin kendi başına hareket etmesine engel olmamalıdır. Liberalizmin temel varsayımı devletin rolünün büyük ölçüde azaltılması, gelişme için gerekli ve yeterli bir şarttır. Devletin rolü kanun ve düzeni korumak, dış güvenlik ve kamu mallarından çok küçük bir kısmını sağlamakla sınırlı olmalıdır (Özdoğan, 2009: 40). Neoliberal bakışta yoksulluk sorununun çözümü, çalışma etiği ve bireysel sorumluluk bağlamında, yoksulları piyasada ücretlendirilmiş işgücüne katmakla görülür. Yoksul mahallerinin, kapitalist sistem ve toplum yapısıyla bütünleşmelerini sağlamak, yoksullara devlet eliyle yardım etmek ve onları pahalı mesleki kurslarla eğitmekten daha yararlıdır. Çözüm, yoksulları çalışmaya yönlendirmektir (Gül-Gül Sallan, 2008: 73). Ayrıca belirli ekonomik etkinlik biçimlerinin düşük ücretle yapılmasını sağlamak için, sosyal yardımların piyasadaki kazanç rayicinin altında olması gerekir. Eğer sosyal yardımlar düşük gelir seviyesinin üstüne çıkarsa ortada

iş aramak için bir gerekçe kalmaz (Ünal, 2011: 52). Yani yoksullara ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayacak para yardımında bulunmak, piyasanın sorunsuz işleyişini bozabilir.

İngiliz sosyolog Herbert Spencer yoksulları şiddetle eleştirirken, yoksulluk içinde yaşayanların zavallı, ilgi gösterilmesi gerektiği görüşünü kabul etmemektedir. Spencer, devletin bireylerin yaşamına mümkün olduğunca az müdahale etmesi gerektiğini savunur. Eğer refah sistemi yoksullara minimum miktardan biraz fazla verse tembellik ve moral düşüklüğü tüm nüfusa yayılabilir. Bireyler, kendi yaşamlarını sürdürmek için çalışmayı benimsemek yerine kendilerine sunulan kolay yaşamı daha çekici bulabilirler. Sonuç olarak toplum zararlı çıkabilir ve ekonomisi başarısız olur. Spencer'e göre, toplumun gelişmesi isteniyorsa güçlü olan ve çok çalışanların çalışmalarının karşılığı olan ödüle sahip olmasına izin verilmeli. Güçsüz, yetersiz ve tembel olan kişi ise, hak ettiği yoksul yaşama mahkûm edilmeli. (Akt: Oktik, 2008: 29)

Toplumun normal işleyişi için gerekli görülen yoksulluk, işlevselci Herbert J. Gans'a göre olumlu işlevlere sahiptir. Gans yoksulluğun dört genel fonksiyonunun olduğunu söyler. Bunlar ekonomik, sosyal, estetik ve politik nitelikli fonksiyonlardır. Bu fonksiyonları şu şekilde açıklar (Demirbilek, 2005: 269-271):

- 1- Ekonomik fonksiyonlar: Yoksullar bazı temel ekonomik fonksiyonlar üretirler.
 - a- Yoksulluk, toplumda değersiz görülen işleri yerine getirecek bir grup insan oluşturması nedeniyle ekonomik açıdan fonksiyoneldir. Bu anlamda yoksullar, pek çok bireyin istemeyeceği hoş olmayan işleri yapmaya yararlar. Bulaşık yıkamak, yerleri temizlemek, tarımsal ürünleri toplamak gibi işler, ancak başka iş tercihi bulunmayan yoksul bireyler için kabul edilebilir niteliktedir. Yoksul bireyin tercih şansı azdır. Bu durum, yoksulu bu tür işlerde çalışmaya zorlar. Yoksulluk, kirli işlerin yapılmasını ucuz bir şekilde sağlarken nüfusun yoksul olmayan kesimlerinin açığını kapatır.
 - b- Yoksullar, zenginlere bir çeşit ekonomik sübvansiyon sağlarlar. Yoksul bireyler, düşük ücretlerle çalıştıklarından işverenler için daha az maliyetlidirler. Böylelikle zenginler, paralarını tasarruf edebilirler. Bunun yanı sıra, yoksulların düşük ücretlerle zenginlerin ev temizliği gibi işlerinin yapılmasına yardımcı olmaları, zenginlerin mesleki, kültürel ya da boş zaman aktiviteleriyle uğraşacak zamana sahip olmalarını sağlar.

- c- Üçüncü olarak, yoksulluk yoksullara yardım eden çok sayıda meslek grubu ve profesyoneller yaratırken nüfusun geriye kalanını yoksullardan korur. Yoksulluk sosyal hizmet uzmanlığı, polis ve ıslah evi memurluğu gibi bazı mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.
- 2- Sosyal fonksiyonlar: Yoksullar, bazı sosyal fonksiyonlar da yerine getirmektedirler.
- a- Bunlardan ilki sosyal değer ve normlar hakkında diğer bireylere bilgi aktarmalarıdır. Bireyler, çoğu zaman sosyal değer ve normları, diğer bazı bireyler ihlal ettiğinde, daha belirgin görüp algırlar. Örneğin, yoksul bir çocuk hırsızlık yaptığında çocuk suçlu olarak etiketlenecek ve diğer bireyler yapılan eylemin suç niteliği taşıdığını ve yaptırımını olduğunu algılayabileceklerdir.
- b- İkinci olarak, yoksullar zenginlerin merhamet ve fedakârlık duygularını tatmin etmeye ve göstermelerine yardımcı olurlar.
- c- Son olarak yoksullar, diğer grupların sosyal tabakalaşma sistemi içinde üst tabakalarda yer almalarını sağlarlar. Yani yoksullar eğitim başta olmak üzere sosyal ve ekonomik olanaklardan yeterince faydalanamadıkları için tabakalaşma sisteminde yükselmekte ve böylece diğer tabakalardaki bireylerin yükselmelerini kolaylaştırmaktadırlar.
- 3- Yoksullar, iki temel estetik fonksiyona da sahiptirler.
- a- Bunlardan ilki, yoksulların tarihsel olarak emeğinden faydalanılmış olmasıdır. Örneğin, Mısır piramitleri Mısır toplumunun en yoksul sınıf mensupları tarafından inşa edilmiştir.
- b- İkinci olarak yoksullar tabakalaşma sistemi içinde onları yükseltecek estetik ürünler yaratabilmektedirler. Örneğin orta ve üst sınıflar tarafından da benimsenmiş olan New Orleans Caz, yoksul zencilerin orijinal ürünüdür.
- 4- Politik fonksiyonlar: Yoksullar, bazı politik fonksiyonları da yerine getirmektedirler.
- a- Yoksullar, çeşitli politik gruplara bir konu oluştururlar. Sol ideoloji, yoksullara yardım sağlayacak hükümet programlarını güçlendirme arayışında iken sağ ideoloji yoksulları refah dolandırıcıları şeklindeki politik sıfatlarla eleştirmektedir.

- b- Yoksullar bir bütün olarak toplumda büyüme ve değişme sorumluluğunu taşırlar. Yoksullar kentleri meydana getirirler, sonra kent yenileme gibi programlar tanımlandığında ilerleme adı altında buralardan ayrılmaya zorlanırlar.
- c- Üçüncü olarak, yoksullar bir ülkenin uluslararası gücünün büyümesinde insan kaynağının büyük bir kısmını sağlarlar. Yoksullar, toplumun üst sınıfları tarafından başlatılan savaşlarda mücadele verir ve politik arenada aktif katılım göstermeden politik sistemin istikrarına katkıda bulunurlar.

Gans, gerçekten yoksulluktan kurtulmak isteniyorsa yoksullar tarafından gerçekleştirilen fonksiyonlara alternatifler bulmak gerektiğini söyler. Yoksulların toplumda yapacağı kirli işler yerine en azından bu işlerden bazılarının makineleştirilmesinin gerektiğini ileri sürer (Erdem, 2009: 341).

İşlevselciler toplumsal sınıfları ve sınıf eşitsizliğini tüm zamanlarda ve tüm toplumlarda doğal olarak meydana gelen olgular olarak görürler. Kingsley Davis ile Wilbert Moore, 1945'te yayınladıkları "Tabakalaşmanın Bazı İlkeleri" adlı metinde, her toplumsal sistemde tabakalaşmayı ortaya çıkaran evrensel zorunluluktan söz ederler (Ünal, 2011: 48-49). Tüm insan toplumları, evrensel ve değişken özellikleri oluşturan eşitsiz yapılarıyla ayırt edilir. Toplumlar varlıklarını devam ettirmek istiyorlarsa, yetenekli kişileri uygun mesleklere dağıtmanın işlevsel bakımdan etkin bir aracını geliştirmek zorundadır. Bu açıdan (Ünal, 2011: 49), bireyler sosyal yapıda öyle bir şekilde motive edilir ve yetiştirilir ki bunun kaçınılmaz sonucu sosyal bir eşitsizliğin doğmasıdır. Farklı toplumsal tabakalar arasındaki sosyal eşitsizlik, toplumun devamı ve korunması açısından olumlu işlevler görür; ama aynı zamanda, sosyal rol farklılaşmasının olduğu bütün toplumlarda kaçınılmazdır.

Davis ve Moore'a (Demirbilek, 2005: 269) göre, bireyler yetenekleri ve performansları temelinde pozisyon ve farklı mesleki statüler içeren sosyo-ekonomik hiyerarşide yer alırlar. Bazıları yiyecek üretmeli, bazıları hasta tedavi etmeli, bazıları çocuk büyütmelidir. Bu görevler tam olarak yerine getirilemezse, toplum varlığını devam ettiremez. Temizlik işleri gibi işler, herkesin yapabileceği niteliktedir. Bunların aksine bazı pozisyonlar ve görevler ise daha önemli güç ve karmaşıktır. Örneğin, hekimler tıp eğitimleri boyunca çok çalışmak zorundadırlar. Mezun olduktan sonra ise, oldukça stres dolu fakat toplumda saygınlık gören bir meslek sahibi olurlar. Bu sosyologların vurguladıkları temel husus, çok para, saygınlık ve prestij kazanma arzusunun bireyleri önemli işlerin gerektirdiği standartları sağlamak üzere daha fazla çalışmaya motive

etmesidir. Ödüllerde eşitsizlik olmadığı takdirde, yetenekli bireylerin çoğu ekonomik sistemin temeli olan işler için eğitim görmeye ve bu alanlarda çalışmaya yeterince motive olamazlar.

İşlevselci teori, kaynakların bireylerin yetenekleri ve niteliklerine göre dağıtılması için yoksulluğun gerekli olduğunu, yoksulluk içinde kalanların ise yeterli yetenek ve nitelikleri taşımadıklarını savunur. İşlevselciler için onları yoksul olmaya kendi tercihleri getirdiğine göre, çözümde bireysel olmalıdır. Yoksulluğu bireysel nedenlerle açıklayan işlevselci yaklaşım, toplumun sisteminden kaynaklanan yapısal nedenleri görmemizi engellemektedir ve kapitalist toplumlarda var olan ekonomik ve toplumsal eşitsizlikleri yok saymaktadır. Bireyler, niteliklerini artırma noktasında eşitsiz bir yarış içindeyseler suçu bireylerin dışında aramak gerekir. Bu noktada, yoksullara dönük geliştirilecek politikalarda yoksulların toplumsal hayattaki eşitsiz konumlarının değişmesini sağlayacak devlet müdahalelerine ihtiyaç vardır. Ancak işlevselci yaklaşım, devletin ekonomik alana müdahalesinin en aza indirgenmesi ya da hiç olmaması gerektiğini savunur. Aslında işlevselci tezinin yani siyasi bakımdan liberalizmin yoksulluğu çözmek gibi bir niyeti yoktur, çünkü yoksulluk olmadan zenginlik olmayacaktır, bu nedenle de yoksulluk işlevseldir.

İşlevselci teori yoksulluğun nedenini bireylere bağlarken Marksist teori yoksulluğun nedenlerini bireylerin dışındaki etkenlere toplumun yapısına yani kapitalist düzene bağlayarak açıklar. Marx'a göre sömürü üzerine kurulmuş olan kapitalizm, geniş halk kitlelerinin yoksullaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kapitalizmin yıkıcı etkilerini yok edebilecek bir ekonomik sisteme ihtiyaç vardır. Bu ekonomik sistem de komünizmdir. Komünizm sınıfsız bir toplum olacaktır, zengin yoksul ayrımı yok olacaktır. Sınıfsız toplum da yoksullukların nedeni olan eşitsizliklere ve adaletsizliklere galip gelecek, var olan zenginliklerden herkes yararlanacaktır.

Kapitalist toplumda, toplum ezen ve ezilen sınıf olarak karşıt iki büyük sınıfa ayrılır. Ezen burjuvazi, ezilen ise proletarya olmaktadır. Burjuvazi, üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduran ve ücretli emeği sömüren modern kapitalistler sınıfıdır. Proletarya ise, çalıştığı üretim araçlarına sahip olmayan, yaşayabilmesi için emeğini satmak zorunda kalan ücretli işçiler sınıfıdır (Marx, 2011a: 46). Marksizm'e göre tabakalaşma sistemi, mülkiyet sahibi sınıflar tarafından yaratılır ve onların amaçlarını desteklemek üzere şekillendirilir. Bu sistemler, önemli pozisyonların en uygun bireylerle fonksiyonel bir biçimde doldurulmasına hizmet etmekten çok aslında yoksul sınıfın sindirilmesini sürdürmek için kullanılır (Demirbilek, 2005: 274). Bu bağlamda Marksist yaklaşımına göre eşitsizlik, güç

bakımından üst tabakada olanları koruyacak şekilde dizayn edilmiş bir sosyal yapının sonucudur.

Kapitalist sistemde, ücretli emeğin ortalama fiyatı asgari ücrettir, yani işçinin işçi olarak hayatta kalması için zorunlu olan geçim araçları toplamı. Ücretli işçinin sahip olduğu şey ancak onun çıplak hayatını yeniden üretmesine yeter. Burjuva toplumunda canlı emek, yalnızca birikmiş emeği artırmanın bir aracıdır. Onun emeği, ücretli emeği sömüren mülkiyeti sağlamaktadır (Marx, 2011a: 64-65). Kapitalizmde “işçi ne kadar çok zenginlik üretir, üretimi erk ve hacim bakımından ne kadar artarsa o kadar yoksul duruma gelir. Ne kadar çok meta üretirse o kadar ucuz bir meta olur” (Marx, 2011b: 140). İşçi ne kadar çok nesne üretirse o kadar çok yoksullaşır, o nesnelere o kadar az sahip olabilir ve kendilerinin artı emeği ile zenginleşen kapitalistin egemenliği altına o kadar çok girer.

Kapitalist yapının içinde, sınıflar arasında mesleki yapıda ve ücretlerde ortaya çıkan kutuplaşmalar ile piyasada düşük gelirlili ve iyi eğitim görememiş olan vasıfsız işgücü için yetersiz olanaklar yoksulların çalışma koşullarını sınırlandırmaktadır. Kentlerdeki mekânsal ayrışmalar ve kutuplaşmalar, alt sınıf üyelerinin yoğunlaştığı yerleşim yerlerinin karşılaştığı ayrımcılık, ekonomik eşitsizlikler gibi nedenler, yoksulların toplumsal hareketliliğini engelleyen ve onları sürekli yoksunluklara mahkûm eden önemli öğelerdir (Gül- Gül Sallan; 2008: 62-63).

İktidara geldiği her yerde burjuvazi, tüm feodal, ataerkil, kırsal ilişkileri darmadağın etmiştir. İnsanları doğal efendilerine bağlayan feodal kordonları acımasızca koparıp atmış ve insan ile insan arasında kupkuru çıkar dışında, duygusuz nakit ödeme dışında, hiçbir bağ bırakmamıştır. Kişisel saygınlığı değişim değerine indirgemiş, sayısız belgeli ve kazanılmış özgürlüklerin tümünün yerine tek bir özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koymuştur (Marx, 2011a: 49). Sanayinin gelişmesiyle proletarya yalnızca çoğalmakla kalmaz; giderek daha büyük kitleler halinde yoğunlaşır, gücü artar ve gücünü daha fazla duyumsamaya başlar. Makineleşme giderek iş ayrımlarını törpüledikçe ve ücretler düşük düzeye indikçe proletaryanın kendi içindeki çıkarlar ve yaşam durumları da giderek daha bir eşitlenir. Makineleşmenin artan bir hızla gelişmesi işçilerin bütün yaşamsal konumlarını güvensizleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek daha çok iki sınıf arasındaki çatışma niteliğine varır (Marx, 2011a: 56-57). Böylece burjuvazi, kendi yok oluşunu getirecek silahları ve silahları kullanacak insanları yani proletaryayı bizzat kendisi yaratmış olacaktır. Sanayileşme geliştikçe büyüklüğü ve gücü artan proletarya, giderek daha da yoksullaşacaktır. Sonuçta burjuvazinin varlığı toplumla uyumsuz ve

burjuvazi proletaryanın gücü karşısında iktidarını kaybeder. Proletarya diktatörlüğünden sonra bütün sınıfların ortadan kalkmasıyla sınıfsız, sömürsüz eşit bir topluma geçilecektir.

Günümüzde ise Neo Marksistler, yoksulluğun küresel bir sorun hâlini aldığını, çok boyutlu ve karmaşık bir soruna dönüştüğünü ifade ederler. Neo Marsistlere göre, yoksulluğun çok boyutlu hâle gelmesinde küreselleşmenin ve kapitalizmin büyük etkisi vardır. Dünya ekonomik pazarının genişlemesi, malların ve hizmetlerin yaygın hâle gelmesi, para akışının hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ve üretimin esnek bir görünüm kazanması gibi unsurlar, bir yandan zenginliği artırırken diğer yandan da kitlesele yoksul kesimleri yaratmaktadır (Açıkgöz- Yusufoglu, 2012: 78). Küresel sermaye en zenginleri daha zengin hâle getirirken, alt tabakada yer alan yoksul ve dezavantajlı kesimleri ise daha yoksul duruma düşürmektedir. Neo Marksistler (Gül-Gül Sallan, 2008: 82), yoksulluğun en önemli nedenleri arasında işsizliği, çalışma koşullarını ve düşük ücretleri göstermektedirler. Çalışmayan yoksulların çalışmama nedenleri ise, tembellikleri ve çalışmayı istememeleri değil, enformel sektör işlerinde çalışırken yeterli gelir elde edememeleri ve ekonomik krizler nedeniyle işsiz kalmalarıdır.

Bütün dünyayı sarmış gözükten neoliberal model, yoksullukla mücadele için yeterli bir çerçeve oluşturmamaktadır. Kapitalizm, piyasalar üzerindeki devlet denetimine dar sınırlar getiren, devletin ekonomi içindeki hareket alanını iyice daraltan ve dış dünya ile bütünleşmiş piyasaları ön plana çıkaran yoksulluk konusunda hiç de başarılı bir karneye sahip değildir. Ülkelerin yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış olmalarının dahi, toplumun önemli bir kesiminin, sadece görece anlamda değil, mutlak anlamda da yoksulluk içine düşmesini engelleyemediği gözlenmektedir. Neoliberal politikaların uzun yıllar boyunca egemen olduğu, birçok sanayileşmiş ülkede, yoksulluğun yüksek oranlara ulaşmış olması bunun en çarpıcı kanıtıdır. ABD’de, nüfusun %10’luk bir kesiminin sağlık, eğitim ve hatta beslenme konusunda temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, bu politikaların giderek yaygınlaştığı AGÜ için de iyimser olmamızı engellemektedir (Şenses, 2009: 319-320).

Marksistlere göre yoksulluk, yöneten sınıfın yararınaadır. Yoksulluk vardır, çünkü üretim güçlerini elinde bulunduranların menfaatine hizmet eder. Üretim güçlerini elinde bulunduranlar, kapitalist sistemin muhafaza edilmesini sağlarken kârlarını en üst düzeye çıkarmalarına olanak verir. Marksistler yoksulluğun, kapitalizmin doğasında var olan kaçınılmaz bir sonuç olduğuna inanırlar. Toplumun bütünsel dönüşümü olmaksızın yoksulluk yok olmaz.

3.1.5. Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları

1980 sonrasında uygulanan neo-liberal politikalar, finansal krizler ve küreselleşme süreci beraberinde yeni toplumsal tabakalaşma biçimlerinin, kentsel yerleşim örüntülerinin ve kültürel dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojik, ekonomik ve toplumsal gelişmeler, toplumun tüm katmanlarını kapsayan derin bir yapısal dönüşümün yaşanmasına yol açmıştır (Gürses; 2009: 331). Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, kamu istihdam olanaklarının azaltılması, küçük üreticilere sağlanan desteklerin azalması, sağlık ve eğitim alanında kamu hizmetlerinin giderek özelleşmesi, ekonomik krizlerin art arda yaşanması, işten çıkarılma, gelir dağılımındaki uçurumlar (Karataş; 2003:128, Güneş; 2011: 218) ve sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi, örneğin işgücü pazarında ve ücretlerde esneklik, taşeronlaşma, emek yoğunundan makine yoğununa geçmenin yarattığı işsizlik (Kalaycıoğlu ve Tılıç; 2002: 202) Türkiye’de yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Bu ortamda yoksulluk yaygınlaşmış, geçmiş dönemlerden farklı özellikler edinmiştir. Yoksulluk, artık geçici, işsizliğe bağlı bir durum olmaktan çıkıp, kalıcı, kuşaktan kuşağa aktarılan, yapısal bir nitelik kazanmıştır (Gürses; 2009: 331).

2015 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’de 2014 yılında sürekli yoksulluk oranı %15,1 iken 2015 yılında bu oran %15,8 olurken, nüfusun %14,7’si yoksulluk sınırının altında kalmıştır. Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranına göre; okur-yazar olmayanların %27,2’si, bir okul bitirmeyenlerin %23,7’si yoksul iken, bu oran lise altı eğitimlilerde %12,8, lise ve dengi okul mezunlarında ise %5,6 olmuştur. Yükseköğretim mezunları ise %1,6 ile yoksulluk oranının en düşük gözlemlendiği grup olmuştur (TÜİK, 2016, Sayı: 21584).

Maddi yoksunluk oranı %30,3 olmuştur. Finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eden maddi yoksunluk; çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon, otomobil sahipliği, beklenmedik harcamalar, evden uzakta bir haftalık tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, iki günde bir et, tavuk, balık içeren (veya vejetaryenler için eşdeğer yiyecekler) yemek ve evin ısınma ihtiyacının ekonomik olarak karşılanamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Yukarıda belirtilen dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayanların oranı olarak tanımlanan ciddi maddi yoksunluk oranı 2014 yılında %29,4 iken 2015 yılında %30,3’e yükseldi. Bu göstergelerden, evden uzakta bir haftalık tatili karşılayamayanların oranı %71,4, iki günde bir et, tavuk ya da balık içeren (veya vejetaryenler için eşdeğer yiyecekler) yemek masrafını karşılayamayanların oranı %35,8 ve beklenmedik harcamaları

karşılayamayanların oranı %32,6 olmuştur (TÜİK, 2016, Sayı: 21584). Yine 2015 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasına göre, en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 0,6 puan artarak %46,5, en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay ise 0,1 puan azalarak %6,1 oldu (TÜİK, 2016, Sayı: 21584). Buna göre, son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, ilk yüzde 20'lik gruba göre 7,6 kat olmuştur. Gelir dağılımının bozulması yoksul ve zengin arasındaki uçurumun derinleşmesine neden olmaktadır.

Yoksul ve zengin arasındaki uçurumu gideremese de yoksulların yaşayabilmesi için çeşitli kurumlar yoksullara yardımlarda bulunmaktadır. Ülkemizde yoksulluğu azaltmaya yönelik faaliyetler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı/Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, Emekli Sandığı gibi kamu kuruluşları aracılığı ile yürütülmektedir (KSGM; 2008: 14). TÜİK'in 2015 Sosyal Koruma İstatistikleri'ne göre, sosyal korumaya 2015 yılında 279 milyar 734 milyon TL harcandı. Bu harcamanın %98,3'ünü (274 milyar 862 milyon TL) sosyal koruma yardımları oluşturdu. Sosyal koruma yardımlarında ise en büyük harcama 134 milyar 914 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar oldu. Bunu 80 milyar 435 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları takip etti (TÜİK, 2016, sayı: 21525).

Tablo 2.Sosyal Koruma Harcamaları, 2014, 2015

	(Milyon)			
	2014 ^(r)		2015	
	Harcama	(%)	Harcama	(%)
Sosyal koruma harcamaları	247244	100,0	297734	100,0
İdari masraf ve diğer harcamalar	4322	1,8	4873	1,7
Sosyal koruma yardımları toplamı	242912	98,2	274862	98,3
Hastalık/sağlık bakımı	73322	29,7	80435	28,8
Engelli/malül	9251	3,7	10203	3,6
Emekli/yaşlı	117390	47,5	134914	48,2
Dul/yetim	28931	11,7	31418	11,2
Aile/çocuk	7580	3,1	8713	3,1
İşsizlik	3167	1,3	5255	1,9
Sosyal dışlanma b.y.s.	3271	1,3	3923	1,4

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(r) 2014 yılı verileri idari kayıtların güncellenmesi nedeniyle revize edilmiştir.

Tablo 3.Sosyal Koruma Kapsamında Maaş Alan Kişi Sayıları, 2014, 2015

(Bin kişi)

	2014 ^(r)			2015		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam maaş alan kişi sayısı⁽¹⁾	12009	7004	5005	12498	7261	5237
Engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	806	500	306	831	508	324
Emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	8 205	6292	1913	8534	6536	1998
Dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	3 244	245	2999	3368	250	3118
Toplam emekli/yaşlı ve dul/yetim maaşı alan kişi sayısı⁽¹⁾	11206	6505	4701	11669	6754	4915

(1) İlgili değerlerin toplamı vermeme nedeni, mükerrer maaş alanların temizlenmiş olmasıdır.

(r) 2014 yılı verileri idari kayıtların güncellenmesi nedeniyle revize edilmiştir.

“Ülkemizde sosyal koruma kapsamında maaş (emekli/yaşlı, dul/yetim ve engelli/malul maaşı) alan kişi sayısı 2014 yılında 12 milyon 9 bin iken, %4,1 artarak 2015 yılında 12 milyon 498 bin kişiye yükseldi. Sosyal koruma kapsamında emekli/yaşlı ve dul/yetim maaşı alan kişi sayısı 2014 yılında 11 milyon 206 bin iken, 2015 yılında 11 milyon 669 bin kişiye ulaştı” (TÜİK, 2016, sayı: 21525). Görüldüğü gibi ülkemizde sosyal korumaya muhtaç bireyler her yıl artmaktadır. Bu muhtaçlık, devletin sosyal koruma politikalarıyla giderilmeye çalışılmaktadır.

3.1.6. Kadın Yoksulluğu ve Türkiye’deki Durum

Türkiye’de, yoksulluk önemli bir toplumsal sorundur. Ancak yoksulluk riskiyle ve dolayısıyla sosyal dışlanmayla en fazla karşı karşıya kalan kesim özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışan, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürülüdür. Türkiye’de kadınlar bu gruplar içinde en dezavantajlı konumdadır. Toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınlar eğitim, ekonomi, siyaset, ticaret ve genel olarak sosyal yaşama katılım gibi alanlarda çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar (KSGM; 2008: 12). Ülkemizde mutlak yoksullar içinde kadınlar ağırlıktadır. 2009 yılında yoksulluk oranı kadınlarda yüzde 19,0 iken erkeklerde yüzde 17,1’dir (TÜİK; 2014: 112).

Kadınların yoksul olmalarının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi kadının ücretsiz bakım emeğinden sorumlu olmasıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadın çocuk, koca ve evin bakımından sorumlu iken, erkek evin geçiminden sorumludur. Kadından ve erkekten beklenen bu toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların kamusal alanda istihdam edilmelerindeki en büyük engel olduğu gibi, kadınların örgün eğitim kurumlarından dışlanmalarına da neden olmaktadır. Bununla birlikte ücretli olarak kamusal alanda çalışma olanağı bulabilen kadınlar da çifte vardiya çalışmaktadırlar. Çünkü kadınların ücretli çalışması, onların bakım emeğinden muaf yapmamaktadır. Bakım emeği,

kadınlığın doğal bir parçası olarak görüldüğünden, kadınlar ücretli bir işte çalışsalar da ev işleri yine kadına aittir. Dolayısıyla çifte vardiya kadınlara ağır geldiğinden ve kadının esas yerini evi olarak gören birçok kadın ücretli çalışma olanağı bulsa da çalışmayı tercih etmemektedir. 2015 işgücü istatistiklerine göre, 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilen kadınların oranı %30,3 iken, erkeklerin oranı %71,3'tür (TÜİK, 2016, sayı: 21519). Bu veri de Türkiye'de kadınların erkeklere göre niçin daha çok yoksul olduklarını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınların hem okullaşma oranlarını etkilemekte hem de belirli mesleklerde toplanmasına neden olmaktadır. Bu meslekler öğretmenlik, hemşirelik, sosyal hizmet uzmanı, sekreterlik gibi bakım emeği içeren mesleklerdir. Bu meslekler, topluma yön veren meslekler olmaktan ziyade statüsü ve geliri düşük mesleklerdir. Dolayısıyla bu durum da kadınların erkeklere göre daha çok yoksullaşmasına sebep olmaktadır.

Kadınlar zor dönemlerde koşullardan daha fazla etkilenmektedirler, çünkü bu dönemler öncesinde geçimlerini sağlama olanağından çoğunlukla yoksundurlar. Toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizliğin bir sonucu olarak, sadece ev kadınlığı ve annelik rolleri ve ev içi sorumluluklarını üstlenen kadınlar, zor dönemlerde hanenin tek gelir kaynağı eşin işi yok olduğunda, bu rol ve sorumlulukları gereği çözümler üretmektedirler (Kümbetoğlu; 2002: 135) Bu çözümlerden biri evde yiyecek üreterek aile ekonomisine katkı sağlamaktır. Kadınlar evde makarna, tarhana, yoğurt, reçel, turşu vb. hazırlayarak ve ekmek yaparak dışarıdan alınacak birçok gıdayı kendileri yapmaktadırlar.

Üretilen bir diğer çözüm daha ucuz mal ve hizmetlerin satın alınması, öğün sayısının azaltılması, çocukların okuldan çekilmesi, sağlık, eğitim ve giyim harcamalarının azaltılması ve harcamaların artan ölçüde gıdaya yönlendirilmesidir (Şenses; 2009: 247). Ancak bu çözüm yolları sağlıklarının bozulmasına, dolayısıyla çalışamalarına ve daha çok yoksullaşmalarına neden olmaktadır. Bunun örneğini Bora'nın Ankara ve İstanbul'un gecekondu mahallelerinde yaptığı çalışmada görebiliyoruz. Bora (2011: 112) görüşmeye gittiği bütün evlerde, aile üyelerinden hepsinin ya da bazılarının beslenme ve barınma koşulları nedeniyle kronik hastalıklar yaşadıklarını ifade etmektedir. Bora, yoksul kadın ve erkeklerin fiziksel hastalıkların yanı sıra yaşam koşullarının güçlüğü ve çaresizlik nedeniyle sıklıkla depresyon ve sinir hastalıklarına yakalandıklarını da belirtmektedir.

Yoksulluk daha önce ücretli bir işte çalışmamış kadınları çalışmak zorunda bırakmaktadır. Türkiye'de kırlarda en ağır, emek yoğun işlerde boğaz tokluğuna çalışan kadınlar, kentlerde kayıt dışı sektörde (gündelikçilik, ev konfeksiyonculuğu, vb.) ya da en düşük alanlarda (sanayi, tekstil, gıda) istihdam edilmektedirler (Demir; 2003: 280).

Güneş'in (2014) Eskişehir'de, White'in (2010) İstanbul'da yoksul kadınlar üzerine yaptıkları çalışmalarda, yoksul kadınların hepsi ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı, kocalarının işsizliği ve ailenin geçimi için yeterli olmayan istikrarsız gelir nedeniyle çalışmaya başladıklarını belirtmekle birlikte, yoksul kadınların hepsi de istikrarlı olmayan işlerde çalışmaktadırlar. Yaptıkları işler çoğunlukla atölye tarzı küçük işletmeler ve hizmetler sektöründe düşük vasıflı, düşük ücretli kayıt dışı işler (temizlik, evde parça başı iş, çocuk, hasta ve yaşlı bakıcılığı gibi işler) olmaktadır. White (2010: 24), yoksul kadınların özellikle hem iç hem de uluslararası piyasaya yönelik parça başı üretiminde yoğunlaştıklarını belirtir. Kadınların yaptıkları parça başı üretim işlerini şu şekilde sıralamıştır; kalem uçlarının ve tükenmez kalemlerin kutulanması, mukavva kutu yapımı, kolye ve tespih yapımı, ayakkabı ve giysilerin süslenmesi, giysi dikilmesi işleridir (White; 2010: 37).

Kadınların yoksullukla mücadele de önemli stratejilerinden biri de yoksulluk yardımlarıdır. Günümüzde pek çok gelişmekte ya da az gelişmiş ülkeler de olduğu gibi ülkemizde de yoksulluk yardımlarına büyük oranda kadınlar başvurmaktadır. Sosyal yardımlar alınırken kadınlar önemli aktörler hâline gelmişlerdir (Topçuoğlu ve Aksan; 2014: 147). Kadınlar, belediyelerden, SHÇEK ve kaymakamlıklardan çeşitli yardımlar almaktadırlar. Bu yardımlardan yararlanmak için genellikle kadınlar başvurmakta ve kurumlardan gelen görevlilerle kadınlar muhatap olmaktadır (Bora; 2011: 106). Çünkü etrafta olup bitenle ilgili olan yoksul ailelerdeki girişken kadınlar yardım, kurs ve etkinliklerden çok çabuk haberdar olmaktadır. Bu anlamda ya kadının kendisi ya çocukları eğitim almakta ya da evine bazı gıda, yakacak, giyecek gibi yardımları sağlayabilmekte veya evde ya da mahallelerde açılan merkezlerde gelir getiren ufak işler (ev yemekleri, süs ve aksesuar eşyası, halı, kilim, el işi, oyuncak, küçük giyim eşyaları vb.) yapabilme olasılığına sahip olmaktadır (Kalaycıoğlu ve Tılıç; 2002: 228-229). Sosyal yardım başvurularının kadınlar tarafından yapılmasının diğer bir nedeni ise, kadınların yoksul olduklarını 'itiraf etmelerinin' daha kolay olmasıdır. Kadınlar kültürel normlara göre ailenin geçimini sağlamaktan sorumlu olmadıkları için, geçinememeyi kişisel bir başarısızlık ya da cinsiyet kimliklerinin sarsılması biçiminde algılamadıklarından daha kolay yardım isterler. Erkekler açısından ise yardım almak, kendi başarısızlıklarının bir itirafı gibi deneyimlenmektedir (Bora; 2011: 108).

Sonuç olarak toplumsal bir sorun olan yoksulluk, dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınları ve erkekleri farklı düzeylerde etkilemektedir. Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı, yoksulluğu erkeklerden daha fazla ve daha derin yaşamaktadırlar. Kadın

yoksulluğunu minimize edebilmemiz için, özel ve kamusal alanlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmamız gerekir.

3.2. Yoksullukla Baş Etme Stratejisi Olarak İstihdam Politikaları ve Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP)

Toplum Yararına Çalışma Programı'nın amacı 2008 yılında çıkan resmî gazetede "İşsizliğin yoğun olduğu dönemlerde işsizlerin kısa süreli istihdam ve eğitimini amaçlayan, doğrudan veya yüklenici eli ile toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesini sağlayan programlar olarak tanımlanmıştır. Kısaca TYÇP, istihdam üzerinden yoksullukla mücadeleyi amaçlamaktadır. TYÇP kursiyyerleri İŞKUR'a kayıtlı işsizlerden seçilmektedir. TYÇP giderleri ise İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmakta ve kursiyyerlere asgari ücret verilmektedir. Asgari ücret ödemesi maksimum 9 ayı geçmemek üzere planlanmıştır. Kursiyyerler; Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim ve öğretim kurumlarında, üniversitelerde, Orman Bakanlığı fidan dikim ve ekim ünitelerinde, belediyelerde özel eğitim işletmelerinde, meslek kuruluşlarında, dernek ve vakıflar bünyesinde çalışarak teorik ve pratik eğitimlerini tamamlamaktadır. TYÇP kursiyyerlerinin çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Bunun başlıca nedeni istihdam açısından kamunun, kadına yönelik pozitif ayrımcılığı olduğu kadar kursa konu olan hizmet alanında (genellikle kursiyyerler temizlik işlerinde görev alır) toplumda kadın emeğinin yoğun gözükmesi ve geleneksel kadın rolleridir.

3.3. Yoksullukla Mücadele'de Etkili Bir Kurum Olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)

İllerde valilik, ilçelerde ise kaymakamlık bünyesinde hizmet veren vakıf; 3294 sayılı sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik kanunu ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kanunun amacı "...muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir". Bu kanun kapsamında yer alan yararlanıcılar; sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan kişiler ile küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilerdir. Kısaca vakıf yoksullara (fakir ve muhtaç durumda bulunanlara) yardım etmeyi amaçlamaktadır. Vakfın bünyesinde ayrıca, afetlerden

olumsuz etkilenen bireyler ile gazi ve şehit yakınları da yardım alabilmektedir. Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından verilen yardımlar şunlardır:

- Nakdi Yardım
- Ayni Yakacak Yardımı (Kömür)
- Eğitim Yardımları
- Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık Yardımı
- Afet Destekleri (Yangın, sel vb.)
- Gelir Getirici Proje Destekleri
- İstihdam Yardımları
- 2022 Sayılı Kanun Kapsamında engelli ve 65 yaş maaşı
- Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar
- Muhtaç Asker Ailesi Yardımı

3.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bünyesinde Verilen Sosyal Yardımlar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde de birçok yardım ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Bakanlık bünyesinde bulunan üç birim sosyal yardım harcamalarının sevk ve yürütülmesinde kilit rol oynar. Bunlar: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM), Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM)'dür.

ÇHGM'nin (2017) en temel hedefleri; çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç hale gelmesini engelleyici ve çocuğun öncelikle ailesi yanında bakımını sağlayacak sosyal politikalar geliştirmek, çocuklarımızın aile sıcaklığına en yakın ortamda bakımlarını sağlayabilmek için; "Evlat Edindirme Hizmeti, Koruyucu Aile Hizmeti ve Çocuk Evleri Hizmeti"nden faydalandırılmalarını sağlamaktır.

SYGM'nin (2017) temel misyonları "yoksullukla mücadele alanında strateji geliştirmek, sosyal yardım yararlanıcılarını nesnel ölçütlere göre belirleyerek muhtaçlık temelinde verilen tüm sosyal yardımları tek merkezde birleştirmek, adil bir gelir dağılımını sağlamak amacıyla yoksul ve muhtaç vatandaşlarımızı düzenli sosyal yardımlar ile güçlendirmek, çalışabilir durumdaki sosyal yardım yararlanıcılarının kendi alın terleriyle geçinmelerini sağlamaktır".

EYHGM'nin (2017) temel amacı; yaşlılara ve bakıma muhtaç engellilere, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal destekleri sunmaktır. EYHGM'nin temel misyonu ise “engellilerin ve yaşlıların ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata katılmaları için ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” olarak ifade edilir.

BULGULAR

4.BÖLÜM

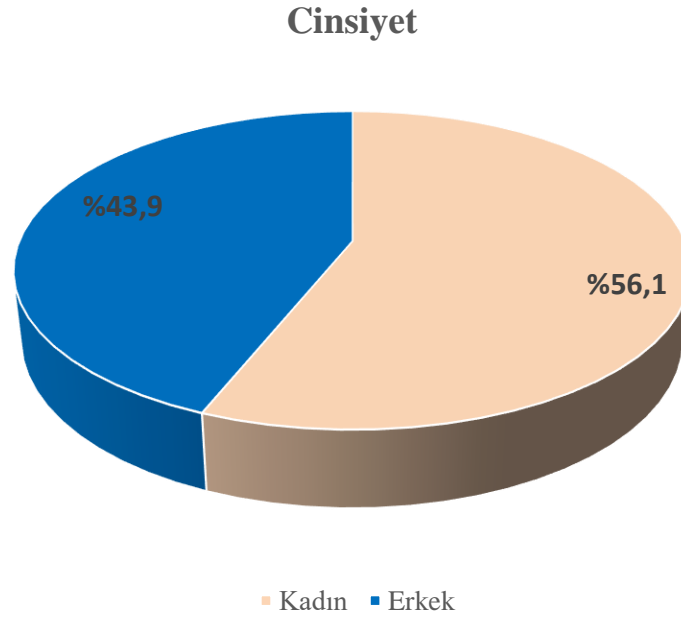
BULGULAR

4.1. SOSYAL YARDIM ETKİ ANALİZİ ARAŞTIRMASI ANKET VERİLERİNİN BETİMSEL ANALİZİ

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyeti

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Kadın	375	56,1
Erkek	293	43,9
Toplam	668	100,0

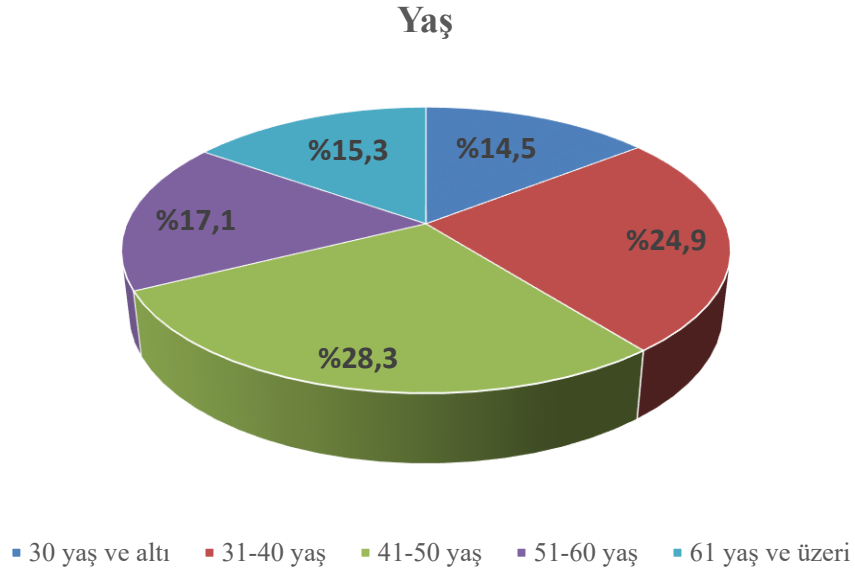
Grafik 1. Cinsiyet Dağılımı

Araştırmaya katılan toplam 668 katılımcının %56,1'i (375 kişi) kadın, %43,9'u (293 kişi) erkektir.

4.1.2. Katılımcıların Yaşı

Tablo 5. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
30 yaş ve altı	97	14,5
31-40 yaş	166	24,9
41-50 yaş	189	28,3
51-60 yaş	114	17,1
61 yaş ve üzeri	102	15,3
Toplam	668	100,0

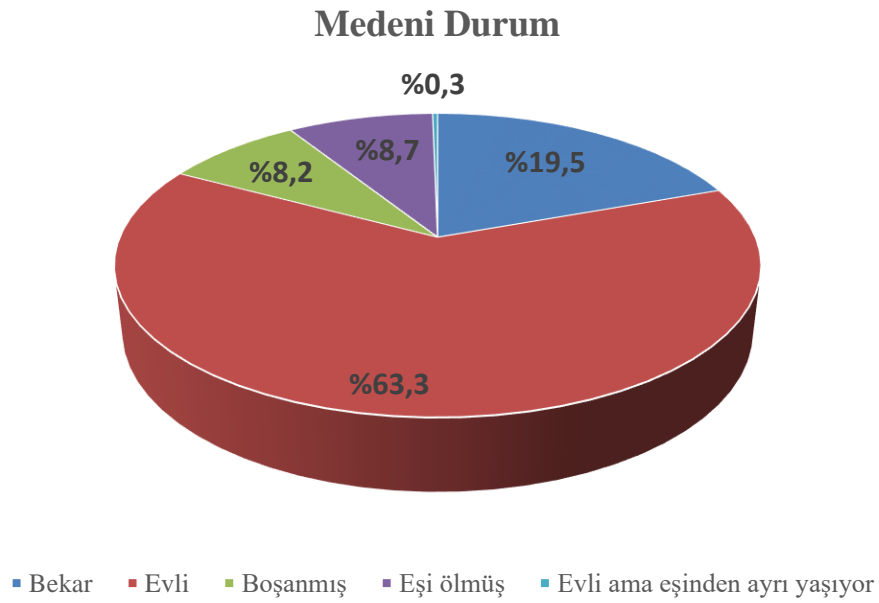
Grafik 2. Yaş Gruplarına Göre Dağılım

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde %14,5'ini 30 yaş altı, %24,9'unun 31-40 yaş arası, %28,3'ünün 41-50 yaş arası olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 51-60 yaş arasında olan katılımcıların oranı %17,1 iken, %15,3'lük bir kesim ise 61 ve üzeri yaştadır.

4.1.3. Katılımcıların Medeni Durumları

Tablo 6. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni durum	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Bekâr	130	19,5
Evli	423	63,3
Boşanmış	55	8,2
Eşi ölmüş	58	8,7
Evli ama eşinden ayrı yaşıyor	2	0,3
Toplam	668	100,0

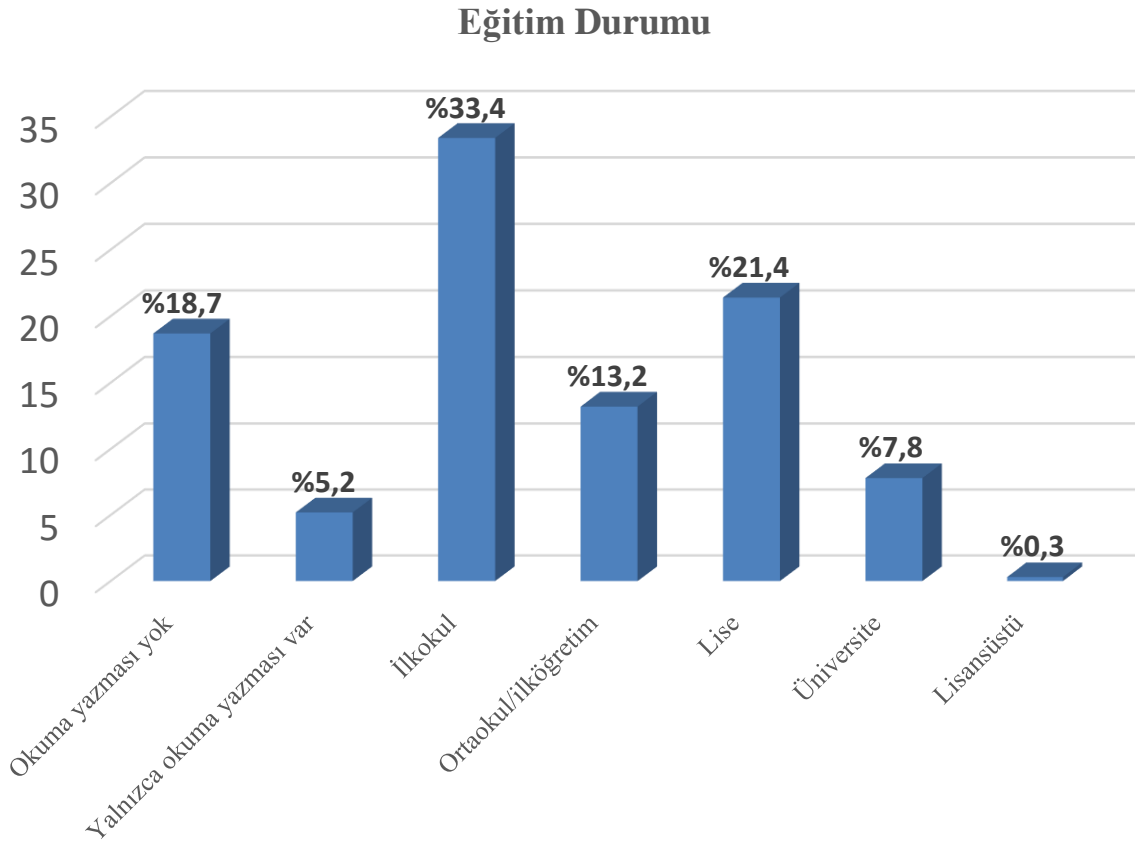
Grafik 3. Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Katılımcıların yarısından fazlasının (%63,3) medeni durumu “evli”, %19,5’i ise “bekâr”dır. Ayrıca katılımcıların %8,2’si boşanmış olup %8,7’sinin ise eşi ölmüştür. 2 katılımcı ise hâlen evli olup ancak eşinden ayrı yaşadığını belirtmiştir.

4.1.4. Katılımcıların Eğitim Durumları

Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim durumu	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Okuma yazması yok	125	18,7
Yalnızca okuma yazması var	35	5,2
İlkokul	223	33,4
Ortaokul/ilköğretim	88	13,2
Lise	143	21,4
Üniversite	52	7,8
Lisansüstü	2	0,3
Toplam	668	100,0

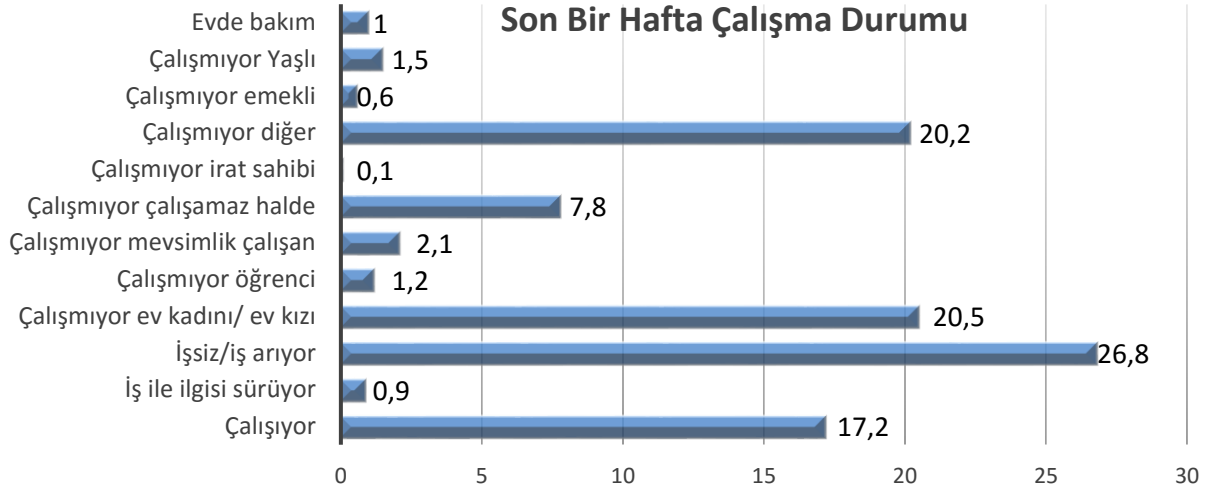
Grafik 4. Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin dağılımları incelendiğinde %33,4'ünün ilköğretim, %13,2'sinin ilköğretim ve %21,4'ünün ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca %18,7 oranında bir katılımcının “okuma yazmasının hiç olmadığı” %5,22'sinin ise sadece okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte %7,8 oranında bir katılımcı üniversite mezunu iken, sadece 2 katılımcı lisansüstü eğitim aldığı belirtilmiştir.

4.1.5. Katılımcıların Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalışıp; Çalışmadığı

Tablo 8. Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalıştınız mı, Çalışmadıysanız Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız?

Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalıştınız mı, Çalışmadıysanız Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Çalışıyor	115	17,2
İş ile ilgisi sürüyor	6	0,9
İşsiz/iş arıyor	179	26,8
Çalışmıyor ev kadını/ ev kızı	137	20,5
Çalışmıyor öğrenci	8	1,2
Çalışmıyor mevsimlik çalışan	14	2,1
Çalışmıyor çalışamaz halde	52	7,8
Çalışmıyor irat sahibi	1	0,1
Çalışmıyor diğer	135	20,2
Çalışmıyor emekli	4	0,6
Çalışmıyor Yaşlı	10	1,5
Evde bakım	7	1,0
Toplam	668	100,0

Grafik 5. Son Bir Hafta İçinde Ücretli ya da Ücretsiz Olarak Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumu

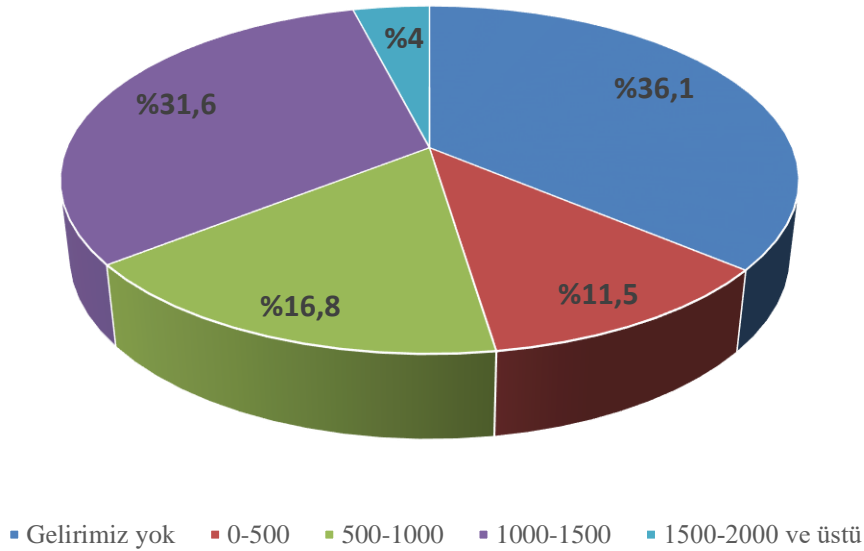
Katılımcıların “son bir hafta içerisinde herhangi bir işte ücretli veya ücretsiz çalıştınız mı, çalışmadıysanız durumunuzu nasıl tanımlarsınız?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde %26,8’lik bir oranda “işsiz/iş arıyor” seçeneğini ifade eden katılımcıların öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların %20,5’i ise bu soruya ev hanımı olduğundan dolayı çalışmadığı şeklinde cevap verirken %20,2’si ise farklı gerekçelerle çalışmadıklarını belirten “çalışmıyor diğer” seçeneğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece %17,2’si çalışmakta olup geriye kalan gruptaki katılımcılar ise ya çok yaşlı olmalarından ya da öğrenci olmalarından dolayı çalışmadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.6. Katılımcıların Hanelerine Giren Aylık Ortalama Gelir

Tablo 9. Katılımcıların Hanelerine Giren Aylık Ortalama Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Kendiniz ve ailede yer alan diğer bireylerin çalışmalarını da düşünerek hanenize giren aylık ortalama gelir	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Gelirimiz yok	241	36,1
0-500	77	11,5
500-1000	112	16,8
1000-1500	211	31,6
1500-2000 ve üstü	27	4,0
Toplam	668	100,0

Aylık Gelir Durumu

Grafik 6. Katılımcıların Hanelerine Giren Aylık Ortalama Gelir Durumu

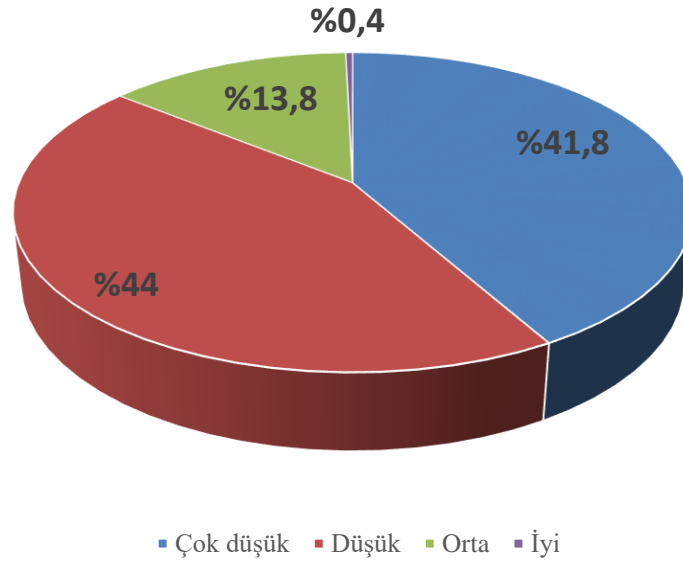
Katılımcıların hanelerine giren aylık ortalama gelire göre dağılımları incelendiğinde %36,1’lik bir gurubun “gelirimiz yok” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların %31,6’sı “1000-1500” TL arası, %16,8’i “500-1000” TL arası ve %11,5’i ise “0-500” TL arası gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. %4’lük küçük bir gurup “1500-2000” TL arası aylık gelirleri olduğunu beyan etmişlerdir.

4.1.7. Katılımcıların Kendi Gelir Düzeylerini Nasıl Tanımladıkları

Tablo 10. Katılımcıların Hanelerinin Ekonomik Gelir Düzeyini Tanımlamalarına Göre Dağılımı

Hanenin ekonomik gelir düzeyi tanımlaması	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Çok düşük	279	41,8
Düşük	294	44,0
Orta	92	13,8
İyi	3	0,4
Toplam	668	100,0

Katılımcıların Hanelerinin Ekonomik Gelir Düzeyini Tanımlamaları

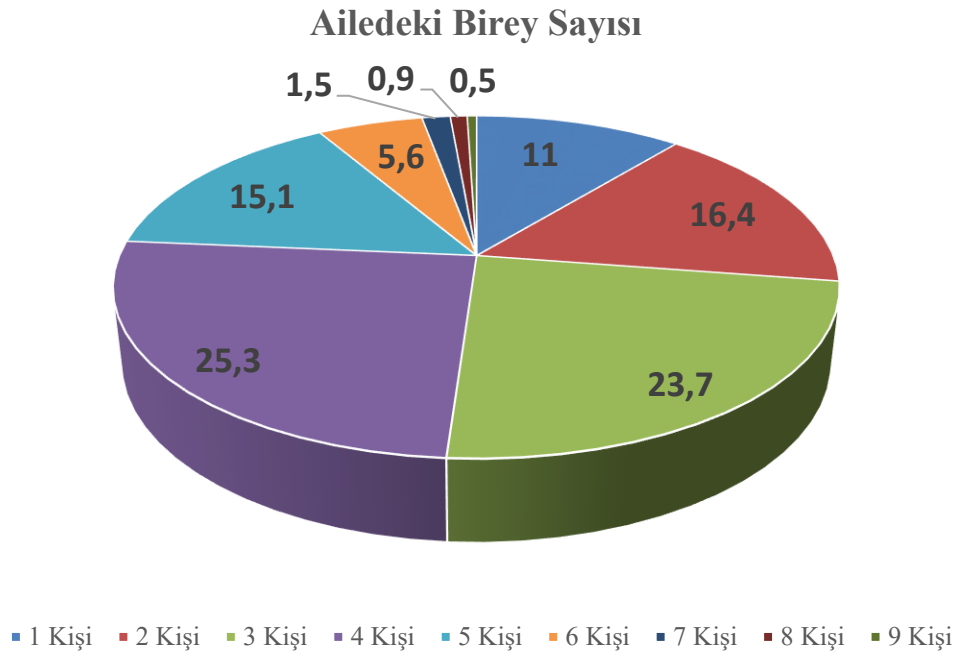
Grafik 7. Katılımcıların Hanelerine Giren Gelir Düzeyi Durumu

Katılımcıların hanelerinin ekonomik gelir düzeyini nasıl tanımladıklarına ilişkin sorulan soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde %44,4'ünün kendilerini “düşük” gelir grubunda gördükleri, %41,8'inin ise “çok düşük” gelir grubunda gördükleri görülmektedir. %13,8 oranında katılımcı “orta” gelir düzeyinde olduğunu belirtirken sadece 3 katılımcı hanelerinin ekonomik gelir düzeyinin “iyi” olduğunu belirtmiştir.

4.1.8. Katılımcıların Ailesinde Kaç Kişi Yaşıyor

Tablo 11. Katılımcıların Ailede Yaşayan Birey Sayısına Göre Dağılımları

Ailede Yaşayan Birey Sayısı	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
1 Kişi	73	11,0
2 Kişi	109	16,4
3 Kişi	157	23,7
4 Kişi	168	25,3
5 Kişi	100	15,1
6 Kişi	37	5,6
7 Kişi	10	1,5
8 Kişi	6	0,9
9 Kişi	3	0,5
Toplam	663	

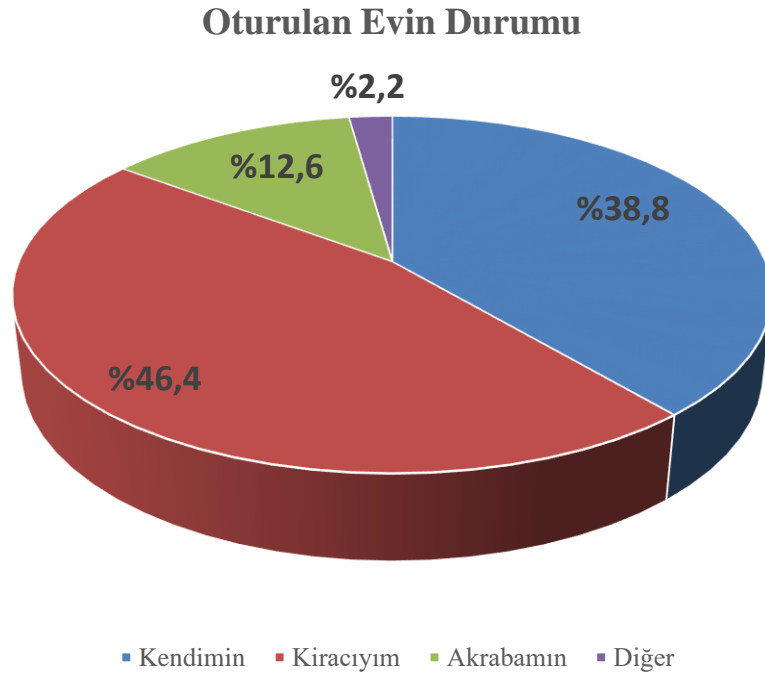
Grafik 8. Ailede Yaşayan Birey Sayısı Dağılımı

Ailedeki birey sayısına göre dağılımlar incelendiğinde katılımcıların dörtte bir oranında (%25,3) 4 kişiden oluşan ailelerde yaşadıkları, bunları %23,7 ile 3 kişilik ailelerde yaşayan katılımcıların izlediği görülmektedir. Katılımcıların %16,4'ü 2 kişilik, %15,1'i 5 kişilik ailelerde yaşarken %11,0 oranında katılımcı ise tek başlarına yaşamaktadır. Geriye kalan %8,6'lık kesim ise 6 ve üzeri sayıda kişinin bulunduğu ailelerde yaşamaktadır.

4.1.9. Katılımcıların Oturdukları Evin Durumu

Tablo 12. Katılımcıların Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları

Oturulan ev kime ait	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Kendimin	259	38,8
Kiracıyım	310	46,4
Akrabamın	84	12,6
Diğer	15	2,2
Toplam	668	100,0

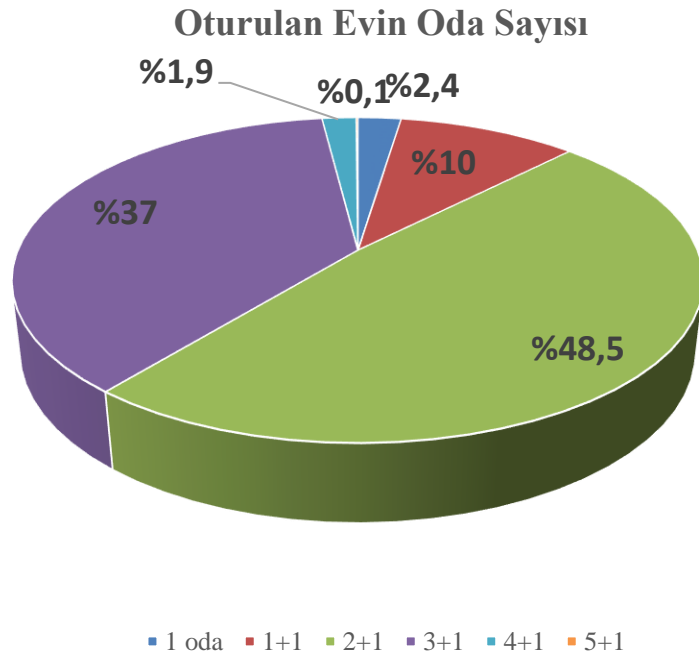
Grafik 9. Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları

Katılımcıların %38,8'i kendi evlerinde ikamet ederken %46,4'ü ise kiracı durumundadırlar. %12,6 oranında katılımcı akrabalarının yanında kaldıklarını belirtirken %2,2'si ise diğer seçeneğini belirtmişlerdir.

4.1.10. Katılımcıların Oturdukları Evin Durumu

Tablo 13. Katılımcıların Oturdukları Evin Durumu Dağılımı

Oturulan evin oda sayısı	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
1 oda	16	2,4
1+1	67	10,0
2+1	324	48,5
3+1	247	37,0
4+1	13	1,9
5+1	1	0,1
Toplam	668	100,0

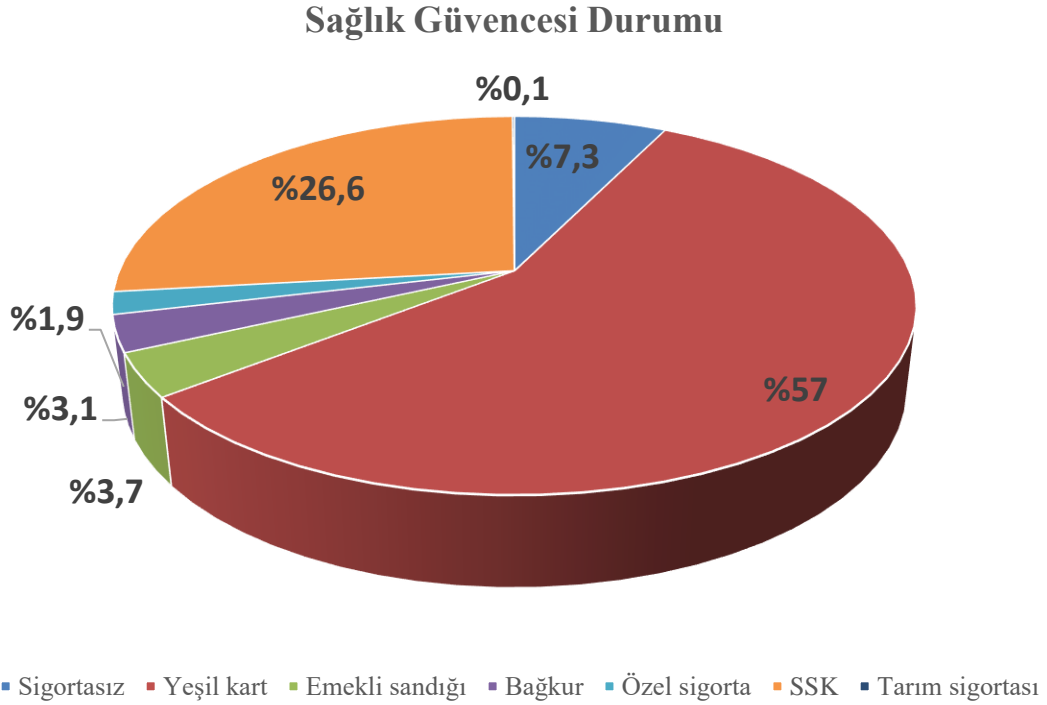
Grafik 10. Oturdukları Evin Durumuna Göre Dağılımları

Katılımcıların yaklaşık yarısı (%48,5) “2+1” odalı evlerde otururken %37’si “3+1” evlerde oturmaktadır. Ayrıca %10’u “1+1” odalı evlerde oturmaktadır. 16 katılımcı tek odalı bir evde yaşadıklarını belirtirken 13 katılımcı evlerinin 4+1 olduğunu, 1 katılımcı ise 5+1 odalı bir evde yaşadığını ifade etmiştir.

4.1.11. Katılımcıların Sahip Olduğu Sağlık Güvencesi

Tablo 14. Katılımcıların Sağlık Güvencesi Durumuna Göre Dağılımları

Sağlık güvencesi durumu	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Sigortasız	49	7,3
Yeşil Kart	381	57,0
Emekli Sandığı	25	3,7
Bağ-Kur	21	3,1
Özel Sigorta	13	1,9
SSK	178	26,6
Tarım Sigortası	1	0,1
Toplam	668	100,0

Grafik 11. Katılımcıların Sağlık Güvencesi Durumuna Göre Dağılımları

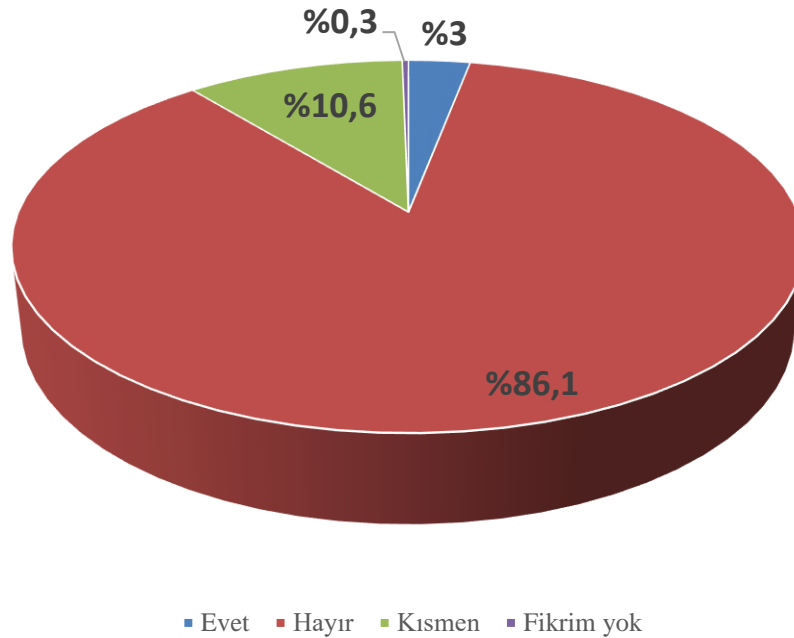
Katılımcıların sağlık güvencesi olup olmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların %57'sinin “yeşil kart” sahibi olduğu, %26,6'sının ise “SSK”lı olduğu görülmektedir. Katılımcıların %7,3'ünün ise herhangi bir sağlık güvencesinin bulunmadığı, %3,7'sinin “Emekli Sandığı”, %3,1'inin ise “Bağkur”lu olduğu tespit edilmiştir.

4.1.12. Gelirin İhtiyaçları Karşılıyıp Karşilamadığı

Tablo 15. Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşilamaya Yetiyor mu?

Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşilamaya Yetiyor mu?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	20	3,0
Hayır	575	86,1
Kısmen	71	10,6
Fikrim yok	2	0,3
Toplam	668	100,0

Toplam Kazancın İhtiyaçları Karşilama Durumu

Grafik 12. Ailenizin Toplam Kazancı İhtiyaçlarınızı Karşilamaya Yetiyor mu?

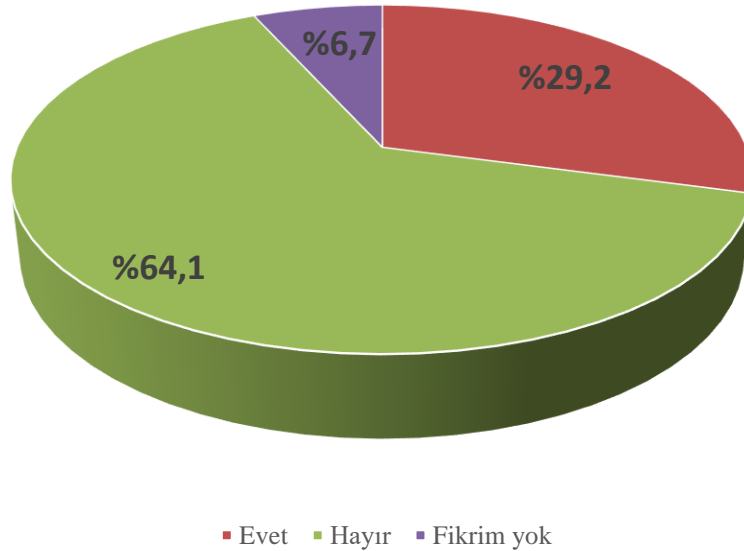
Katılımcıların “Ailenizin toplam kazancı ihtiyaçlarınızı karşilamaya yetiyor mu?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %86,1 gibi çok yüksek oranda bir katılımcının ailenin toplam kazancının ihtiyaçlarını karşilamaya yetmediği yönünde cevap verdiği görülmektedir. Katılımcıların sadece %3’ü bu soruya evet yanıtı verirken %10,6’sı ise gelirlerinin ihtiyaçlarını kısmen karşiladığı yönünde cevap vermişlerdir.

4.1.13. Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olup Olamaması

Tablo 16. Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	195	29,2
Hayır	428	64,1
Fikrim yok	45	6,7
Toplam	668	100,0

Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Grafik 13. Sosyal Yardımlara Ulaşmanın Kolay Olduğunu Düşünüyor musunuz?

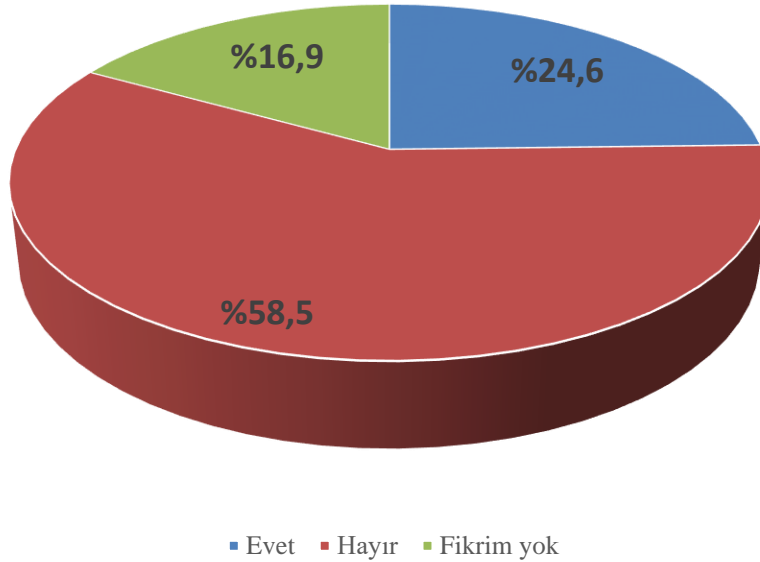
Katılımcıların %64,1 gibi önemli bir bölümü, sosyal yardımlara ulaşmanın kolay olmadığını düşündüklerini belirtirken %29,2'si ise sosyal yardımlara ulaşmanın kolay olduğunu düşündükleri yönünde görüş bildirmişlerdir. 45 katılımcı (%6,7) ise bu konuda fikir belirtmemiştir.

4.1.14. Sosyal Yardımların Verilmesinde Aile Fert Sayısının Önemi

Tablo 17. Sosyal Yardımların Aile Fert Sayısı Gözetilerek Dağıtıldığını Düşünüyor musunuz?

Sosyal yardımların aile fert sayısı gözetilerek dağıtıldığını düşünüyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	164	24,6
Hayır	390	58,5
Fikrim yok	113	16,9
Toplam	667	100,0

Sosyal Yardımların Aile Fert Sayısı Gözetilerek Dağıtıldığını Düşünüyor musunuz?

Grafik 14. Sosyal Yardımların Aile Fert Sayısı Gözetilerek Dağıtıldığını Düşünüyor musunuz?

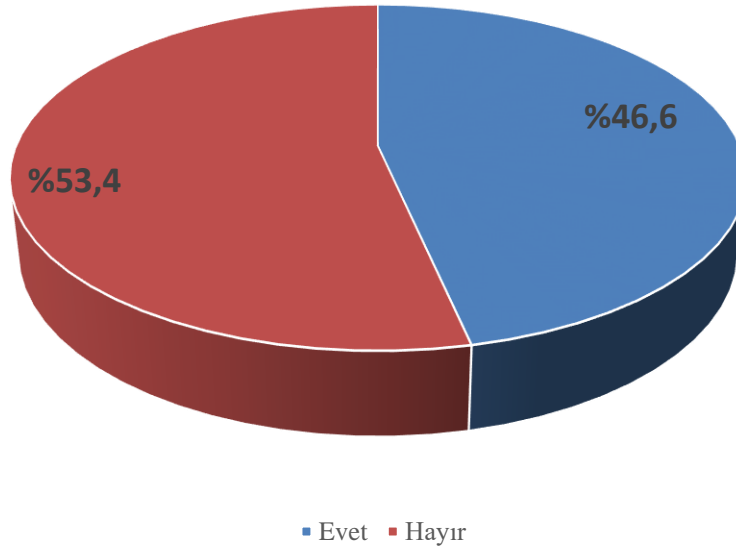
Katılımcıların “*Sosyal yardımların aile fert sayısı gözetilerek dağıtıldığını düşünüyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %58,5’inin bu soruya “Hayır” şeklinde yanıt verdikleri, %24,6’sının ise “Evet” yanıtı verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %16,9’u ise bu konuda fikir belirtmemişlerdir.

4.1.15. İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranı

Tablo 18. Katılımcıların İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

İŞKUR-TYÇP'den yardım aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	311	46,6
Hayır	357	53,4
Toplam	668	100,0

İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranı

Grafik 15. Katılımcıların İŞKUR-TYÇP'den Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

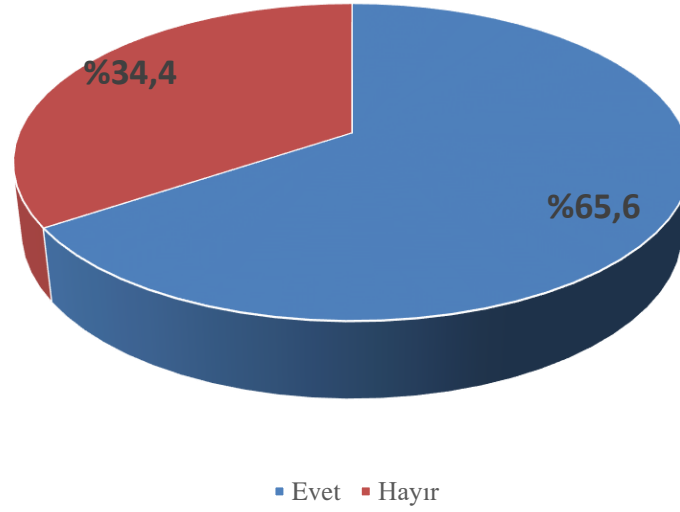
Katılımcıların %46,6'sı İŞKUR-TYÇP'den yardım aldıklarını belirtirken %53,4'ü oranında bir katılımcı ise İŞKUR-TYÇP'den yardım almadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.16. Katılımcıların SYDV “Sosyal Yardımlaşma”dan Yardım Alma Oranı

Tablo 19. Katılımcıların SYDV “Sosyal Yardımlaşma”dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

SYDV “Sosyal Yardımlaşma”dan yardım aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	438	65,6
Hayır	230	34,4
Toplam	668	100,0

SYDV "Sosyal Yardımlaşma"dan Yardım Alma Oranı

Grafik 16. Katılımcıların SYDV “Sosyal Yardımlaşma”dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

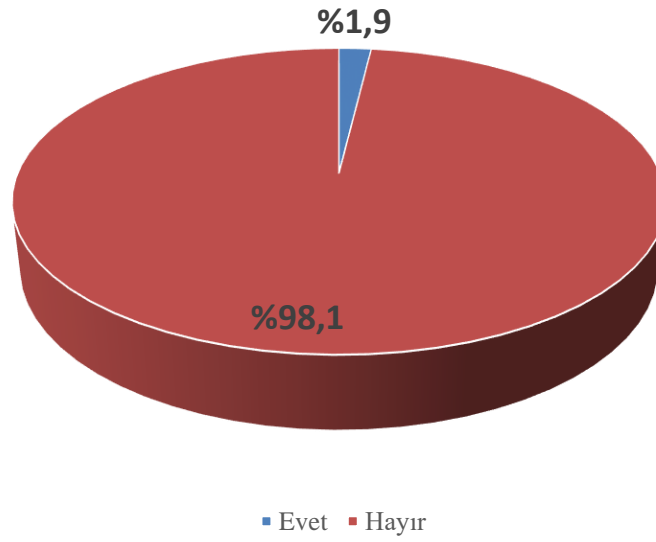
Katılımcıların %65,6 gibi önemli bir bölümü SYDV’den yardım aldıklarını belirtirken %34,4’ü oranında bir katılımcı ise SYDV’den yardım almadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.17. Katılımcıların STK'dan Yardım Alma Oranı

Tablo 20. Katılımcıların STK'dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

STK'dan yardım aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	13	1,9
Hayır	655	98,1
Toplam	668	100,0

STK'dan Yardım Alma Oranı

Grafik 17. Katılımcıların STK'dan Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

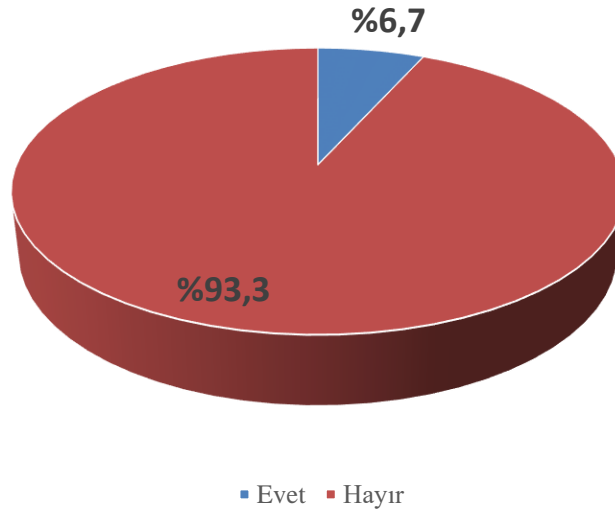
Katılımcıların neredeyse tamamına yakını (%98,1) STK'dan yardım almadıklarını belirtirken %1,9 oranında bir katılımcı ise STK'dan yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

4.1.18. Katılımcıların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Yardım Alma Oranı

Tablo 21. Katılımcıların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından yardım aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	45	6,7
Hayır	623	93,3
Toplam	668	100,0

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Yardım Alma Oranı

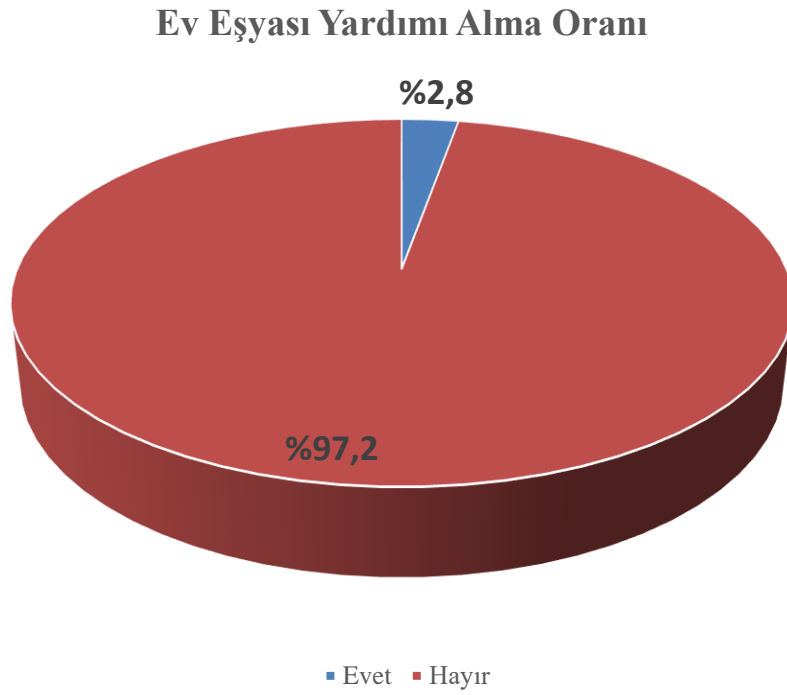
Grafik 18. Katılımcıların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından Yardım Alma Oranına Göre Dağılımı

Katılımcıların çok önemli bir kısmı (%93,3), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından yardım almadıklarını belirtirken %6,7 oranında bir katılımcı ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

4.1.19. Katılımcıların Ev Eşyası Yardımı Alma Oranı

Tablo 22. Katılımcıların Ev Eşyası Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

Ev eşyası yardımı aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	19	2,8
Hayır	649	97,2
Toplam	668	100,0

Şekil 19. Katılımcıların Ev Eşyası Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

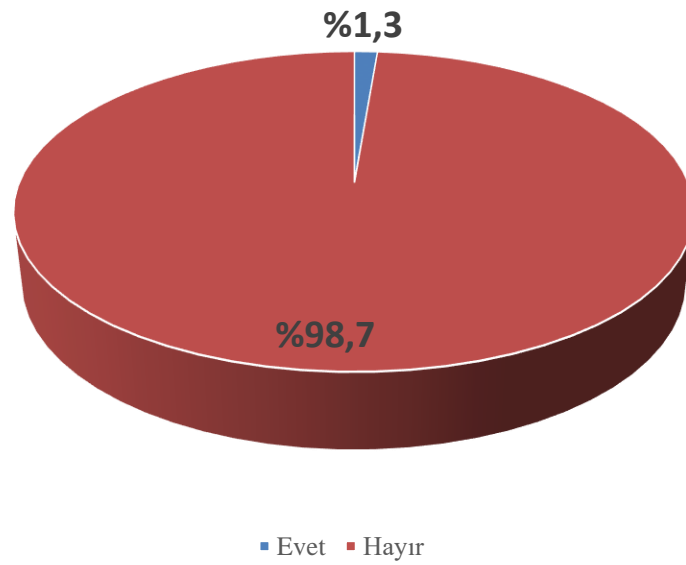
Katılımcıların çok önemli bir kısmı (%97,2) ev eşyası yardımı almadıklarını belirtirken %2,8 oranında bir katılımcı ise ev eşyası yardımı aldıklarını belirtmişlerdir.

4.1.20. Katılımcıların Giyim Yardımı Alma Oranı

Tablo 23. Katılımcıların Giyim Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

Giyim yardımı aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	9	1,3
Hayır	659	98,7
Toplam	668	100,0

Giyim Yardımı Alma Oranı

Grafik 20. Katılımcıların Giyim Yardımı Alma Oranına Göre Dağılım

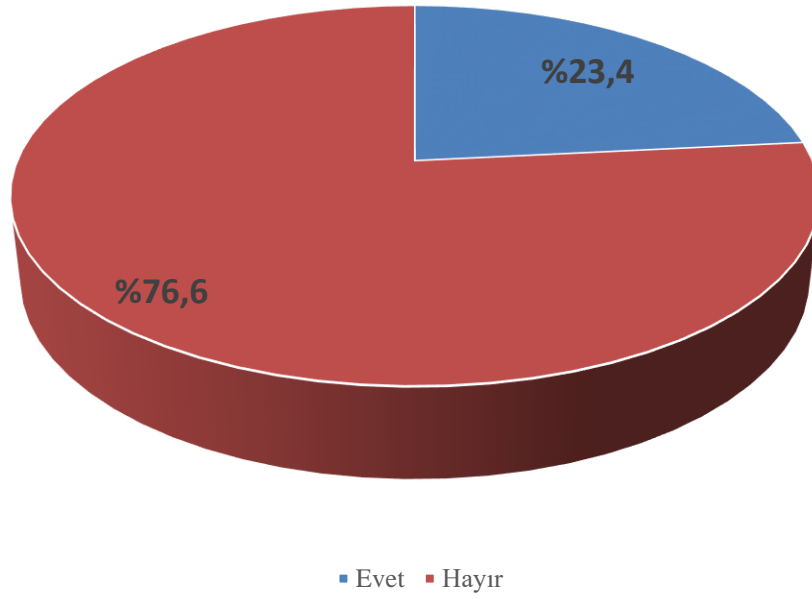
Katılımcıların çok önemli bir kısmı (%98,7), giyim yardımı almadıklarını belirtirken %1,3'ü oranında bir katılımcı ise giyim yardımı aldıklarını belirtmişlerdir.

4.1.21. Katılımcıların Gıda Yardımı Alma Oranı

Tablo 24. Katılımcıların Gıda Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

Gıda yardımı aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	156	23,4
Hayır	512	76,6
Toplam	668	100,0

Gıda Yardımı Alma Oranı

Grafik 21. Katılımcıların Gıda Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

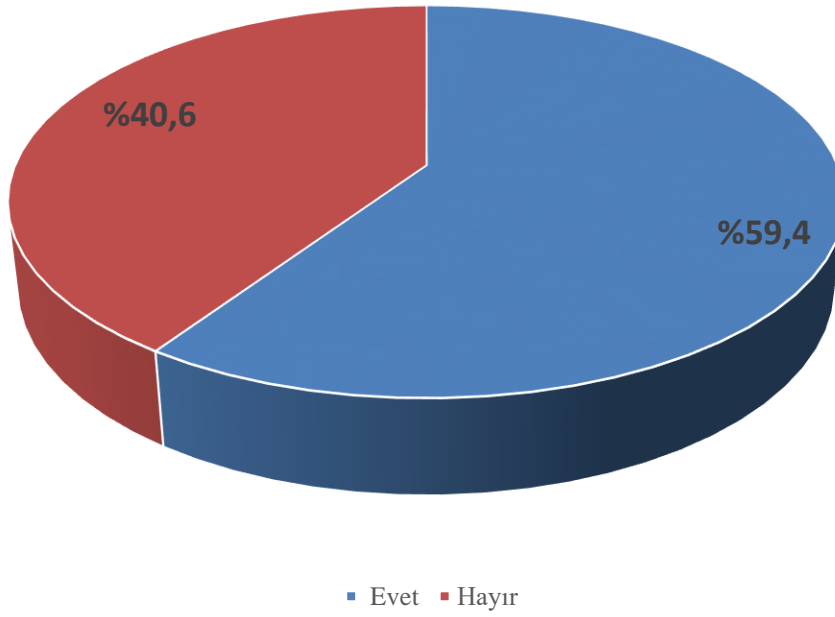
Araştırma kapsamındaki katılımcıların gıda yardımı alma oranına göre dağılımları incelendiğinde %76,6'sının gıda yardımı almadığını, %23,4'ünün ise gıda yardımı aldığını belirttiği görülmektedir.

4.1.22. Katılımcıların Yakacak Yardımı Alma Oranı

Tablo 25. Katılımcıların Yakacak Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

Yakacak yardımı aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	397	59,4
Hayır	271	40,6
Toplam	668	100,0

Yakacak Yardımı Alma Oranı

Grafik 22. Katılımcıların Yakacak Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

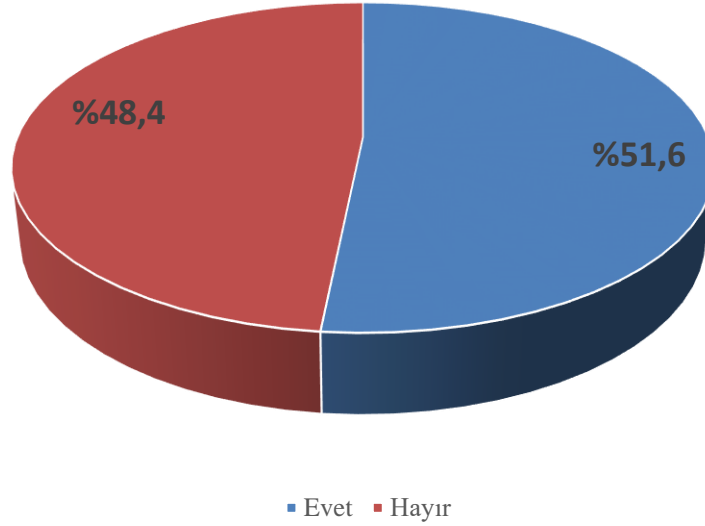
Araştırma kapsamındaki katılımcıların yakacak yardımı alma oranına göre dağılımları incelendiğinde yarıdan fazlasının (%59,4) yakacak yardımı almadığı görülmektedir. Katılımcıların %40,6'sı ise yakacak yardımı almadıklarını ifade etmişlerdir.

4.1.23. Katılımcıların Nakit Para Yardımı Alma Oranı

Tablo 26. Katılımcıların Nakit Para Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

Nakit para yardımı aldınız mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	345	51,6
Hayır	323	48,4
Toplam	668	100,0

Nakit Para Yardımı Alma Oranı

Grafik 23. Katılımcıların Nakit Para Yardımı Alma Oranına Göre Dağılımı

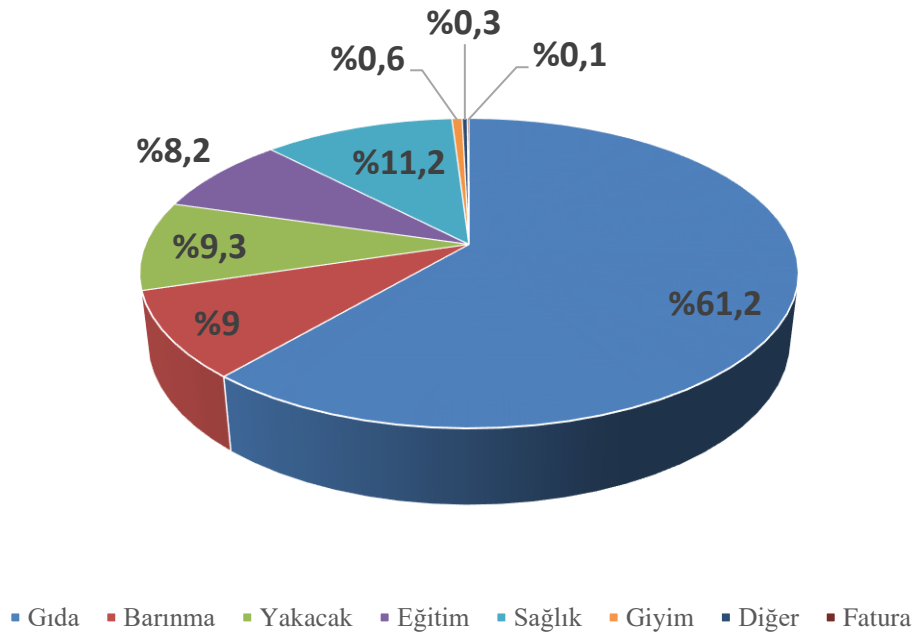
Katılımcıların yarısından biraz fazlası (%51,6) TYÇP, Sosyal Yardımlaşma Vakfı veya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında nakit para yardımı aldıklarını belirtirken %48,8'i ise herhangi bir nakit para yardımı almadıklarını belirtmişlerdir.

4.1. 24. Katılımcılar, Hangi Harcama Kalemine Öncelik Vermektedir (1. Sıra)

Tablo 27. Katılımcıların Birinci Önceliği Olan Harcamalar

Sizin için harcamalarınızda birinci sırada önemli olan hangisidir?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Gıda	408	61,2
Barınma	60	9,0
Yakacak	62	9,3
Eğitim	55	8,2
Sağlık	75	11,2
Giyim	4	0,6
Diğer	2	0,3
Fatura	1	0,1
Toplam	667	100,0

Birinci Sıradaki Harcama Kalemi

Grafik 24. Katılımcıların Birinci Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı

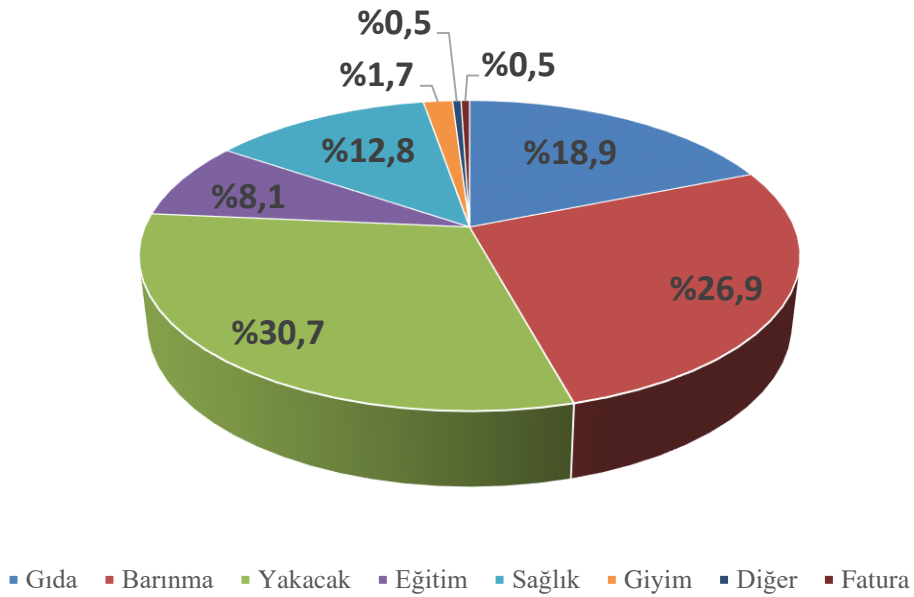
Katılımcılara sorulan “Sizin için harcamalarınızda birinci sırada önemli olan hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %61,2’sinin gıda harcamaları şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %11,2’si birinci sırada sağlık harcamalarının olduğunu ifade ederken %9,3 yakacak, %9’u barınma ve %8,2’si ise eğitim harcamalarının birinci sıradaki harcama kalemleri olduğunu belirtmişlerdir.

3.1. 25. Katılımcılar, Hangi Harcama Kalemine Öncelik Vermektedir (2. Sıra)

Tablo 28. Katılımcıların İkinci Önceliği Olan Harcamalar

Sizin için harcamalarınızda ikinci sırada önemli olan hangisidir?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Gıda	126	18,9
Barınma	179	26,9
Yakacak	204	30,7
Eğitim	54	8,1
Sağlık	85	12,8
Giyim	11	1,7
Diğer	3	0,5
Fatura	3	0,5
Toplam	665	100,0

İkinci Sıradaki Harcama Kalemi

Grafik 25. Katılımcıların İkinci Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı

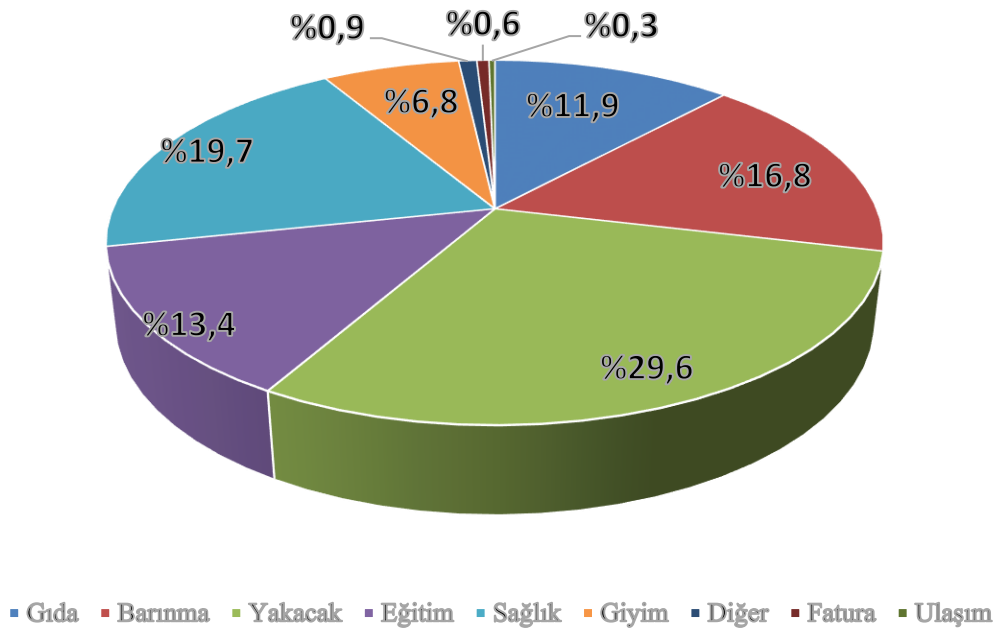
Katılımcılara sorulan “Sizin için harcamalarınızda ikinci sırada önemli olan hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %30,7’sinin yakacak harcamaları şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %26,9’u ikinci sırada barınma harcamalarının olduğunu ifade ederken %18,9’u gıda, %12,8’i sağlık ve %8,1’i ise eğitim harcamalarının ikinci sıradaki harcama kalemleri olduğunu belirtmişlerdir.

4.1. 26. Katılımcılar, Hangi Harcama Kalemine Öncelik Vermektedir (3. Sıra)

Tablo 29. Katılımcıların Üçüncü Önceliği Olan Harcamalar

Sizin için harcamalarınızda üçüncü sırada önemli olan hangisidir?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Gıda	79	11,9
Barınma	197	29,5
Yakacak	112	16,8
Eğitim	89	13,4
Sağlık	131	19,7
Giyim	45	6,8
Diğer	6	0,9
Fatura	4	0,6
Ulaşım	2	0,3
Toplam	665	100,0

Üçüncü Sıradaki Harcama Kalemi

Grafik 26. Katılımcıların Üçüncü Sıradaki Harcama Kalemine Göre Dağılımı

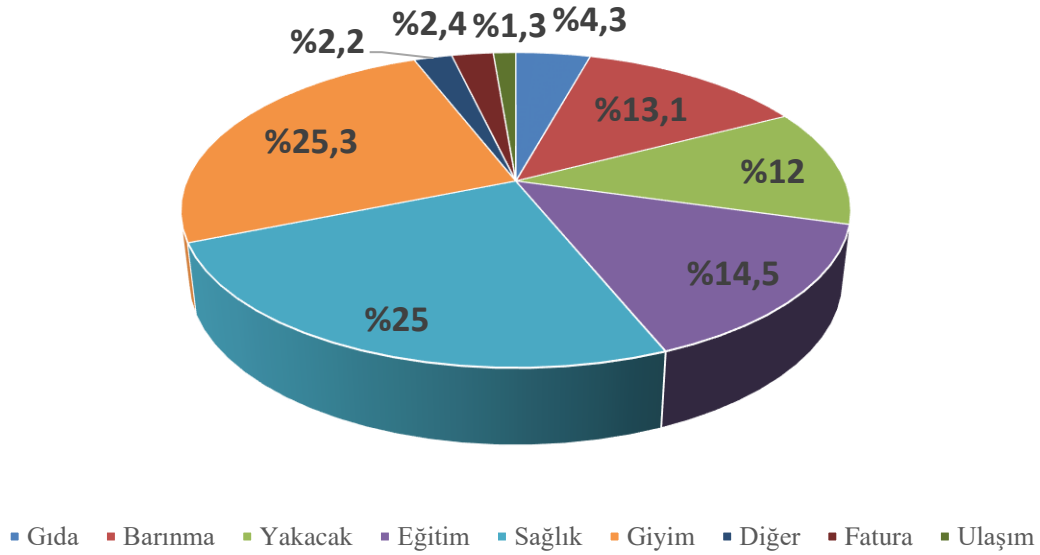
Katılımcılara sorulan “Sizin için harcamalarınızda üçüncü sırada önemli olan hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %29,6’sının yakacak harcamaları şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %19,7’si üçüncü sırada sağlık harcamalarının olduğunu ifade ederken %13,4’ü eğitim, %11,9’u gıda ve %6,8’i ise giyim harcamalarının üçüncü sıradaki harcama kalemleri olduğunu belirtmişlerdir.

4.1. 27. Katılımcılar, Hangi Harcama Kalemine Öncelik Vermektedir (4. Sıra)

Tablo 30. Katılımcıların Dördüncü Önceliği Olan Harcamalar

Sizin için harcamalarınızda dördüncü sırada önemli olan hangisidir?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Gıda	27	4,3
Barınma	83	13,1
Yakacak	76	12,0
Eğitim	92	14,5
Sağlık	158	25,0
Giyim	160	25,3
Diğer	14	2,2
Fatura	15	2,4
Ulaşım	8	1,3
Toplam	633	100,0

Dördüncü Sıradaki Harcama Kalemi

Grafik 27. Katılımcıların Dördüncü Sıradaki Harcama Oranına Göre Dağılımı

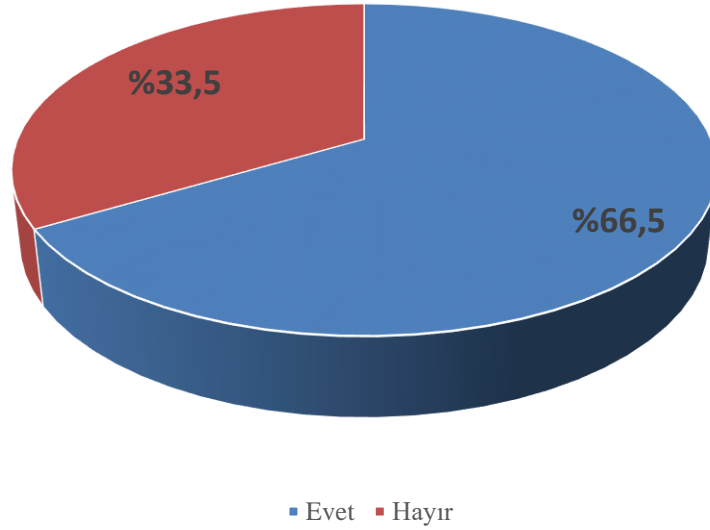
Katılımcılara sorulan “Sizin için harcamalarınızda dördüncü sırada önemli olan hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %25,3’ünün giyim harcamaları şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %25’i dördüncü sırada sağlık harcamalarının olduğunu ifade ederken %14,5’i eğitim, %13,1’i barınma ve %12,’si ise yakacak harcamalarının dördüncü sıradaki harcama kalemleri olduğunu belirtmişlerdir.

4.1.28. Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumu

Tablo 31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için komşu ve akrabalarından borç alır mısınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	444	66,5
Hayır	224	33,5
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumu

Grafik 28. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Komşu ve Akrabalarından Borç Alma Durumuna Göre Dağılımı

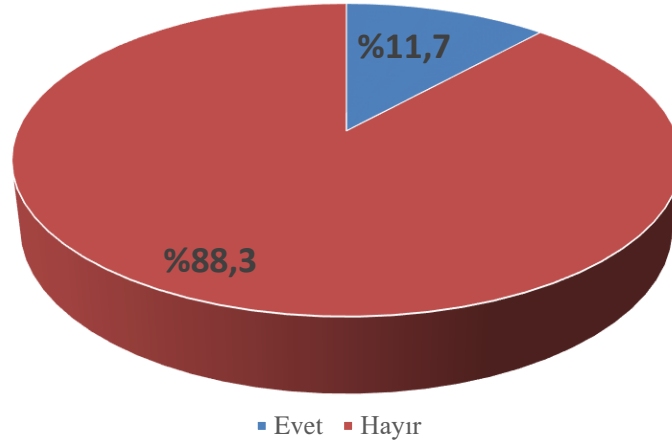
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için komşu ve akrabalarından borç alma durumu incelendiğinde %66,5 oranında önemli bir kısmının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda komşu ve akrabalarından borç alma yoluna başvurdukları, %33,5'inin ise böyle bir yola başvurmadıkları görülmektedir.

4.1.29. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Banka Kredisi Çekme

Tablo 29. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Banka Kredisi Çekme Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için banka kredisi çeker misiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	78	11,7
Hayır	590	88,3
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Banka Kredisi Çekme Durumu

Grafik 29. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Banka Kredisi Çekme Durumuna Göre Dağılımı

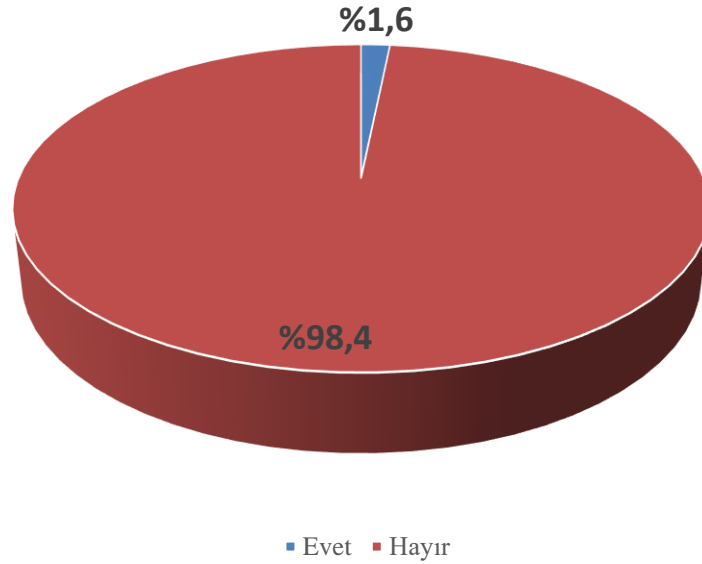
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için banka kredisi çekme durumu incelendiğinde sadece %11,7 oranındaki katılımcının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda bankadan kredi çekme yoluna başvurduklarını, %88,3 gibi önemli bir bölümünün ise böyle bir yola başvurmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

4.1.30. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Mal Varlığını Satma Durumu

Tablo 30. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Mal Varlığını Satma Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için mal varlığınızı satar mısınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	11	1,6
Hayır	657	98,4
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Mal Varlığını Satma Durumu

Grafik 30. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Mal Varlığını Satma Durumuna Göre Dağılımı

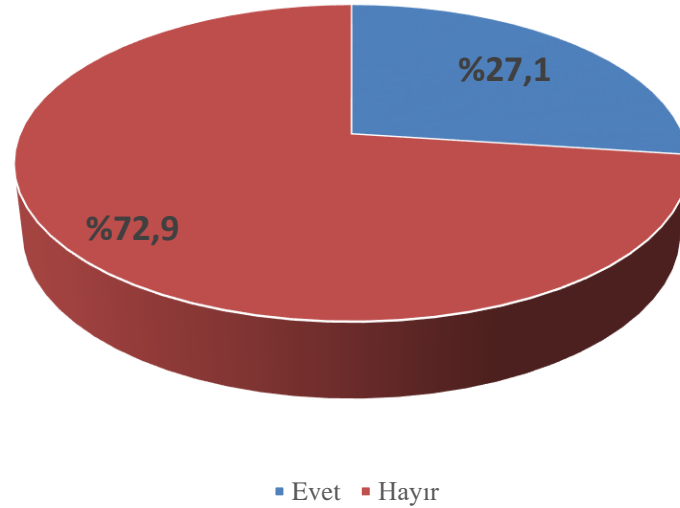
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için sahip oldukları mal varlıklarını satma durumları incelendiğinde sadece 11 katılımcının (%11,6) karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda mal varlıklarını satma yoluna başvurdıklarını, %98,4 gibi çok büyük bir bölümünün ise böyle bir yola başvurmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

4.1.31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ek İş Yapma Durumu

Tablo 31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ek İş Yapma Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için ek iş yapar mısınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	181	27,1
Hayır	487	72,9
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ek İş Yapma Durumu

Grafik 31. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ek İş Yapma Durumuna Göre Dağılımı

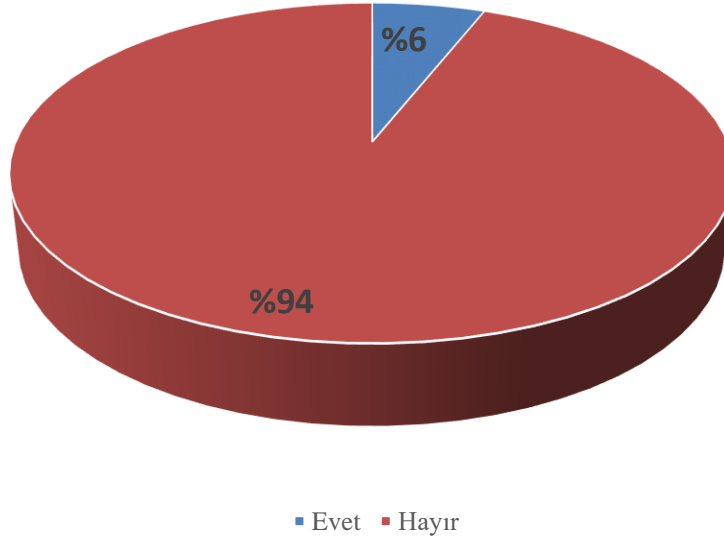
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için ek iş yapma durumları incelendiğinde sadece %27,1 oranında katılımcının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda ek iş yapma yoluna başvurduklarını, %72,9'unun ise böyle bir yola başvurmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

4.1.32. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumu

Tablo 32. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için ailenin diğer fertlerini çalıştırır mısınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	40	6,0
Hayır	628	94,0
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumu

Grafik 32. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Ailenin Diğer Fertlerini Çalıştırma Durumuna Göre Dağılımı

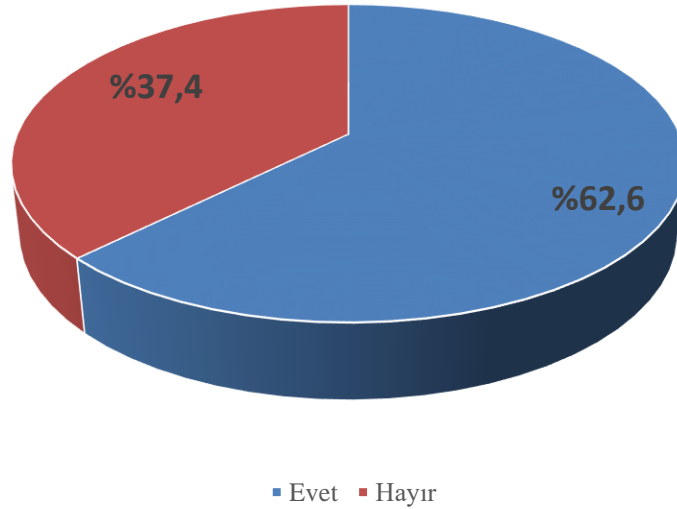
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için ailenin diğer fertlerini çalıştırma durumları incelendiğinde sadece %6 oranında katılımcının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda ailenin diğer fertlerini çalıştırma yoluna başvurduklarını, %94 gibi yüksek bir bölümünün ise böyle bir yola başvurmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

4.1.33. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumu

Tablo 33. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için yardım kuruluşlarına başvurur musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	418	62,6
Hayır	250	37,4
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumu

Grafik 33. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için Yardım Kuruluşlarına Başvurma Durumuna Göre Dağılımı

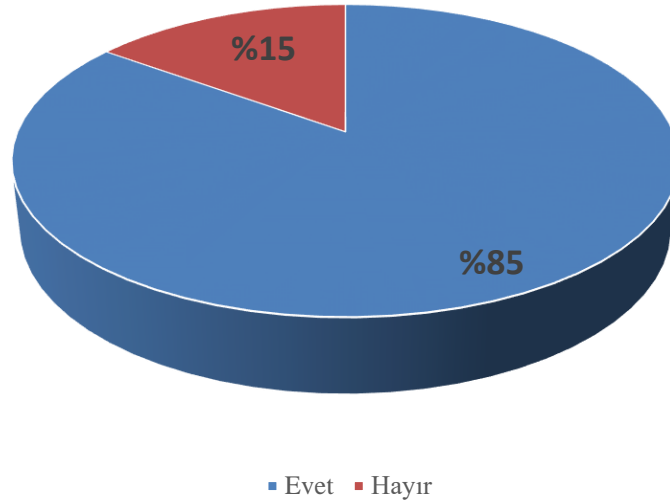
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için yardım kuruluşlarına başvurma durumları incelendiğinde %62,6 oranında katılımcının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda sosyal yardım kuruluşlarından yardım alma yoluna başvurdukları, %37,4 gibi bir bölümünün ise sosyal yardım kuruluşlarına başvurma yolunu tercih etmedikleri görülmektedir.

4.1.34. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmaya Durumu

Tablo 34. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmaya Durumuna Göre Dağılımı

Ekonomik sıkıntıyı aşmak için ihtiyaçlardan kısar mısınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	568	85,0
Hayır	100	15,0
Toplam	668	100,0

Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmaya Durumu

Grafik 34. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntıyı Aşmak için İhtiyaçlardan Kısmaya Durumuna Göre Dağılımı

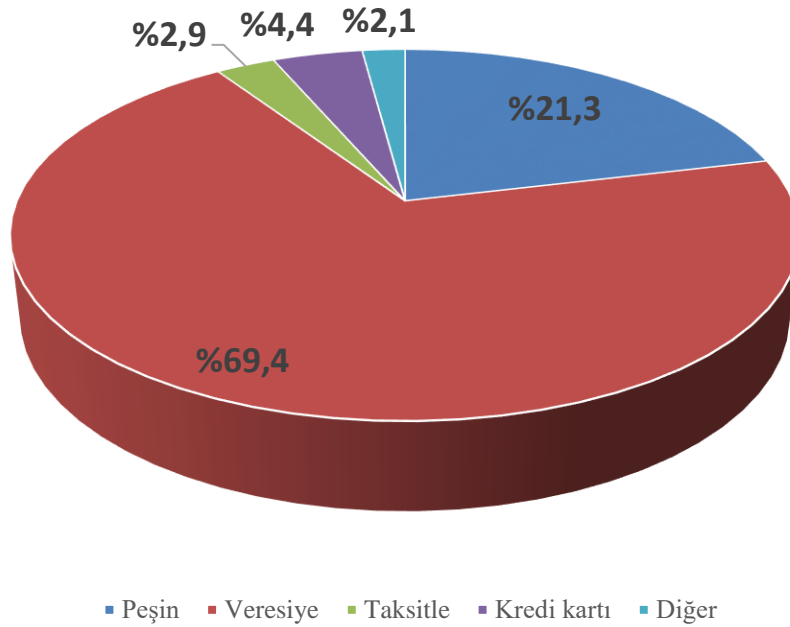
Katılımcıların yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için ihtiyaçlarından kısma durumları incelendiğinde %85 gibi yüksek bir oranda katılımcının karşılaştıkları bir ekonomik sıkıntıda kendi ihtiyaçlarından kısma yoluna başvurdukları, %15 gibi bir bölümünün ise ihtiyaçlarını kısma yönünde bir yola başvurmadıkları görülmektedir.

4.1.35. Katılımcıların Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türü

Tablo 35. Katılımcıların Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türüne Göre Dağılımı

Alışverişlerinizi genellikle ne şekilde yaparsınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Peşin	142	21,3
Veresiye	462	69,4
Taksitle	19	2,9
Kredi kartı	29	4,4
Diğer	14	2,1
Toplam	666	100,0

Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türü

Grafik 35. Katılımcıların Alışverişte Kullandıkları Ödeme Türüne Göre Dağılımı

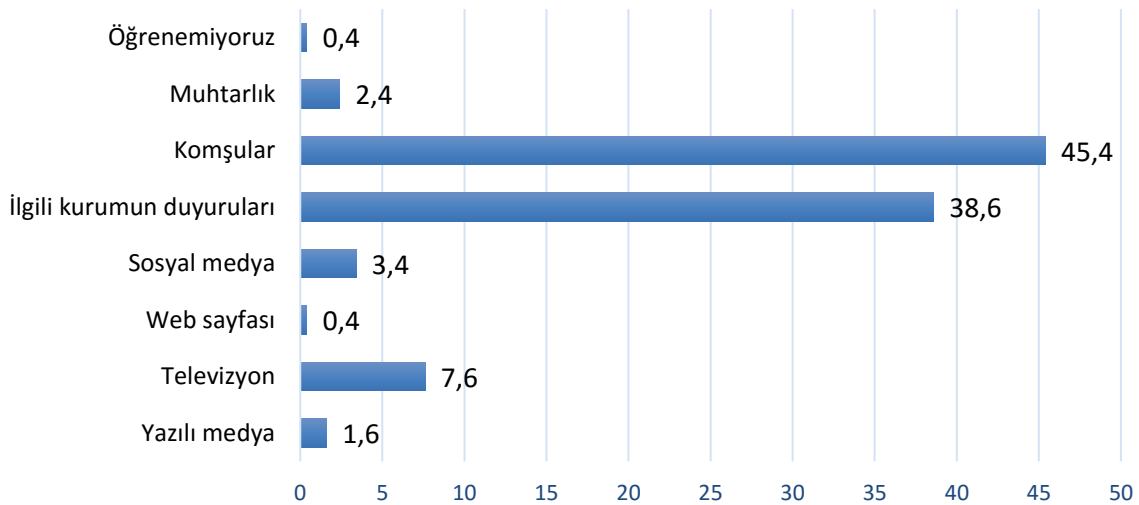
Katılımcıların alışverişlerinde kullandıkları ödeme yöntemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin (%69,4) “veresiye” yöntemini kullandıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların %21,3’ü “peşin” ödeme yöntemini kullandığını belirtirken %4,4’ü kredi kartı, %2,9’u taksitli alışveriş ve %2,1’i ise diğer ödeme yöntemlerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

4.1.36. Katılımcıların Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgileri Nereden Öğrendikleri

Tablo 36. Katılımcıların Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgilerin Öğrenilme Durumuna Göre Dağılımı

Sosyal yardımlarla ilgili bilgilerin öğrenilme durumu	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Yazılı medya	11	1,6
Televizyon	51	7,6
Web sayfası	3	0,4
Sosyal medya	23	3,4
İlgili kurumun duyuruları	258	38,6
Komşular	303	45,4
Muhtarlık	16	2,4
Öğrenemiyoruz	3	0,4
Toplam	668	100,0

Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgileri Öğrenme Araçları

Grafik 36. Katılımcıların Sosyal Yardımlarla İlgili Bilgilerin Öğrenilme Durumuna Göre Dağılımı

Katılımcıların sosyal yardımlarla ilgili bilgileri öğrenme araçlarına ilişkin bulgulara göre ilk sırada %45,4 gibi yüksek sayılabilecek bir oranda “komşulardan” bilgi edinildiği tespit edilmiştir. Katılımcıların %38,6’sı ise “ilgili kurumların duyuruları” yoluyla bilgi edindiklerini ifade ederken %7,6’lık bir kesim ise “televizyon” aracılığıyla bilgi edindiklerini ifade etmişlerdir. Diğer bilgi edinme araçları olan sosyal medya, muhtarlıklar, web sayfası ve yazılı

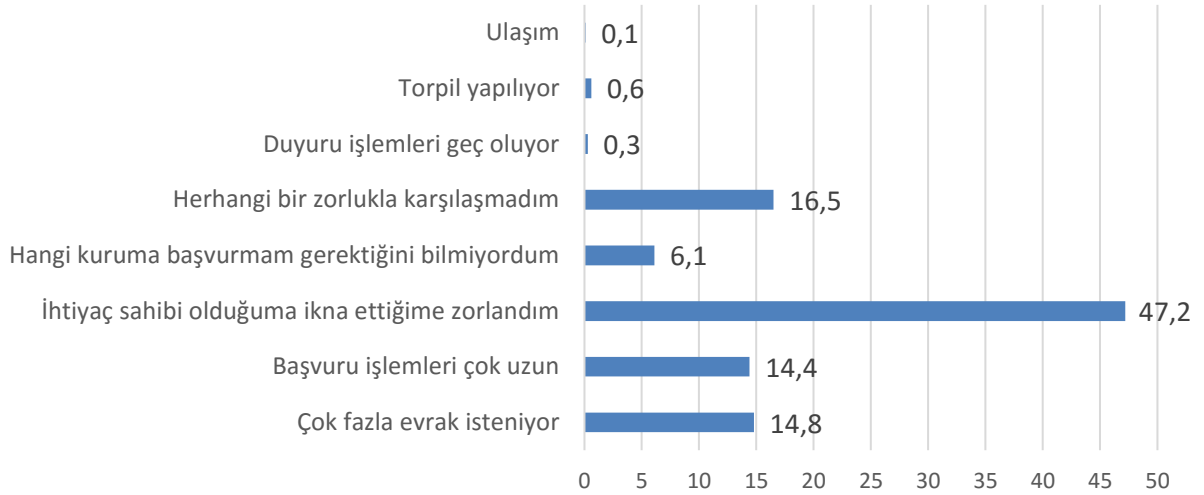
medya araçlarının ise çok az katılımcı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 3 katılımcı öğrenemediklerini ifade etmiştir.

4.1.37. Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşadıkları Zorluklar Nelerdir

Tablo 37. Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşadıkları Zorluklara Göre Dağılımı

Sosyal yardımlara ulaşma noktasında hangi zorluklarla karşılaştınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Çok fazla evrak isteniyor	99	14,8
Başvuru işlemleri çok uzun	96	14,4
İhtiyaç sahibi olduğuma ikna etmekte zorlandım	315	47,2
Hangi kuruma başvurmam gerektiğini bilmiyordum	41	6,1
Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım	110	16,5
Duyuru işlemleri geç oluyor	2	0,3
Torpil yapıyor	4	0,6
Ulaşım	1	0,1
Toplam	668	100,0

Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşanan Sorunlar

Grafik 37. Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Noktasında Yaşadıkları Zorluklara Göre Dağılımı

Katılımcıların sosyal yardımlara ulaşma noktasında yaşadıkları zorlukların başında %47,2'lik bir oran ile “ihtiyaç sahibi olduğumu ikna etmekte zorlandım” ifadesi gelmektedir. Katılımcıların %16,5'i “ herhangi bir zorlukla karşılaşmadım” derken, % 14,8'i “çok fazla evrak isteniyor”, %14,4'ü “başvuru işlemleri çok uzun sürüyor” ve %6,1'i “hangi kuruma başvurmam gerektiğini bilmiyordum” şeklinde cevap vermişlerdir. 1 katılımcı “ulaşım” sorunu

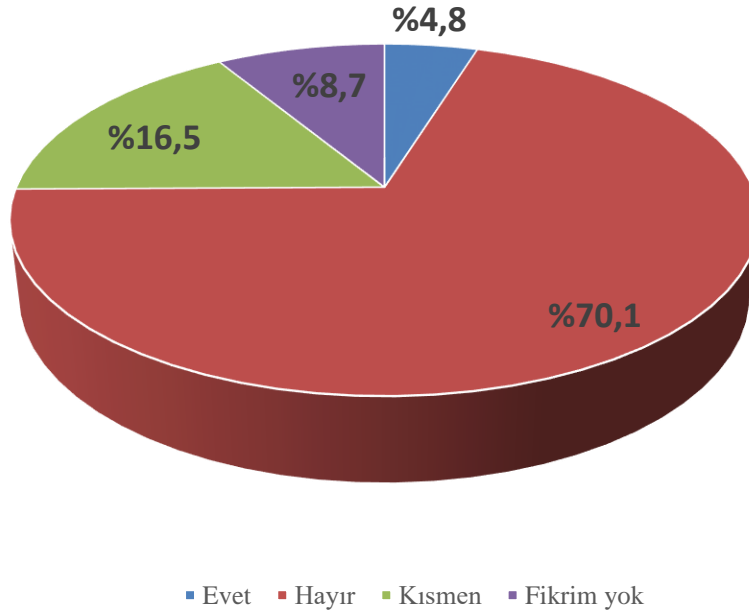
yaşadığını belirtirken 4 katılımcı “torpil yapıyor”, 2 katılımcı ise “duyuru işlemleri geç oluyor” şeklinde sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

4.1.38. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumu

Tablo 38. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumuna Göre Dağılımı

Aldığımız Sosyal yardımı yeterli buluyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	32	4,8
Hayır	468	70,1
Kısmen	110	16,5
Fikrim yok	58	8,7
Toplam	668	100,0

Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumu

Grafik 38. Katılımcıların Aldıkları Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Durumuna Göre Dağılımı

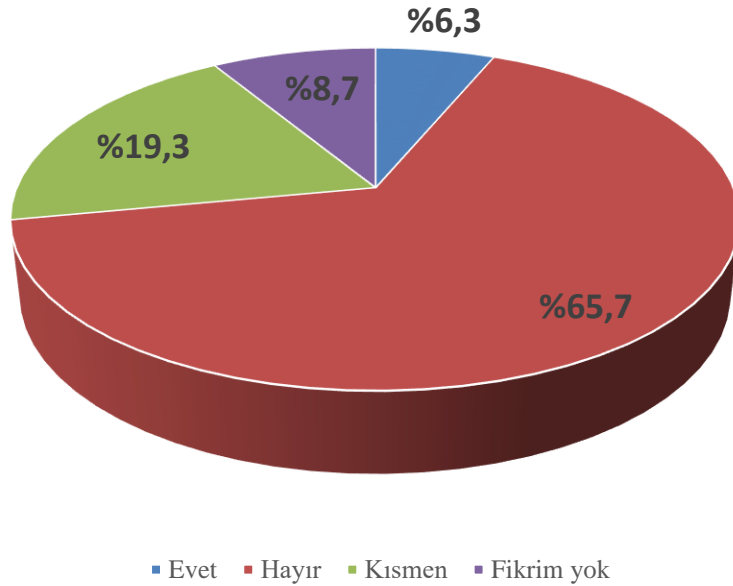
Katılımcıların aldıkları sosyal yardımı yeterli bulup bulmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde %70,1'lik bir oranın bu yardımların yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %16,5'i kısmen yeterli derken "yeterli" olduğunu belirten katılımcıların oranı ise %4,8'dir. Katılımcıların %8,7'si ise bu konuda fikir beyan etmemişlerdir.

4.1.39. Katılımcıların Aldıkları Yardımların İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

Tablo 39. Katılımcıların Aldıkları Yardımların İhtiyaçlarını Karşılama Durumuna Göre Dağılımı

Aldığımız yardımlar ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	42	6,3
Hayır	439	65,7
Kısmen	129	19,3
Fikrim yok	58	8,7
Toplam	668	100,0

Alınan Yardımların İhtiyaçları Karşılama Durumu

Grafik 39. Aldığınız Yardımların İhtiyaçlarınızı Karşılama Durumu

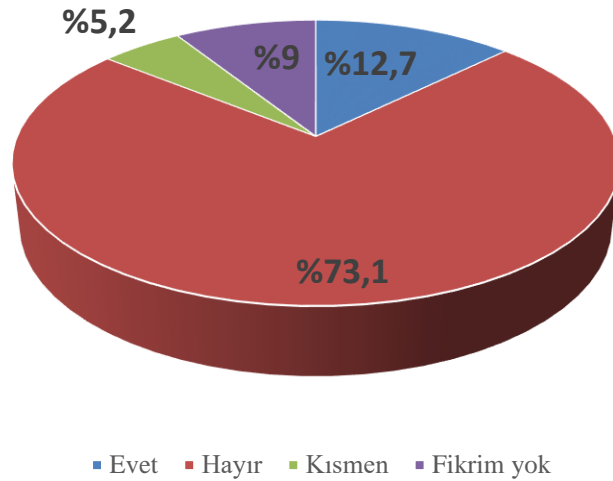
Katılımcıların “Aldığınız yardımlar ihtiyacınızı karşılıyor mu?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %65,7’sinin “hayır” cevabı verdikleri görülmektedir. %19,3’ü yardımların ihtiyaçlarını “kısmen” karşıladığını ifade ederken %8,7’si bu konuda “fikrim yok” cevabını vermişlerdir. %6,3 oranında bir katılımcı ise bu soruya “evet” cevabı vererek yardımların ihtiyaçlarını karşıladığını ifade etmişlerdir.

4.1.40. Sosyal Yardımlardan Faydalandığınız için Toplumsal Baskı Altında Kalıyorsunuz musunuz?

Tablo 40. Sosyal Yardımlardan Faydalanıldığı için Toplumsal Baskı Altında Kaldığınızı Düşünüyor musunuz?

Sosyal yardımlardan faydalanıldığı için toplumsal baskı altında kaldığınızı düşünüyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	85	12,7
Hayır	488	73,1
Kısmen	35	5,2
Fikrim yok	60	9,0
Toplam	668	100,0

Sosyal Yardımlardan Faydalanıldığı İçin Toplumsal Baskı Altında Kalma

Grafik 40. Sosyal Yardımlardan Faydalanıldığı İçin Toplumsal Baskı Altında Kalma Durumu

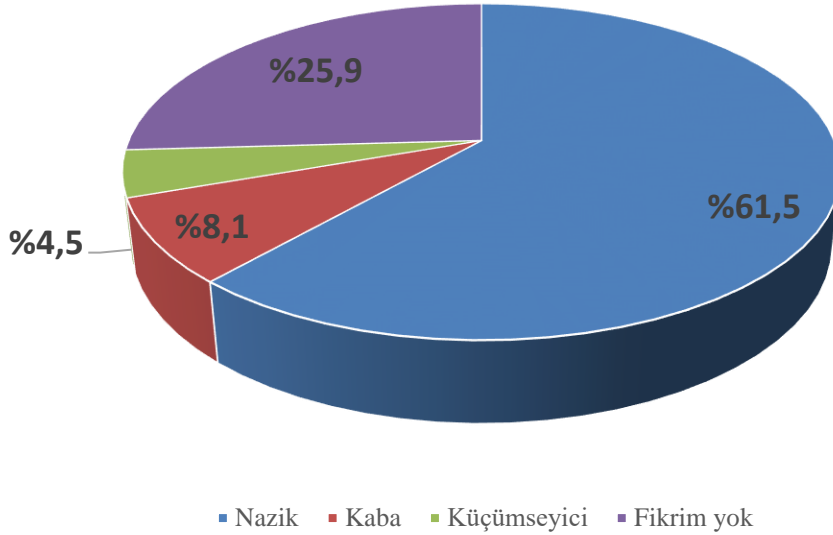
Katılımcıların “*Sosyal yardımlardan faydalandığınız için toplumsal baskı altında kaldığınızı düşünüyor musunuz?*” sorusuna verdiği cevapların dağılımı incelendiğinde %73,1 gibi önemli bir oranda “hayır” cevabı verenlerin olduğu görülmektedir. Ancak %12,7 oranında bir katılımcı ise bu soruya “evet” yanıtı vererek toplumsal bir baskı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kısmen baskı yaşadıklarını belirtenlerin oranı %5,2 iken bu konuda %9’luk bir grup “fikrim yok” şeklinde cevap vermiştir.

4.1.41. Katılımcıların Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımlarına Dair Görüşleri

Tablo 41. Katılımcıların Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımlarına Dair Görüşleri

Sosyal yardım alırken bu yardımların dağıtımını yapan kişilerin size yaklaşımını nasıl buluyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Nazik	411	61,5
Kaba	54	8,1
Küçümseyici	30	4,5
Fikrim yok	173	25,9
Total	668	100,0

Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımları

Grafik 41. Katılımcıların Sosyal Yardım Dağıtımını Yapan Kişilerin Yaklaşımlarının Yorumlanmasına Dair Görüşleri

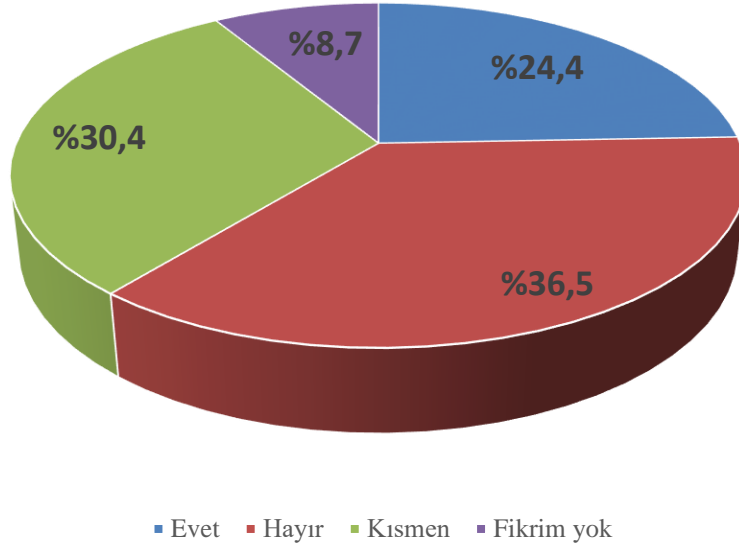
Katılımcıların sosyal yardımı yapan kişilerin yaklaşımlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; %61,5 oranında bir katılımcının sosyal yardım dağıtımını yapan kişilerin “nazik” oldukları yönünde bir değerlendirme de buldukları görülmektedir. %25,9 oranında bir katılımcı bu konuda fikrim yok şeklinde yanıt verirken %8,1 orandaki katılımcı da dağıtımını yapan bireylerin “kaba” olduğu, %4,5 oranında katılımcının ise bu kişilerin “küçümseyici” bir tavırlarının olduğu yönünde görüş ifade ettikleri tespit edilmiştir.

4.1.42. Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?

Tablo 42. Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?

Sosyal yardımların hayatınızı kolaylaştırdığını düşünüyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	163	24,4
Hayır	244	36,5
Kısmen	203	30,4
Fikrim yok	58	8,7
Toplam	668	100,0

Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?

Grafik 42.Sosyal Yardımların Hayatı Kolaylaştırdığını Düşünüyor musunuz?

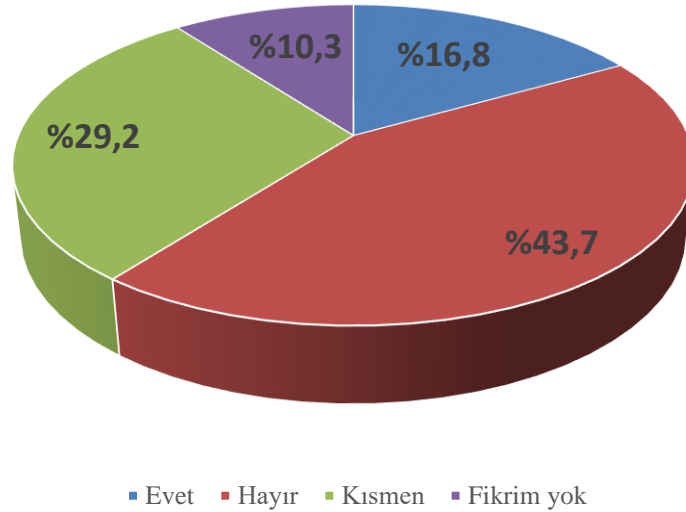
Katılımcıların kendilerine sorulan “*Sosyal yardımların hayatınızı kolaylaştırdığını düşünüyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde %36,5 oranında “Hayır” yanıtı verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %30,4’ü ise sosyal yardımların hayatlarını kısmen kolaylaştırdığı görüşünü ifade ederken, %24,4 oranında bir katılımcı bu soruya “Evet” yanıtı vermişlerdir. Katılımcıların %8,7’si ise bu konuda fikir belirtmemişlerdir.

4.1.43. Almış Olduğunuz Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarınızda İyileşme Var mı?

Tablo 43. Almış Olduğunuz Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarınızda İyileşme Var mı?

Alınan sosyal yardımlar sonucunda hayatın kolaylaşma durumu	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	112	16,8
Hayır	292	43,7
Kısmen	195	29,2
Fikrim yok	69	10,3
Toplam	668	100,0

Alınan Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarının İyileşmesi

Grafik 43. Almış Olduğunuz Yardımlar Sonucu Hayat Standartlarınızda İyileşme Var mı?

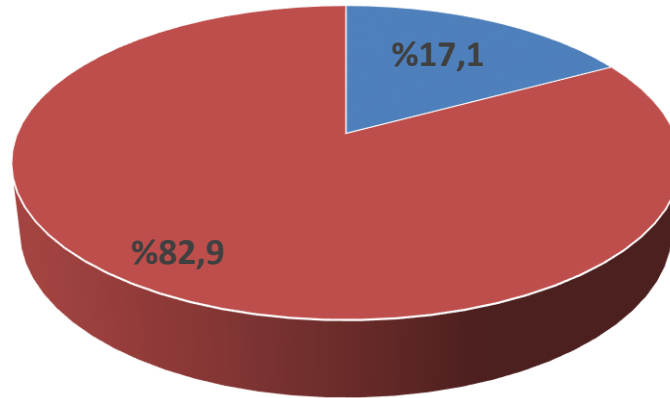
Katılımcıların kendilerine sorulan “Almış olduğunuz yardımlar sonucu hayat standartlarınızda iyileşme var mı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde %43,7 oranında “Hayır” yanıtı verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %29,2’si ise aldıkları yardımların hayat standartlarını kısmen iyileştirdiği görüşünü ifade ederken, %16,8 oranında bir katılımcı bu soruya “Evet” yanıtı vermişlerdir. Katılımcıların %10,3’ü ise bu konuda fikir belirtmemişlerdir.

4.1.44. Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?

Tablo 44. Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?

Yardım yerine size bir iş fırsatı sunulsaydı hâlâ yardım almak ister miydiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	114	17,1
Hayır	554	82,9
Toplam	668	100,0

Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?

■ Evet ■ Hayır

Grafik 44. Yardım Yerine Size Bir İş Fırsatı Sunulsaydı Hâlâ Yardım Almak İster miydiniz?

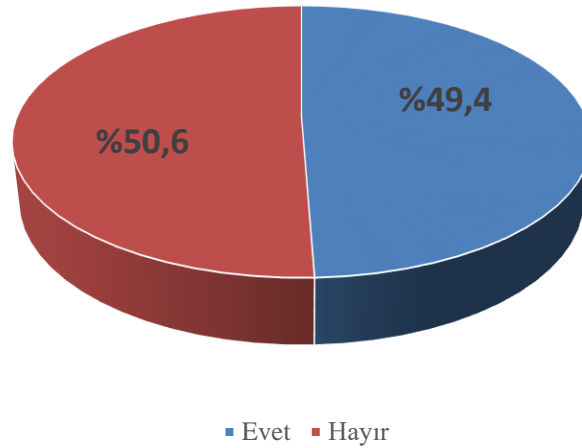
Katılımcıların kendilerine sorulan “Yardım yerine size bir iş fırsatı sunulsaydı hala yardım almak ister miydiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde %82,9 gibi yüksek bir oranda “Hayır” yanıtı verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %17,1’i ise yardım yerine iş fırsatı sunulsa bile yardım almak isteyecekleri yönünde “evet” cevabı vermişlerdir.

4.1.45. Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursu Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?

Tablo 45. Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursu Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?

Meslek edindirme kapsamında bir kursu gitmek ve sertifika almak ister miydiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	330	49,4
Hayır	338	50,6
Toplam	668	100,0

Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursu Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?

Grafik 45. Meslek Edindirme Kapsamında Bir Kursu Gitmek ve Sertifika Almak İster miydiniz?

Katılımcıların “*Meslek edindirme kapsamında kursu gitmek ve sertifika almak ister miydiniz?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımları incelendiğinde %50,6’sının “hayır” ve %49,4’ünün ise “evet” şeklinde cevap verdiklerini görülmektedir.

4.1.46. Evet ise Hangi Kurs veya Sertifika

Tablo 46. Evet ise Hangi Kurs veya Sertifika

Evet, ise hangi kurs veya sertifika	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Doğalgaz - kombi döşeme	8	3,2
Yemek kursu	4	1,6
Bilgisayar	35	14,1
Arıcılık	20	8,1
Kalorifer	20	8,1
Aşçılık	36	12,9
İngilizce	6	2,4
Sağlık	4	1,6
KOSGEB	1	0,4
Kaynakçılık	3	1,2
Güvenlik	3	1,2
İnşaat alanı	2	0,8
El sanatları	17	6,9
Temizlik	24	9,7
Kuaför	14	5,6
Tarımla ilgili	6	2,4
Sekreterlik	3	1,2
Hayvancılık	12	4,8
Moda tasarımı	1	0,4
Çocuk gelişimi	8	3,2
Gıda	1	0,4
Okuma yazma kursu	3	1,2
Muhasebe	3	1,2
Girişimcilik	3	1,2
Operatörlük	5	2,0
Tesisatçı	1	0,4
Arapça	1	0,4
Tekstil	3	1,2
Budama	1	0,4
Zanaat	1	0,4
Elektrik	3	1,2
Toplam	258	100,0

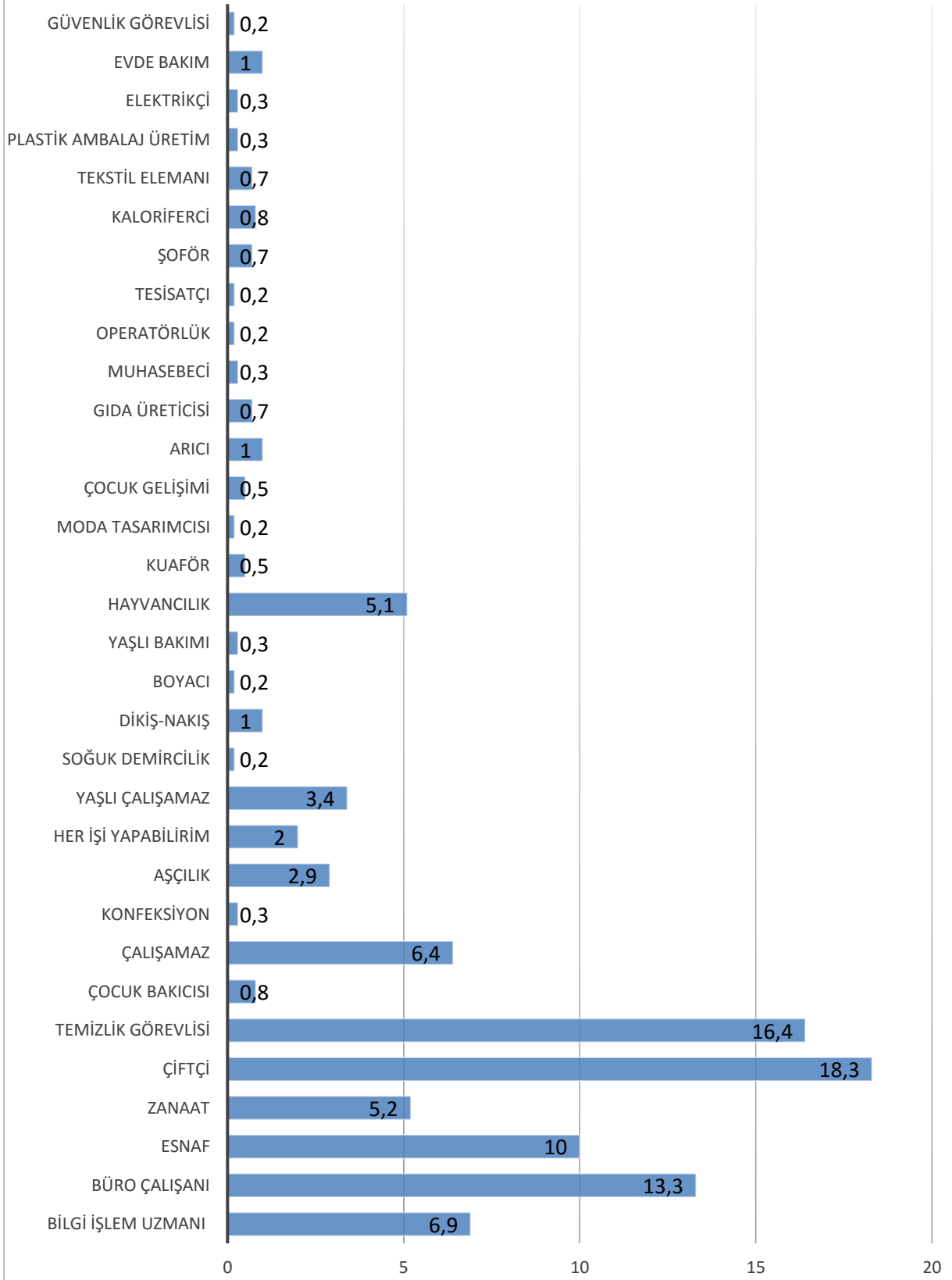
Katılımcılara sorulan “ Meslek edindirme kapsamında hangi kursa gitmek veya sertifika almak istersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde ilk sırada bilgisayar (% 14,1) kursuna gitme talebi olduğu görülmektedir. İkinci sırada %12,9 ile aşçılık bulunurken bunu %8,1 ile arıcılık ve kalorifer yakma kurslarının izlediği görülmektedir.

4.1.47. Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları

Tablo 47. Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları

Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Bilgi İşlem Uzmanı	42	6,9
Büro Çalışanı	81	13,3
Esnaf	61	10,0
Zanaat	32	5,2
Çiftçi	112	18,3
Temizlik Görevlisi	100	16,4
Çocuk bakıcısı	5	0,8
Çalışamaz	39	6,4
Konfeksiyon	2	0,3
Aşçılık	18	2,9
Her işi yapabilirim	12	2,0
Yaşlı çalışamaz	21	3,4
Soğuk demircilik	1	0,2
Dikiş-nakış	6	1,0
Boyacı	1	0,2
Yaşlı bakımı	2	0,3
Hayvancılık	31	5,1
Kuaför	3	0,5
Moda tasarımcısı	1	0,2
Çocuk gelişimi	3	0,5
Arııcı	6	1,0
Gıda üreticisi	4	0,7
Muhasebeci	2	0,3
Operatörlük	1	0,2
Tesisatçı	1	0,2
Şoför	4	0,7
Kaloriferci	5	0,8
Tekstil elemanı	4	0,7
Plastik ambalaj üretim	2	0,3
Elektrikçi	2	0,3
Evde bakım	6	1,0
Güvenlik Görevlisi	1	0,2
Toplam	611	100,0

Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları

Grafik 46. Katılımcıların Mesleki Yeterlilik Dağılımları (%)

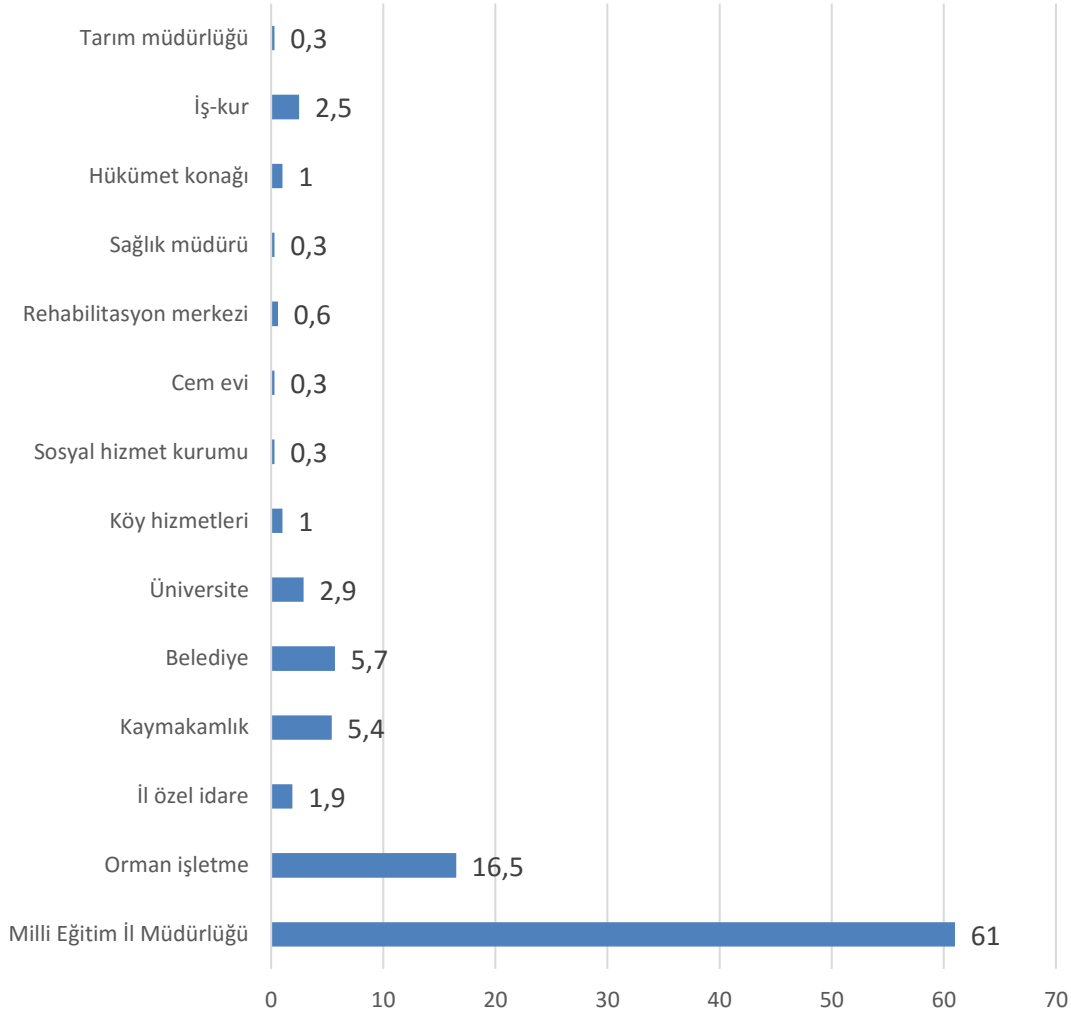
Araştırmaya katılan kişilere “mesleki yeterlilikleriniz nedir?” sorusunu yönelttiğimizde; temel beceri alanlarının başında % 24,4 lük bir oran ile tarım ve hayvancılık faaliyeti gelmektedir. Geleneksel tarzda yürütülen, küçükbaş hayvancılık ve kovan arıcılığı bölgede etkili işkolları arasında sayılmaktadır. Bölgenin sanayi alt yapısının olmaması, bu tip zirai faaliyetlerin önemini arttırmıştır. Özellikle de küçükbaş hayvancılık etkili bir gelir getirici faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda mesleki yetkinliğe sahip olmak Tunceli ekonomisine, önemli bir katma değer sağlayabilir. Mesleki yeterliliklerini bilgisayar işletmenliği, muhasebe, sekreterlik gibi ofis işleri ile tanımlayanlar ise %20,5 tir. Bu oranın görece yüksek çıkmasının nedeni katılımcıların eğitim düzeylerin yüksek olmasıdır. Mesleki yeterlilik kapsamında karşımıza çıkan bir diğer alt grup ise temizlik (%16,4) işidir. Bu mesleki beceriye sahip olan kişilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların % 13, 6 sı ise elektrikçi, tesisatçı, şoför gibi teknik mesleklerde kendini yeterli görmektedir. Katılımcıların sahip olduğu diğer mesleki yeterlilik alanları ise; esnaflık (%10,6), bakıcılık (%2,6), güvenlik görevliliğidir(%0,2) . Katılımcıların yaklaşık olarak % 10 ise yaşlı olduğundan dolayı mesleki yeterliliklerinin olmadığını dile getirmiştir. Ankete katıldığı halde mesleki yeterliliğini belirtmeyen 57 kişi bulunmaktadır.

4.1.48. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?

Tablo 48. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında hangi kurumda görev aldınız?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Milli Eğitim İl Müdürlüğü	192	61,0
Orman işletme	52	16,5
İl özel idare	6	1,9
Kaymakamlık	17	5,4
Belediye	18	5,7
Üniversite	9	2,9
Köy hizmetleri	3	1,0
Sosyal hizmet kurumu	1	0,3
Cem evi	1	0,3
Rehabilitasyon merkezi	2	0,6
Sağlık müdürü	1	0,3
Hükümet konağı	3	1,0
İş-kur	8	2,5
Tarım müdürlüğü	1	0,3
Hastane	1	0,3
Toplam	315	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?

Grafik 47. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?

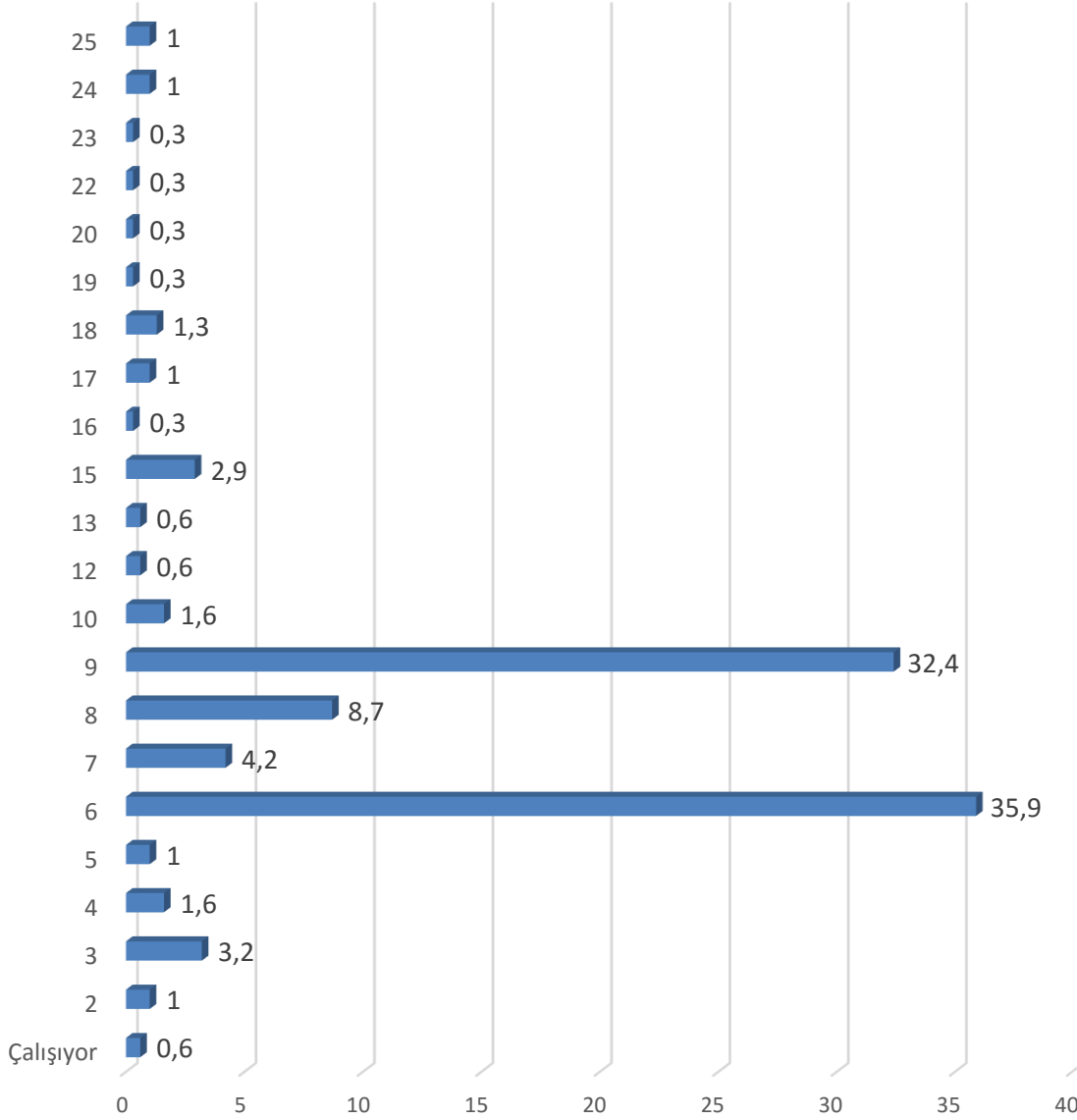
Katılımcıların “*Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi Kurumda Görev Aldınız?*” Sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; ilk dört sırada, “İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Bağlı Bulunan Okullar” (%61), “Orman İşletme” (%16,5), “Belediye” (% 5,7) ve “Kaymakamlık” (%5,4) kurumlarının olduğu görülmektedir.

4.1.49. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?

Tablo 49. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışma süreniz kaç aydı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Çalışıyor	2	0,6
2	3	1,0
3	10	3,2
4	5	1,6
5	3	1,0
6	112	35,9
7	13	4,2
8	27	8,7
9	101	32,4
10	5	1,6
12	2	0,6
13	2	0,6
15	9	2,9
16	1	0,3
17	3	1,0
18	4	1,3
19	1	0,3
20	1	0,3
22	1	0,3
23	1	0,3
24	3	1,0
25	3	1,0
Toplam	312	100,0

Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışma süreniz kaç aydı?

Grafik 48. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?

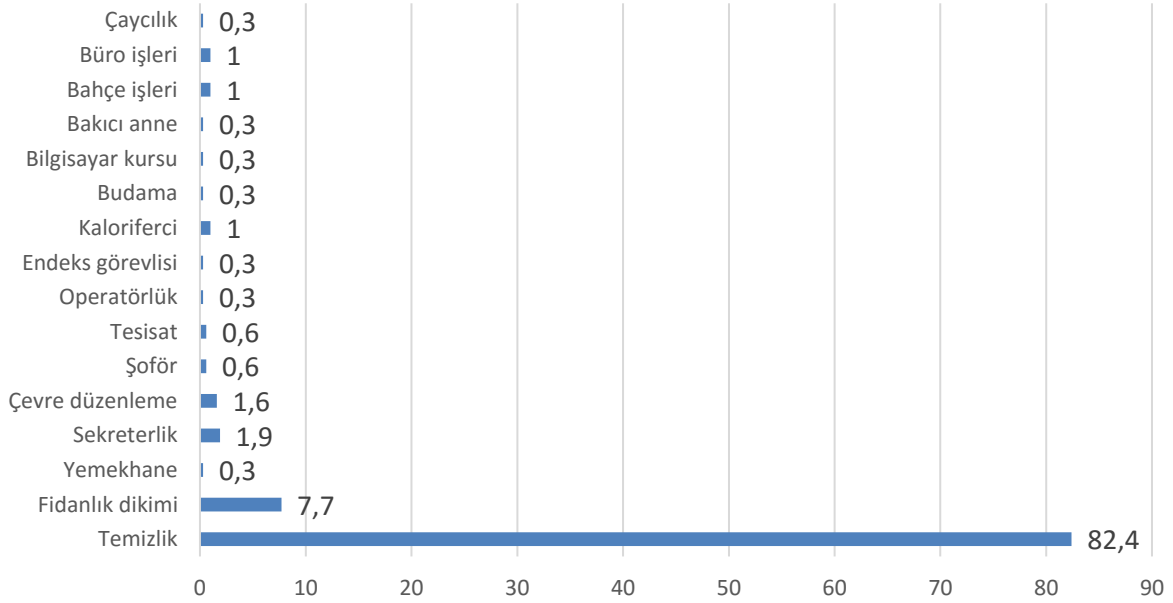
Katılımcıların toplum yararına çalışma programından ne kadar yaralandıklarını tespit etmek amacıyla sorulan “*Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Kaç Aydı?*” sorusuna verdikleri yanıtlara göre; %88,5’i 9 ay ve altında sürede çalıştığını belirtirken 9 aydan daha uzun çalıştığını ifade edenlerin oranı ise %11,5’tir.

4.1.50. Toplum Yararına Çalışma Programı kapsamında hangi işi yapıyorsunuz /yapıyordunuz?

Tablo 50. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi İş Yapıyorsunuz/Yapıyordunuz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında hangi işi yapıyorsunuz /yapıyordunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Temizlik	257	82,4
Fidanlık dikimi	24	7,7
Yemekhane	1	0,3
Sekreterlik	6	1,9
Çevre düzenleme	5	1,6
Şoför	2	0,6
Tesisat	2	0,6
Operatörlük	1	0,3
Endeks görevlisi	1	0,3
Kaloriferci	3	1,0
Budama	1	0,3
Bilgisayar kursu	1	0,3
Bakıcı anne	1	0,3
Bahçe işleri	3	1,0
Büro işleri	3	1,0
Çaycılık	1	0,3
Toplam	312	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi İş Yapıyorsunuz /Yapıyordunuz?

Grafik 49. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Hangi İş Yapıyorsunuz /Yapıyordunuz?

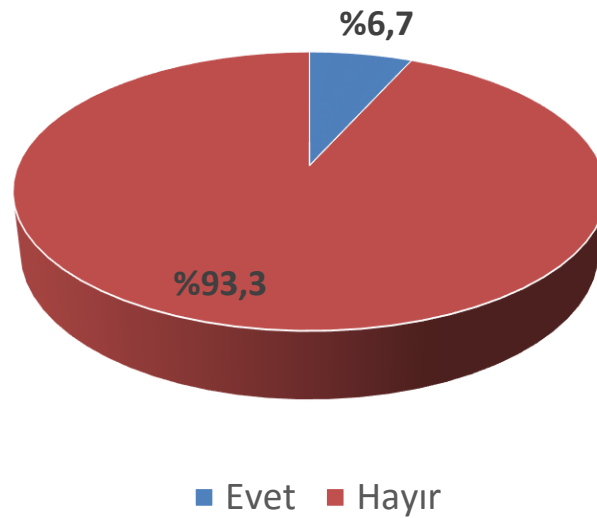
Katılımcıların “Çalışma Programı kapsamında hangi işi yapıyorsunuz/yapıyordunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara göre; ilk üç sırada, “Temizlik” (%82,5), “Fidan Dikimi” (%7,7) ve “Sekreterlik” (%1,3) işlerinin geldiği tespit edilmiştir.

4.1.51. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?

Tablo 51. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız işi kendiniz mi seçtiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	21	6,7
Hayır	291	93,3
Toplam	356	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?

Grafik 50. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Kendiniz mi Seçtiniz?

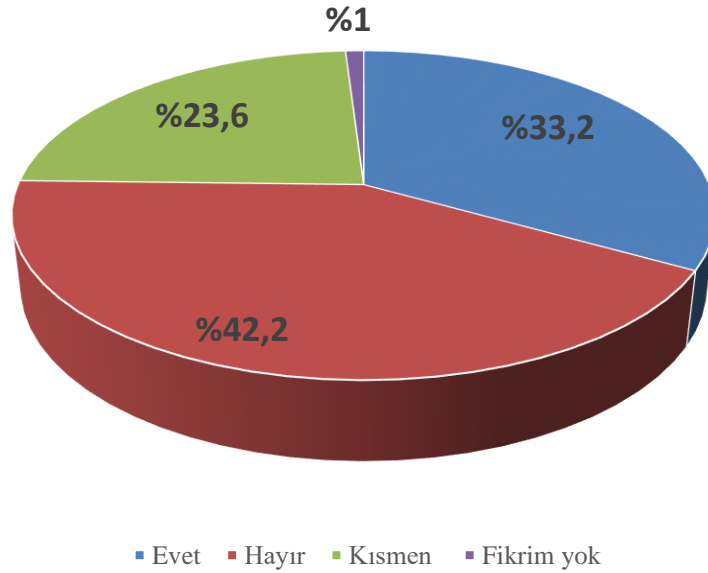
“Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız işi kendiniz mi seçtiniz?” sorusuna, katılımcıların %93,3’ü gibi yüksek bir oranda “hayır” cevabı verdikleri, sadece %6,7’lik bir kesimin yaptıkları işi kendilerinin seçtiğini ifade eden “evet” yanıtını verdikleri tespit edilmiştir.

4.1.52. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?

Tablo 52. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız iş size yeni beceri kazandırıyor mu/kazandırdı mı?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	104	33,2
Hayır	132	42,2
Kısmen	74	23,6
Fikrim yok	3	1,0
Toplam	313	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?

Grafik 51. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Size Yeni Beceri Kazandırıyor mu/ Kazandırdı mı?

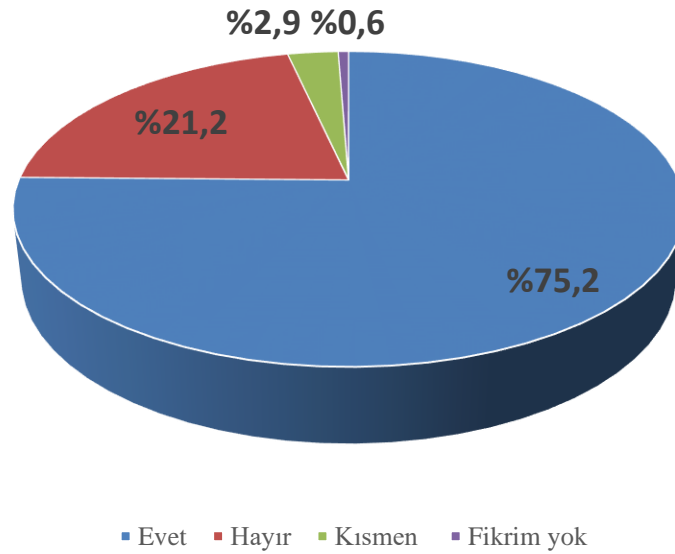
Katılımcıların “*Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız iş size beceri kazandırıyor mu/kazandırdı mı?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde %42,2’sinin “hayır”, %32,2’sinin “evet”, %23,6’sınının “kısmen” ve %1’i “fikrim yok” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

4.1.53. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?

Tablo 53. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız iş bittikten sonra benzer işte istihdam edilmek ister misiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	234	75,2
Hayır	66	21,2
Kısmen	9	2,9
Fikrim yok	2	0,6
Toplam	311	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?

Grafik 52. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Benzer İşte İstihdam Edilmek İster misiniz?

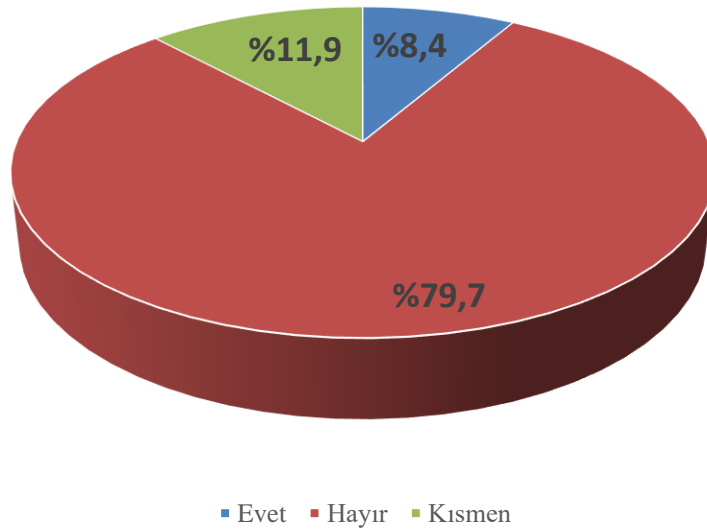
Katılımcılara sorulan “*Toplum yararına çalışma kapsamında yaptığınız iş bittikten sonra benzer işte istihdam edilmek ister misiniz?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %75,2’sinin “evet”, %21,2’sinin “hayır”, %2,9’unun “kısmen” şeklinde cevaplar verdikleri 2 katılımcının ise bu konuda fikir beyan etmedikleri görülmektedir.

4.1.54. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?

Tablo 54. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız iş bittikten sonra yeni bir iş imkânı bulabileceğinize inanıyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	26	8,4
Hayır	248	79,7
Kısmen	37	11,9
Toplam	311	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?

Grafik 53. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Yaptığınız İş Bittikten Sonra Bir İş İmkânı Bulabileceğinize İnanıyor musunuz?

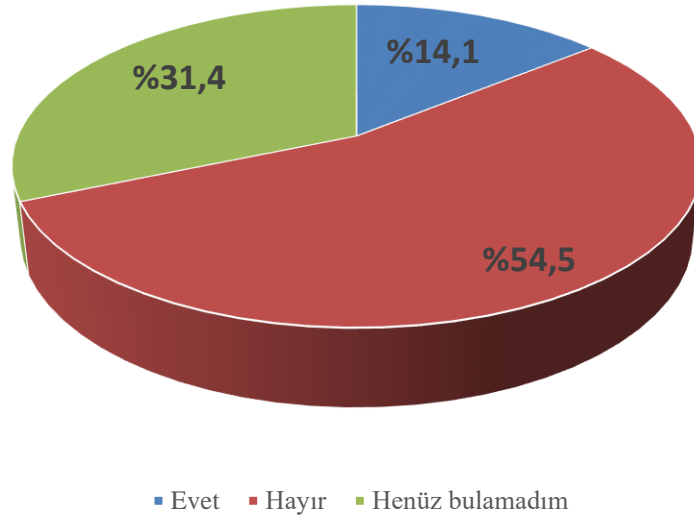
Katılımcıların “*Toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptığınız iş bittikten sonra bir iş imkânı bulabileceğinize inanıyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde %79,7’sinin “hayır” cevabını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %11,9’u bu soruya “kısmen” cevabı verirken %8,4’ü “evet” iş bulabileceğime inanıyorum şeklinde cevap vermiştir.

4.1.55. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?

Tablo 55. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışma süreniz bittikten sonra başka yerde iş buldunuz mu/bulabilir misiniz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	44	14,1
Hayır	170	54,5
Henüz bulamadım	98	31,4
Toplam	312	100,0

Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?

Grafik 54. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışma Süreniz Bittikten Sonra Başka Yerde İş Buldunuz mu/Bulabilir misiniz?

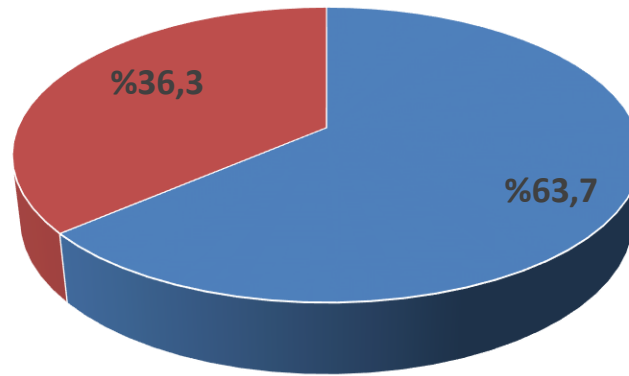
Katılımcıların “*Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışma süreniz bittikten sonra başka yerde iş buldunuz mu/bulabilir misiniz?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde, %54,5’inin “hayır”, %31,4’ünün ise “henüz bulamadım” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların sadece %14,1’i ise “evet” iş bulabildim şeklinde cevap vermişlerdir.

4.1.56. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışırken Başka Bir İş İçin Herhangi Arayıfta Bulundunuz mu/Bulunuyor musunuz?

Tablo 56. Toplum Yararına Çalışma Programı Kapsamında Çalışırken Başka Bir İş İçin Herhangi Arayıfta Bulundunuz mu/Bulunuyor musunuz?

Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışırken başka bir iş için herhangi arayışta bulundunuz mu/bulunuyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde (%)
Evet	198	63,7
Hayır	113	36,3
Toplam	311	100,0

Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışırken başka bir iş için herhangi arayışta bulundunuz mu/bulunuyor musunuz?

■ Evet ■ Hayır

Grafik 55. Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışırken başka bir iş için herhangi arayışta bulundunuz mu/bulunuyor musunuz?

Katılımcılara sorulan “*Toplum yararına çalışma programı kapsamında çalışırken başka bir iş için arayışta bulundunuz mu/bulunuyor musunuz?*” sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, 63,7’sinin “hayır” ve %36,3’ünün ise “evet” şeklinde cevap verildiği görülmektedir.

MÜLAKAT DÖKÜMÜ

4.2.SOSYAL YARDIM ETKİ ANALİZİ ARAŞTIRMASI MÜLAKAT DÖKÜMÜ

Sosyal Yardım Etki Analizi Araştırması kapsamında 40 kişiyle mülakat yapılmıştır. Mülakat yapılan 40 görüşmeci SYDV'den yardım alanlar, evde bakım hizmetinden yararlananlar ve TYÇP kursiyerleri arasından seçilmiştir. Yapılan mülakatlar sonucu elde edilen görüşme notlarının tematik olarak analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir. Analizi daha anlaşılır kılmak amacıyla örnek mülakat cümlelerinden yararlanılmıştır.

Mülakat yapılan kişilerin çoğu sosyal yardımlara ulaşma bağlamında bazı zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Sosyal yardımlara ulaşma kapsamında karşılaşılan en önemli zorluk olarak “başvuru belgelerini hazırlamanın çok zaman alması” ve “başvuru prosedürlerinin ağırlığı” gibi durumların öne çıktığı görülmüştür. TYÇP bünyesinde kursiyer olmak için ekstra çaba sarf ettiklerini ifade eden görüşmecilerin yanı sıra sosyal yardımlara ulaşma konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadığını belirten görüşmeciler de olmuştur. Başvuru noktasında görüşmecilerin en rahat yardım aldıkları kurumun SYDV olarak öne çıktığı görülmektedir. Sosyal yardımlara ulaşma noktasında yaşanan zorluklar ile ilgili görüşmecilerin dile getirdiği örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

M1: Zorluk yaşamadım.

M3: Gittiğim zaman zorluk çekiyorum, çünkü ihtiyacım var; ben yardım yerine iş istiyorum en azından işim olsa çocuklarımı okuturum kiramı veririm.

M5: Oraya gittiğimizde prosedürler zorluyor.

M8: Çok yazıldım bir defa çıktı. Bu da kura ile çıktı (TYÇP).

M10: Çok belge istiyorlar.

M29: Zorlukla karşılaşmadım, en kolay yardım aldığım yer SYDV.

Mülakata katılan kişilerin önemli bir bölümü aldığı sosyal yardımları yeterli bulmamaktadır. Ancak bu yardımlar olmaz ise yaşam koşullarının daha da kötüleşeceğini dile getirmişlerdir. Özellikle kömür yardımının onları zorlu kış koşullarında önemli derecede rahatlattığı, yapılan yardımların az ancak hiç olmamasından daha iyi olduğu görüşünün öne çıktığı tespit edilmiştir. Alınan sosyal yardımların yeterli olup olmadığına yönelik görüşmecilerin dile getirdiği örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

M1: Yeterli değil.

M3: Değil çünkü yardım bir yere kadar, ama iş imkânım olsun sizden ricam iş imkânı.

M10: Kömür beni rahatlattı, kalitesi çok iyiydi.

M11: Kuru gıda alamıyorum, yeterli değil.

M17: *Az ama en azından iyi.*

Görüşmecilerin önemli bir kısmı sosyal yardım aldığı için herhangi bir toplumsal baskı ile karşılaşmadığını dile getirmiştir. Ancak tersi durumların varlığı az da olsa mevcuttur. Sosyal yardım aldığı için toplumsal baskıya maruz kaldığını söyleyen kişilerin çoğunluğu TYÇP bünyesinde çalışanlardır. Karşılaşılan toplumsal baskıya dair örnekler ise;

M7: *Çevremın zengin olmasına rağmen İŞKUR yardımı almamdan dolayı eleştiriliyorum.*

M11: *Hayır baskı altında kalmıyorum daha iyi olabilir.*

M19: *Torpille yardım aldığımı düşünüyorlar.*

Katılımcıların çoğu sosyal yardımların dışında gelir elde etmek için herhangi bir işte çalışmadığını dile getirmiştir. Bunun en önemli nedeni, kentte iş imkânlarının sınırlı olmasıdır. “Sosyal yardım almanın dışında gelir elde etmek için çalışıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplardan bazıları:

M5: *Burada iş imkânları olmadığı için maalesef bulamıyoruz.*

M12: *Çalışmıyorum, çünkü iş yok.*

Katılımcıların çoğu sosyal yardımları almadıkları zaman yaşamlarının kötü etkileneceğini dile getirmiştir. Örnek olarak:

M1: *Devlet imkân sunmazsa aileme katkıda bulunamam, çocuğumu okutamam, kiramı ödeyemem.*

M10: *Kömür yardımı almadığım için tüp kullandım, patladığından dolayı kaza geçirdim*

M14: *Maddi manevi çok zor durumda kalırım, gerçek anlamda hayat zor.*

İnsanların yardım almak yerine sigortalı ve kalıcı bir iş sahibi olmayı tercih etmeleri, birçok mülakatta karşılaşılan bir bulgu olarak ön plana çıkmaktadır.

M3: *Evet sosyal yardım yerine iş imkânı isterdim çünkü ihtiyacım var. Evde 5 kişiyiz, evim de kira. 3 öğrencim var. Yani kısacası mağdurum, iş istiyorum.*

M14: *Evet isterdim, bundan da memnunum çok şükür ama kalıcı bir işim olmasını daha çok isterim.*

M19: *İsterim sigortalı bir iş.*

TYÇP’de görev alanların hemen hepsi işsizlikten dolayı programa başvurduklarını ifade etmektedirler. Ancak, kursiyerler genellikle aldıkları ücreti düşük, kurs süresini az bulmakta ve yaptıkları işi de beğenmemektedirler.

M1: *Maaşım yetersiz, yaptığım iş çok az; 9 aydan fazla olursa sevindirici olur.*

M5: *Aldığımız maaş yetersiz, tek kişi çalıştığım için işimin devamlı olmasını istiyorum; çünkü evi geçindirmek zorundayım keşke 12 ay olsa hiç çıkmamak.*

M13: *Çalışmamız 9 ay değil devamlı olsun ve iş hiç önemli değil; temizlik olsun, ağaç dikimi olsun, tadilat ve bakım olsun.*

M14: *Maaşı yetersiz buluyorum, durumum iyi değil; süre daha fazla olsa çok iyi olurdu, 12 ay uzatılırsa çok iyi olacak.*

Katılımcılar genellikle okul ve kurumların temizlik işleri ile ilgili görevlerde çalışmaktadır. Bundan dolayı, TYÇP bünyesinde yaptıkları işin toplumsal faydasını değerlendirirken başvurdukları en önemli ölçüt kurumların hijyenik bir ortama dönüştürmede sağladıkları başarılarıdır. Bu konuda bazı görüşler:

M5: *Tabii ki katkı sağlıyoruz; temizlik, ortamın sağlıklı olmasını ve çevreyi görüntüyü güzel ve hijyenik yapar.*

M14: *Evet kesinlikle düşünüyorum; hijyen okulun temiz olmasını sağlıyor. Her işin topluma faydası vardır.*

Katılımcıların çoğu TYÇP bünyesinde çalışırken başka işlere de baktıklarını ancak sürekli ve güvenceli iş imkânlarının yetersizliğinden dolayı daimi bir iş bulamadıklarını dile getirmiştir. Eğer daimi bir iş bulsalar programdan ayrılacaklarını, ancak Tunceli’de iş imkânlarının kısıtlı olmasından dolayı kurs süresi bittikten sonra bir sonraki TYÇP başvurularını beklediklerini dile getirmişlerdir. İstihdam anlamında TYÇP, katılımcılar için oldukça önemli bir işleve sahiptir. Bu konuda bazı katılımcı görüşleri şunlardır;

M1: *İŞKUR bitince başka bir iş bulamayacağım için işsiz kalacağım.*

M12: *Karşılaşmadım, karşılaştıysaydım da gitmezdim.*

M13: *Hayır sigortalı olan iş tercihimdir, işimi bırakıp gitmezdim.*

M14: *Çalışmak zorunda olduğum için mecburen çalışmak zorundayım, ama İŞKUR çok iyi bir bayan için.*

M15: *Hayır işimi bırakıp gitmezdim, 4 ay boyunca sigortam olurdu.*

Katılımcıların İŞKUR'dan en önemli beklentileri, sürekli bir iş imkânını sağlamasıdır. TYÇP'de yürürlükte olan 18 aylık çalışma sınırının kaldırılması talep edilmektedir. Taleplerden bazıları şunlardır:

M3: *Sürekli bir iş.*

M4: *Devamlı iş imkânı olsun 18 aylık sürenin kaldırılmasını istiyorum ve çocuklarıma iş istiyorum, iş istiyoruz, başka da bir isteğimiz yoktur.*

Katılımcıların SYDV'den en önemli beklentileri ise özetle kalıcı bir iş, TOKİ'den ihtiyaç sahipleri için konut talebi ve yardım miktarlarının artırılmasıdır. Evde bakım hizmeti alanların ise en çok talep ettikleri şey, prosedürlerin kolaylaştırılmasıdır. Örnek mülakat cümleleri aşağıda verilmiştir:

M5: *Geçinebilmek için iş istiyorum, çocuklarımı okutmak için yardım istiyorum, Behçet hastası olduğum için zorlandığım halde yine de çalışıyorum.*

M10: *Ev (1+1) TOKİ*

M29: *Daha fazla gelip gitsinler, yardımlar çoğalsın, daha çok kişi yararlansın.*

ODAK GRUP TOPLANTISI DEĞERLENDİRMESİ

4.3. ODAK GRUP TOPLANTISI DEĞERLENDİRMESİ

Odak grup görüşmesi, 10 kişiden oluşan TYÇP kursiyerleri ile yapılmıştır. Araştırma amacına uygun olarak esnek sorular grup üyelerine yöneltilmiştir. Grup üyelerinin konular üzerinde birbirleriyle tartışması sonucu ortaya çıkan görüşler derlenerek aşağıda özetlenmiştir.

- Odak grup toplantısına katılan katılımcıların tamamı Tunceli’de iş sahasının kısıtlı olmasının yanı sıra kendilerinin de maddi olarak yeterli sermayeye sahip olmadıkları için herhangi bir iş kurma girişiminde bulunamadıklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcılar, İŞKUR dışında başka bir iş imkânı bulamadıkları için “çaresiz bir şekilde” İŞKUR bünyesinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir.
- İŞKUR’da TYÇP kapsamında geçici işe girmek için çok bekletildiklerini, bu süreçte işsiz bir şekilde herhangi bir gelirleri olmadan zor şartlarda yaşamak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.
- İŞKUR’da TYÇP’ye dâhil olmak için hem liste hem de kura yöntemi ile seçimler yapıldığı ancak en uygun yöntemin kura yöntemi olduğu dile getirilmiştir.
- Kura yönteminde ihtiyaç sahiplerinin aciliyet durumuna göre sıralama yapılarak farklı torbalardan çekilmesinin daha doğru bir yöntem olacağı görüşü kabul görmektedir. (“Zenginle fakiri aynı torbaya koymamak lazım”.)
- Katılımcıların tamamına yakını mevcut TYÇP kapsamında çalışmaya devam ederken başka işlere de baktıklarını, daha iyi ve daimi bir iş bulmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcılar arasından ikinci iş olarak apartman temizliğine, bebek bakıcılığına ve ev temizliğine gittiklerini ifade edenler olmuştur.
- TYÇP kapsamında çalıştıkları kurumlarda geçici oldukları için kurumdaki daimi çalışanlar tarafından ezildiklerini iddia eden katılımcılar bulunmaktadır.
- Katılımcıların bir kısmı TYÇP’nin bilgi, beceri ve özgüven kazanmalarına vesile olduğunu ifade etmişlerdir.

- TYÇP kapsamında işe alındıktan sonra süre sınırlamasının gereksiz olduğu, zaten çalıştıkları kurumlarda işçiye ihtiyaç olduğu vurgulanarak TYÇP süresi tamamlandıktan sonra ikinci kez TYÇP kapsamında işe alımlarda aynı kurumda devam edilmesinin daha doğru olacağı belirtilmiştir.
- TYÇP kapsamında muhtaç olmadıkları hâlde işe alınanların olması, ihtiyaç sahiplerinin mağduriyet yaşamasına sebep olduğu için bunu yadırgadıklarını ifade etmişlerdir.
- TYÇP kapsamında çalıştıkları işe karşılık almış oldukları ücretten, başka yapacak işleri olmadığı için memnun olduklarını ifade etmişlerdir.
- Katılımcıların tamamı devamlı olacak bir iş imkânı istediklerini, program kapsamına alınanların tespiti için maddi durumu iyi olmayan kişilerin öncelikle işe alınması gibi taleplerde bulunmuşlardır.
- TYÇP kapsamında çalışma süresinin uzatılmasını, erkeklerde 35 yaş altındaki kişilerin de bu programdan yararlanabilmesini, sosyal yardım alanlara öncelik verilmesi gibi konular öne çıkan talepler olarak tespit edilmiştir.
- Mağdur durumda olup TYÇP'ye başvuranlara öncelik verilmesi ve süre sınırlamasının kalkması dile getirilen diğer bir taleptir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Tunceli Valiliği bünyesinde verilen sosyal yardım hizmetlerinin etki analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda vatandaşların almış oldukları sosyal yardım hizmetleri hakkındaki düşünceleri, yardım sağlayıcı kurumlardan beklentileri, yardım alma sürecinde karşılaştıkları sorunlar, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ve yardımların onların hayatına olan etkileri ele alınan temel konu başlıklarını oluşturmuştur.

Çalışmada, sosyal yardımlarla ilgili var olan durumu betimlemek amacıyla survey yöntemi kullanılmıştır. Tunceli Valiliğine bağlı kurumlardan sosyal yardım alan vatandaşların; bu yardımlara ilişkin memnuniyet düzeyleri, görüş ve önerilerini betimlemek amacıyla veri toplama yöntemleri olarak anket, mülakat ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Tunceli il ve ilçelerinde yaşayan ve Tunceli Valiliğine bağlı kurumlardan sosyal yardım alan vatandaşlar oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları Tunceli il merkezi ve ilin yedi ilçesinden oransal örneklem yöntemiyle seçilen 668 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler neticesinde belirlenen 40 kişi ile mülakat yapılmış olup TYÇP bünyesindeki 10 kişilik bir grup ile de odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan toplam 668 katılımcının %56,1'i (375 kişi) kadın %43,9'u (293 kişi) erkektir. Katılımcıların sosyal yardım alan kişiler olduğu göz önüne alındığında kadınların sayısının daha fazla olmasının nedeni sosyal yardım politikalarında kadınlara uygulanan pozitif ayrımcılıktır. Örneğin, TYÇP bünyesinde kurs alan kişilerin çoğunluğu yine kadınlardan oluşmaktadır.

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımlarında %67,7 gibi yüksek bir oranda katılımcının 50 yaş ve altı gibi aktif işgücü potansiyeline sahip olan ve üretkenlik çağındaki bireylerden oluştuğu gözlenmiştir. Bu yaş aralığındaki kişilerin sosyal yardım alma durumunda kalmalarının sebebi olarak bölgedeki istihdam olanaklarının yetersiz olması öne çıkmaktadır. Nitekim katılımcılar ısrarla sosyal yardım yerine iş olanaklarının artırılmasını talep etmektedirler.

Katılımcıların %63,3 gibi yüksek bir oranda evli bireylerden oluştuğu, bekâr olanların oranının ise %19,5 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre evli bireylerin sosyal yardımlara bağımlılığı bekârlardan daha fazladır.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde okuma yazma oranının düşük olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim TÜİK'in açıkladığı 2015 yılı eğitim istatistiklerine göre

Türkiye’de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,78 iken bu oran Tunceli’de %7,3’tür. Araştırmanın katılımcıları arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının %18,7 olduğu göz önüne alındığında durumun Tunceli ortalamasının çok üstünde olduğu görülmektedir. Bu nedenle özellikle okuma yazma oranının yükseltilmesine yönelik faaliyetlere ağırlık verilmesi önemli olarak görülmektedir. Ancak %30 civarında bir katılımcının lise ve üstü eğitime sahip olması ve buna rağmen sosyal yardıma ihtiyaç duyması bölgenin istihdam olanaklarının sınırlı olmasıyla açıklanabilir. **Bu noktada bir taraftan okuma yazma oranının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılırken öncelikli olarak istihdam olanaklarının oluşturulmasına gayret edilmelidir.**

Katılımcıların sadece %17,2’sinin çalıştığı, geri kalan büyük çoğunluğun ise çeşitli sebeplerle çalışmadığı tespit edilmiştir. Bu durum yukarıdaki görüşleri destekler niteliktedir. Yani bu kişilerin yardım almalarının temel nedeni, işsiz olmalarından dolayı yaşamış oldukları ekonomik güçsüzlüktür. Nitekim bu kişilere yöneltilen iş mi yardım mı sorusuna %82.9’luk bir oranın iş şeklinde cevap verdiği görülmektedir. **Bu nedenle bölgede yaşanan yoksulluk ve işsizliği azaltmak için daha fazla yatırımın yapılması gerekmektedir.**

Katılımcıların çoğunluğunun hanesine giren aylık ortalama gelir “1000-1500 TL”nin altındadır. Katılımcılara sahip oldukları gelir miktarını nasıl yorumladıkları sorulduğunda çoğunluğu “düşük” veya “çok düşük” olarak ifade etmiştir. Bu öznel yargı, Türk-İş’in 2017 Şubat verileri ile uyumludur. Türk-İş’e göre, dört kişilik ailenin açlık sınırı 1.502 TL, yoksulluk sınırı ise 4.894 TL’dir. Buna ek olarak bir kişinin aylık geçim maliyeti ise 1.875 TL’dir. **Katılımcıların çok büyük bir kısmı yoksulluk sınırı altında yaşam mücadelesine devam etmektedir.**

Ailede yaşayan birey sayısı incelendiğinde en büyük yüzdeler (%25,3) “4” kişilik hanelere aittir. Katılımcıların çoğunluğu kirada oturmaktadır (%46,4) ve bu evlerin oda sayısı genellikle “2+1”dir. Bu göstergeler, yoksulluğa ait önemli bilgileri de içerisinde barındırır. **TOKİ’nin doğaya uyumlu konut projelerinin Tunceli’de uygulanması yardım alanların önemli bir beklentisidir. TOKİ’nin yeni bir proje ile alt gelir grubuna hitap eden konutlar üretmesi talep edilmektedir.**

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun sağlık güvencesi açısından “yeşil kart” sahibi oldukları (%57), bunun yanı sıra %26,6’sının ise “SSK”lı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca herhangi bir şekilde sağlık güvencesi olmayanların yüzdeler dilimi ise sadece %7,3 olarak bulunmuştur. Türkiye’de yaklaşık 8 milyon kişinin “Genel Sağlık Sigortası” primini devlet ödemektedir. Bu oran batıdan doğuya doğru gittikçe artmaktadır. Akşam Gazetesi’nin haberine

göre (215); “Genel sağlık sigortası priminin devlet tarafından 3denen kişilerin o ilin n3fusuna oranının en y3ksek olduğu il Ağrı’dır”. Tunceli de benzer 3zelliklere sahip bir g3r3n3m3 b3nyesinde barındırmaktadır.

Katılımcıların %86,1 gibi b3y3k bir 3oğunluğu aylık gelirlerinin hane halkının ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade ettikleri, bunun yanı sıra hiçbir şekilde ihtiyaçlarını karşılayamıyorum diyen katılımcıların da olduğu g3zlenmiştir.

Katılımcıların yarısından fazlası (%64,1) sosyal yardımlara ulaşmanın kolay olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun en b3y3k nedeni, başvuru prosed3rlerinin ağırlığı ile ihtiyaç sahibi oldukları hususunda yardım veren kurumu ikna etmekte yaşadıkları g3çl3klerdir. 3oğu kişi ihtiyaç sahibi olmasına rağmen bir t3rl3 yeterli sosyal yardım alamadığını belirtmiştir. TYÇP b3nyesindeki alımlarda ise referansın etkili olduğu, bunun da mağduriyete yol açtığı belirtilmiştir. **Bu nedenle sosyal yardım hizmetlerinin daha adil, ihtiyaç sahipleri açasından daha kolay ulaşılır h3le gelmesini sağlayacak 3nlemlerin alınması gerekli g3r3lmektedir.** Bu anlamda TYÇP b3nyesindeki alımlarda kullanılan “Kura” y3nteminin “Liste” y3ntemine tercih edilmesi, mağduriyetleri azaltma ve adalet duygusunun tatmin edilmesi için kullanılabilir bir 33z3m olarak 3nerilmektedir.

Tunceli’deki ihtiyaç sahiplerinin İşKUR, SYDV, Aile ve Politikalar Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alma oranları incelendiğinde, SYDV’nin 3ne çıktığı g3r3lmektedir. Bunun en 3nemli sebebi b3lgede doğalgazın olmaması nedeniyle 3zellikle SYDV’ye k3m3r yardımı için başvuranların oranının y3ksek olmasıdır.

Katılımcıların bug3ne kadar sosyal yardım adı altında birinci sırada yakacak yardımı aldıkları g3r3lm3řt3r. Tunceli’deki zorlu kiş koşullarından dolayı yakacak yardımının ilk sırada olması bu açıdan anaşılır bir durumdur. Bunun yanı sıra ikinci sırada %56,1 ile nakit para yardımı bulunmaktadır. Bu oranın içerisinde TYÇP ile çalışanlar, doğum yardımı alanlar, sosyo-ekonomik destekten faydalananlar ve SYDV’den ihtiyaç sonucu maddi destek alanlar yer almaktadır. **Bu durum Tunceli’de işsizliğin 3nemli bir problem olduğu ve istihdam alanlarının kısıtlı olmasından dolayı insanların temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadıkları için sosyal yardımlara başvurduklarını g3stermektedir.**

Katılımcıların hane halkı harcama kalemlerinin başında gıda harcaması (%61,2) gelmektedir. Bunu sırasıyla yakacak %30,8, sağlık %25 ve barınma %13,1 harcamaları takip etmektedir. Harcama kalemleri TL olarak değerlendirildiğinde, Tunceli’nin pahalı bir kent olduğu s3ylenbilir. **T3t3tim mallarına ve barınmaya yapılan harcamalar T3rkiye’nin diğer illerine kıyasla oldukça y3ksektir.**

Katılımcıların yaşadıkları ekonomik bir krizden kurtulmak amacı ile belirledikleri en önemli çıkış stratejisi, komşu ve akrabalarından borç almaktır (%66,5). Komşu ve akrabalık bağlarının güçlü olmasının altında yatan en önemli neden, homojen bir kültürün varlığıdır. Alevilik ve bu kültüre has ritüeller (musahiplik, kirvelik vb.) hala toplumda etkisini sürdürmektedir. Ekonomik sıkıntılardan kurtulmak amacıyla izlenen diğer stratejiler, ek iş yapmak (%27,1) ve bankadan kredi çekmek (%11)'tir. Ekonomik sıkıntılardan kurtulmak için mal varlığını satan çok az sayıda katılımcı bulunmaktadır. Bununla birlikte çok önemli bir oranda (%85) katılımcı, ihtiyaçlarından kısma yolunu tercih ettiklerini belirtirken katılımcıların önemli bir kısmı da (%62,6) yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı aşmak için yardım kuruluşlarına başvurma yolunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tunceli'de harcamalar alt gelir gruplarında genellikle veresiye şeklinde yapılır. Katılımcıların da %69,4'lük bir kısmı, alışverişlerini veresiye şeklinde yaparken peşin olarak ödeme yapanların oranı %21,3'tür.

Katılımcıların çoğu sosyal yardımlarla ilgili duyuruları komşulardan veya eş dosttan öğrenmiştir (%45,4'). %38'lik bir kitle ise ilgili kurumlardan bizzat kendileri başvurarak bilgi almıştır. **Bu anlamda, kurumların daha etkili bir bilgilendirme politikası belirlemesi gerekmektedir.**

Katılımcılar, sosyal yardımlara ulaşma noktasında daha çok "ihtiyaç sahibi olduğu konusunda ikna etme zorluğu", "çok fazla evrak istenmesi", "başvuru işlemlerinin çok uzun olması" ve "hangi kuruma başvuru yapılacağını bilmeme" gibi zorluklarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. **Bu zorlukların üstesinden gelmek için başvuru prosedürlerinin biraz yumuşatılması gerekmektedir.** Başvuru esnasında herhangi bir zorlukla karşılaşmayanların oranı ise %16,5'tir.

Verilen yardımların ihtiyacı karşılama kapasitesi değerlendirildiğinde katılımcıların sadece %4,8'i aldıkları yardımı yeterli, %70,1'i ise verilen yardımları çok yetersiz bulmaktadır. Nakit para yardımı alanlar, özellikle 3 ayda bir değil de her ay düzenli olarak para yardımı almayı talep etmektedir.

Sosyal yardım kuruluşları tarafından verilen bu yardımlar, yardımı alan kişiler üzerinde çoğunlukla toplumsal baskıya (%73,1) neden olmamaktadır. Kişiler yardım aldığı için kınama, ayıplanma ve eleştiriye uğrama gibi olumsuz tepkilerle karşılaşmamaktadır. Çevreden olumsuz tepki aldığını belirtenlerin oranı %12,7'dir.

Katılımcıların %61,5 oranında önemli bir bölümü, sosyal yardımı yapan kişilerin yaklaşımlarını "nazik" olarak değerlendirmektedirler. **Ancak yaklaşık %12'lik bir kesimin**

yardım yapan kişilerin yaklaşımlarını “kaba” ve “incitici” bulmaları, bu konuda hizmet verenlerin daha hassas davranmaları gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Sosyal yardımların hayatı kolaylaştırdığını düşünenlerin oransal dağılımı %24,4’tür. Katılımcıların %30,4’ü yardımların hayatlarını kısmen değiştirdiğini düşünmektedir. Fakat sosyal yardımların hayatlarını kolaylaştırdığını düşünmeyenler çoğunlukta (%36). Bununla birlikte katılımcılara aylık ne kadar bir gelir olması durumunda sosyal yardım almazdınız? diye bir soru sorulduğunda %30,5’i “2000 TL”, %19,9’u “3000TL” olmalıdır şeklinde cevap verirken %17’si “1500TL” ve altı şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcıların %82,9’luk kesimi iş imkânı sunulduğu takdirde yardım almayacaklarını dile getirmiştir. İş imkânı sunulmasına rağmen yardım alma talebinde bulunacağını ifade eden %16,1’lik bir kesim de bulunmaktadır. Meslek edinme amacıyla katılımcılara herhangi bir sertifika veya kursa gitmek isteyip/istemedikleri sorulduğunda, katılımcıların yaklaşık yarısı kurs ve sertifikalara olumlu bakarken diğer yarısı da olumsuz bir tavır sergilemişlerdir. Katılımcıların meslek edinme kapsamında en çok hangi alanda eğitim ve sertifika almak istediğine bakıldığında 31 farklı alanda sertifikaya talep olduğu görülmüştür. Bunlar içinde en çok yüzdeliğe sahip olanlar ise %14,1 ile bilgisayar sertifikası olurken onu %12,9 ile aşçılık, ardından %9,7 ile temizlik sertifikası, %8,1 ile arıcılık ve %8 ile kalorifer yakma sertifikası izlemektedir. Katılımcılara iş imkânı dâhilinde kendilerini hangi alanda yeterli gördükleri sorulduğunda ise ön plana çıkan meslek grubu tarımdır (%18). Tarımın haricinde insanların kendilerini yeterli gördükleri diğer alanlar ise şöyledir: Temizlik (%16,4), büro işleri (%13,3) ve esnafılık (%10).

TYÇP kapsamında çalışan katılımcıların İŞKUR bünyesinde 13 farklı resmi kurumda çalıştıkları ancak İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve bağlı okullar ile Orman İşletme Müdürlüğü’nün diğer kurumlara kıyasla daha çok istihdam sağladığı tespit edilmiştir.

TYÇP kapsamında çalışan katılımcıların ortalama 6 ile 9 ay arası istihdam süresine sahip oldukları ve bunların 16 farklı iş alanında çalışmakla birlikte %82,7’lik gibi çok büyük bir bölümünün “Temizlik Elamanı” olarak çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Bu katılımcıların çoğu; yaptıkları işleri kendilerinin seçmediğini, İŞKUR tarafından bu alana yönlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca %7’lik bir oran da fidan dikimi gibi işlerde çalıştırılmıştır.

TYÇP kapsamında kurs alanların; yaklaşık %42,2’si yaptıkları işin onlara herhangi bir beceri kazandırmadığını, %33,2’si ise beceri kazandırdığını söylemektedir. Buna rağmen yaptıkları işi bir gelir kapısı olarak rasyonelleştirmişlerdir. Ayrıca, İŞKUR kapsamında yaptıkları işleri kendileri seçmemesine rağmen Tunceli’de başka bir iş imkânı olmadığı için

katılımcılar (%75,2) yine İŞKUR'a başvuracaklarını ve aynı işi tekrar yapabileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %76'lık bir kesimi, İŞKUR'daki işleri bittikten sonra henüz bir iş bulamadığını, sadece %14'ü iş bulabildiğini belirtmiştir. Bunların %63'ü hâlâ iş arayışında olduğunu, %37 ise artık iş aramadığını ifade etmiştir.

Sosyal yardımların etki düzeyini tespiti için yapılan bu çalışmanın %69,5'i Tunceli merkezde, geri kalan kısmı ise ilçelerde gerçekleştirilmiştir. Proje genelinde yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler ışığında, Tunceli toplumunun sosyal yardımlara başvurularında aktif bir rol aldığı söylenebilir. Tunceli toplumunun çoğunluğunun sosyal yardımlar konusunda farkındalık düzeyinin yüksek olduğu, bilinçli bir şekilde başvuru süreçlerini takip edip prosedürleri yerine getirdikleri yapılan görüşmelerden ulaşılan bir sonuçtur. Kişilerin çoğunluğu yardım konusunda bir sıkıntı yaşadıklarında ya yetkili mercie, ya valiliğe ya da BİMER'e başvurarak sıkıntılarını aşma becerisine sahiptir.

KAYNAKÇA

- AÇIKALIN Neriman, (2007), **Enformel Sektör ve Yoksulluk**, Sosyo Ekonomi, 2007-2 / 070203
- AÇIKGÖZ Reşat, YUSUFUĞLU Ö. Şükrü, (2012), Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi| 2012 | Cilt.1 Sayı:1
- BORA Aksu, (2011), “**Kadınlar ve Hane: Olmayanın Nesini İdare Edeceksin?**”, Yoksulluk Halleri Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri, Editör: Necmi Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul
- ÇAKIR Özlem, (2002), Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 4 Sayı:3
- DEMİRBILEK Sevda, (2005), Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, Legal Yayıncılık, İstanbul
- ERDEM Tefvik, (2009), “**Yoksulluk**”, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavram ve Süreçler, Lotus Yayınevi, Ankara, Editör: Tefvik Erdem
- ERDEM Tefvik, (2003), **Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma Ankara Kent Yoksulları**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- EROL Işık Sevgi, (2013), **İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkisi**, TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi Cilt: 24 Sayı: 3-4-5 Ağustos - Kasım 2012 / Şubat 2013
- DEMİR Seher, (2003), “Kadın ve Yoksulluk”, Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri, Türkiye İnsan Hakları Yayınları (32), Ankara, Yayına hazırlayan Gül ERDOST
- GÜL Hüseyin, GÜL SALLAN Songül, (2008), “**Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları**”, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları, Yakın Kitabevi, İzmir, Derleyen: Nurgün Oktik
- GÜL SALLAN Songül, (2002), “**Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa**”, Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE Yayınları, Ankara, Editör: Yasemin Özdek
- GÜNEŞ Fatime, (2014), “**Yoksullukla Başa Çıkma Stratejileri**”, Yoksulluk ve Kadın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Derleyenler: Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan, Duygu Alptekin

- GÜNEŞ Fatime, (2011), Farklı Emek Kategorileri Açısından Kadın Yoksulluğu, Çalışma ve Toplum, 2011/2
- GÜNEŞ Sadık, (2010), **Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü**, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ermat Matbaacılık, Ankara
- GÜRSES Didem, (2009), **Kadın ve Yoksulluk**, Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Kongre Bildirileri – I. Cilt, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yay.
- HACIMURATOĞLU Tülay Bircan, (2010), **Türkiye’de Kadın Yoksulluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- İNSEL Ahmet, (2001), **İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri**, Birikim Yayınları Toplum Bilim Sayı: 89 2001/Yaz, İstanbul
- KALAYCIOĞLU Sibel, TILIÇ Helga Rittersberg, (2002), **“Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Baş Etme Stratejileri”**, Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, Türk Sosyal Bilimler Derneği: 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara, sy:197-247
- KARATAŞ Kasım, (2003), “Yoksullukla Mücadele Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Yardımlar”, Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri, Türkiye İnsan Hakları Yayınları (32), Ankara, Yayına hazırlayan Gül ERDOST
- KAYMAK Özgür, (2011), **Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, İstanbul
- KÜMBETOĞLU Belkıs, (2002), **“Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk”**, Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE Yayınları, Ankara, Editör: Yasemin Özdek
- KSGM, (2008), Kadın ve Yoksulluk, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) Politika Dokümanı, Ankara
- LEWIS Oscar, (1971a), İşte Hayat, e Yayınları, İstanbul
- LEWIS Oscar, (1971b), Sançez’in Çocukları, e Yayınları, İstanbul
- MARSHALL Gordon, (2009), Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

- MARX Karl, ENGELS Friedrich,(2011), Komünist Parti Manifestosu, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, Çev: Yılmaz Onay
- MARX Karl, (2011), 1844 El Yazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe, Sol Yayınları, Ankara, Çev: Kenan Somer
- OKTİK Nurgün, (2008), “**Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar**”, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları, Yakın Kitabevi, İzmir, Derleyen: Nurgün Oktik
- ÖZDOĞAN Fatih, (2009), Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara
- ÖZTEPE Durusoy Nagihan, ULUTAŞ Ünlütürk Çağla, (2013), **Bir Sosyal Dışlanma Biçimi Olarak Türkiye’de Refah Hizmetlerinden Dışlanma**, INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES 2013 SESSION 2B: Kalkınma
- ÖZTÜRK Mustafa, ÇETİN Başak Işıl, (2009), Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar, Yaşar Üniversitesi, 3(11), 2661-2698, İzmir
- SAPANCALI Faruk, (2005a), Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir
- SAPANCALI Faruk, (2005b), **Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri**, Çalışma ve Toplum, 2005/3
- SLATTERY Martin, (2012), Sosyolojide Temel Fikirler, Sentez Yayıncılık, Bursa, Yayına Hazırlayan: Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz
- ŞAHİN Tijen, (2010), Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara
- ŞENER Ülker, (2009), **Kadın Yoksulluğu**, TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) Değerlendirme Notu Eylül 2009
- ŞENSES Fikret, (2009), Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yay., İstanbul
- TİRELİ Minur, (2009), **Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz**, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara

- TOPÇUOĞLU Abdullah, AKSAN Gamze, (2014), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele, Sosyal Yardımlar ve Kadınlar”, Yoksulluk ve Kadın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Derleyenler: Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan, Duygu Alptekin
- TÜİK, (2014), **Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2013**, Hayati ve Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Grubu, Yayın No: 4153, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara
- TÜİK, (2008), **Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı**, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6, Yayın No: 3186, Ankara
- UÇAR Ceren, (2011), **Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
- ÜNAL Ahmet Zeki, (2011), Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik, Birleşik Yayınevi, Ankara
- WHITE B. Jenny, (2010), Para ile Akraba Kentsel Türkiye’de Kadın Emeği, İletişim Yayınları, İstanbul, Çev: Aksu Bora.

İnternet Kaynakları:

- Akşam Gazetesi (2015), <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/-okan-guray-bulbul/76-milyon-kisinin-saglik-primlerini-devlet-karsiliyor/haber-375758>
- Resmi Gazete (31 Aralık 2008)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/12/20081231M6-2.htm>
- SYDV (2017), 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>
- SYGM (2017), Misyon , <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>
- TÜİK; 21 Eylül 2016, 2015 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, Sayı: 21584
- TÜİK, 15 Aralık 2016, 2015 Sosyal Koruma İstatistikleri, Sayı: 21525
- TÜİK, 7 Mart 2016, İstatistiklerle Kadın 2015, Sayı: 21519, <http://www.TÜİK.gov.tr>
- Türk –İş (2017) Açlık yoksulluk, <http://www.turkis.org.tr/Aclik-Yoksulluk-k91>